

Széptud. O.

1943

h.

KOVÁCH GÉZA

**MAGYAR
MUSZTRÁK**

Szeplud. O. 1943. lv.

MAGYAR MUSTRÁK

A DÍSZÍTŐ TERVEZÉS,
VALAMINT A RAJZTANULMÁNY
CÉLJAI RA

*

TERVEZTE ÉS RAJZOLTA:

KOVÁCH GÉZA

AZ ORSZ. M. KIR. KÉPZŐMŰVÉSZETI FŐISKOLA
NYUG. TANÁRA

*

1

9

2

6

BUDAPEST

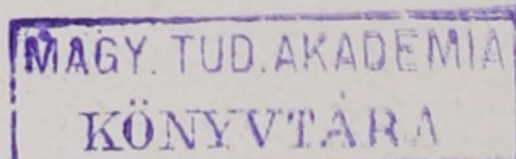
KIR. M. EGYETEMI NYOMDA VIII, MÚZEUM-KÖRÚT 6.

Megalázva, meggyalázva,
Rongyainkban ázva-fázva:
Álmainkba szőjjük képed,
Ráruházva minden szépet.

Valóra mit nem válthatunk:
Szent örökség legyen álmunk
S adja tovább vágyunk, hitünk,
Ha mikor mi porrá lettünk.

Szerző.

T Á J É K Ö Z T A T Ó

Mikor 1915. évben a „*Normál tanmenet az általános irányú középfokú rajzoktatás számára*“ című szakmunkát közreadtuk, több munkatársammal egyetemben, a nehéz viszonyok dacára, azon reményben voltunk, hogy az állapotok jobbrafordultával nevezett munkát egy nagyobb szabású szakművé fogjuk kiegészíthetni. Ennek a reménynek adott kifejezést a könyv előszava is, mikor felsorolta azokat a részletkiadványokat, melyek a *Normál tanmenet* célzatainak szolgálatára kiadandók lennének.

A háború gyászos kimenetele, mint annyi mást, a mi terveinket is maga alá temette, s a mű félig kész és elkészített részei író- és rajzmappáinkba szorultak: a sajtó alá kerülésnek vajmi kevés reményével.

Rajzoktatásunk számos hézaga vár kitöltésre; egész sorára a szakműveknek volna égetően szükségünk. Azt, hogy a választás elsősorban egy, a magyar díszítőművészettel foglalkozó munkára esett, a mai viszonyok között nem nehéz indokolni. Az a mindnyájunkat átható sóvárgás, hogy nemzeti létünk biztosítékait erősítsük, kultúrértékeinket megmentsük és gyarapítsuk, tettekre valósulást követel, s nem tűrhet halasztást, itt sem, ahol magyarságunkat kidomborító nemzeti díszítőművészetünk kisajátításától kell tartanunk.

Ebben a mentőmunkában óhajt könyvem közreműködni. És, ha csekélység is az, amit nyújt, talán mégis értékkel fog bírni azok számára, kik hazánk újjáépítését a mienknél szerencsésebb viszonyok között fogják végezni.

Könyvemet elsősorban azok kezébe szántam, akik a magyar díszítő tervezésekben akarnak gyakorlatra szert tenni. Megismerteti ez leghasználatosabb díszítményi elemeinket, azoknak jellemző csoportosításait; bemutatja, hogy miként lehet őket összetettebb egységekbe fűzni. Az idevonatkozó utasításokat a rajz nyelvén adja meg; egyes lapjai nem csupán formális csoportosításai különböző díszítményeinknek, hanem ezek rendszerint valamely összekapcsoló szemponthoz igazodnak, rendszerint valamely leolvasható meghatározott artisztikai célt szolgálnak. Teszik ezt egyrészt az analógia, másrészt az ellentét alapján s nagyobb részükben arra törekszenek, hogy a megoldási lehetőségek legjellemzőbb eseteit mutassák be.

Az a kívánság, hogy mindezt, népies iparművészeti termékekről való motívumgyűjtés útján, a kezdő-tervezők maguk végezzék, nagyon illuzórius. Egyrészt, mert az erre alkalmas, igazán értékes népies anyag fölöttébb ritka, másrészt, mert az ezeken szereplő motívumok mindig valamely anyagra, vagy technikára vannak stilizálva, közvetlenül tehát csak hasonló alakításokra használhatók. Belőlük az általánosabb érvényűt, a jellegzetest kivonni, csak kellő készült-séggel bíró egyén képes. A népies munkák inkább csak az *összbenyomás nyújtására* használandók; behatóbb stílismer-tetésre szakavatott kézzel feldolgozott anyagot kell nyujta-nunk a kezdőknek.

Egységes stílhatalás éreztetése lévén céлом, nem adtam helyet a különleges, egyénieskedő alakításoknak. Épen ellenkezőleg: rendszerint a leghasználatosabb megoldásokat vettem alapul. Ezért példáim — noha ezek kivétel nélkül saját tervezeteim — sokszor igen közel állanak ismert díszítő alakításainkhoz. Szigorú értelemben *átvett példa* csak 3—4 van könyvemben; ezeket a már említett *Normál tanmenet*-ből (ennek általam készített „*Síkformák rajzolása*“ című sorozatából), azért iktattam közbe, hogy a két munka közötti kapcsolatra utaljak. Átvételnek nem tekinthetők a legprimi-tívebb mértani díszítmények, mert ezeknél az összeesések szinte kikerülhetetlenek.

Legfőképen arra törekedtem, hogy díszítésünk anyagá-ból a variálásra legalkalmasabb formákat és megoldásokat kiemeljem, mert a közhasználatra ezek bírnak különösebb értékkel. Ennek megfelelőleg példáimnak jelentékeny része változatokból áll.

Valamely stíl kifejlesztéséhez föltétlenül szükséges egy *variabilis formakincs*. A mult századvégi stíltörekvések épen ezt nem ismerték fel s az egyénieskedés s a heterogén naturalisztikus formák révén véltek stílhez jutni. Ez a ki-indítás nem adja meg a törekvések irányközösségét, nem a nagy harmóniákba való beleilleszkedés képességét. Az egyé-nien különleges alkotásokat épen az jellemzi, hogy azokat *variálni* nem, legföljebb *utánozni* lehet. A művészi *variálás* mindig bizonyos hozzáadást is követel, sokszor egyenesen átteremtésnek mondható; híjával van minden ilyesminek az *utánzás*.

Ami viszont a naturalisztikus formákat illeti, ezeknek jelentőségét sem szabad túlbecsülnünk a díszítőművészet-ben. Ne essünk továbbra is a közelmult eme hibájába s ne akadályozzuk fölösleges súlyokkal mozgásunkat. A stílusnak nincs szüksége a naturalisztikus formák végtelen sokasá-gára; ezeknek túltengése nem gazdagságra, hanem jellegtelen-ségre vezet. Nem nélkülözheti azonban a stílszépség a variá-ciók gazdagságát; a fejlett stílek egyes ősi formáknak oly szellemes változatait mutatják, melyek művészi érték tekin-

tetésben az eredetieknek tekinthetőket sokszorosan felülmúlják. A keleti szőnyegek káprázatos szépségüket nem az újat hajhászó kísérletezéseknek, hanem a régieken avatott kezek által végzett variáló fejlesztésnek köszönhetik. Hasonló folyamatot találunk a nagy stílek kialakulásában mindenütt. Az egyénieskedésnek kudarcai, a naturalisztikus formák hajszolásának zagyva eredményei után, el kell következnie ismét a történelmi stílek alaposabb és alázatosabb tanulmányozásának. Ez adhat lendületet magyar díszítő stílusunknak is, és fölemelheti azt a népiesség színvonaláról; ellenben az elmúlt évtizedek téves irányának megtartása, csak a tapasztalható stagnálást hosszabbítja meg.

Ez tehát annyit jelent, hogy nem elégedhetünk meg népies anyagunk formakincsével és alakításmódjaival, hanem a fejlett stílek eredményeinek felhasználásával magasabbrendű szervezetté kell díszítőművészetünket átnemesítenünk.

S itt nem oszthatom azt a felfogást, hogy erre csak akkor kerülhet a sor, ha népies anyagunk mondhatni teljesen fel lesz tárva. Ma már, hála *Huszka József*, *Várdai Szilárd* és követőik kutatásainak és munkásságának, nagyon kedvező helyzetben vagyunk s alig hiszem, hogy régi gyönyörű népies formakincsünk a jövőben még jelentékenyen gyarapodna. A virágalakoknak pl. olyan tömegével rendelkezünk, hogy épen ezek után tovább kutatnunk szinte fölösleges.

Célzataimnak megfelelőleg, ezeknél bátran alkalmazhattam megszorítást az anyag összeállításában. Munkám néhány tábláján csak egyes legtipikusabb virágformánkat tárgyalom, bemutatva ezeknek fejlesztését is. Ezen módon — kiterjeszkedve még néhány virágtípusunkra — végtelen sorozatait kaphatjuk a legkülönbözőbb artisztikai és technikai igényekhez alkalmazható virágalakoknak, anélkül, hogy a stílusalanság hibájába esnénk. Elérhetjük ezzel azt is, hogy népies anyagunknak egyes, kevésbé izléses alakjai a közhasználatból kiküszöbölődnek.

Bimbó- és virágalakjainknak szinte túltengő gazdagsága mellett, levélformákban szegényeknek vagyunk mondhatók; ezekből csak kevés és fejletlen példát tudunk felmutatni. Nagyobb foltú leveleink alig akadnak; az akanthuszokhoz hasonló, mély tagozású levélformáink egyáltalán nincsenek. A nagyobb foltú levelekből legföljebb a perzsában gyakori, fűrészszegélyű és belsőleg díszített levelekkel találkozunk stílusunkban; így a szélesebb folthatást keskeny levélelemek tömött sorakoztatásaival vagyunk kénytelenek biztosítani. Ezek a sorakoztatások azonban tagadhatatlanul kissé egyhangúak, formaszegények; itt tehát gazdagabb kiképezésű alakítások bevonására nagy szükség volna.

Még inkább fenforog a hiány a növényi *töelemek*nél. Egyedüli jellegzetes töelemünk a *szivalak*. (A gyakran sze-

replő váza és a banális szalagcsokor nem növényi elemek.) Növényjellegű díszítésünk, különösen a nagyon kedvelt bokorszerű fejlesztéseknél, nem nélkülözheti a *tőlelemet*: ezt nemcsak a növény-organizmus teljessége kívánja, hanem ez itt egyenesen artistikai követelmény is. Gondoskodnunk kell valami gyökérzet, murok, gumó, vagy hagymaszerű töről, hogy az említett alakításnak bázist adhassunk. Ilyenféle motívum a *szívalak* is, de ez lefelé elkeskenyedő alakjával nem nyújt nyugodt alapot; csak egyes esetekben, pl. sarokdíszítéseknél alkalmazható előnyösen.

A „*Rajzoktatás*“ 1916. évi 8. számában *Hollós Károly*, a magyar stílus avatott kezű mestere, ezen kérdéssel foglalkozva, egy sorozatot adott közre az általa tervezett tőlelemekből. Ezen értékes kezdeményezést folytatnunk kell.

Magam részéről elsősorban a szívalaknak használhatóbbá tételét kíséreltem meg azzal, hogy az elkeskenyedő bázist mellékformákkal kiszélesítettem; ezen kívül különböző álló és vízszintes fejlesztés céljaira szánt egyszerűbb és összetettebb tőlelemet terveztem, melyek a munka VIII.—X. számú tábláin láthatók. És továbbá, hogy a mutatózó hézag kitöltéséhez lehetőleg hozzájáruljak, munkámban gyakran választottam olyan témákat, melyek a tőlelemnek szerepeltetését követelik.

Nagy, összetett kompozíciókra nem terjed ki munkám, de megadja az alapot ilyenek tervezéséhez. A bemutatott kisebb igényű témákat rendszerint néhány tipikus megoldás illusztrálja. Csupán a *kör díszítése* az, mellyel terjedelmesebben foglalkozom. Ezt a példát választottam arra, hogy bemutassak néhány alakítást, oly szempontok és követelmények kielégítésével, melyek részben-részben a legkülönbözőbb tervezeteknél felmerülnek és betartást követelnek. Itt is elsősorban a legtipikusabb megoldásokat, nevezetesen a *centrális*, az *egy tengelyű*, a *szimmetriátlan* és a *mezőkre bontott* alakításokat ismertetem; folytatólag — főként a bokorszerű fejlesztéseknél — alkalmat veszek arra, hogy demonstráljam a foltkompozíciós és vonalas jellegű tervezéseket, hogy bemutassam az egyszerű és gazdagabb, a nagyfoltú és az elrészletezett kiképezést; hogy szemléltessem a széles alapot kihagyó, valamint az erősen kitöltő kompozíciókat, hogy példákat adjak a feszes, nyugodt, élénk, mozgalmasságra szánt megoldásokból.

Ha nem akarunk megelégedni azzal, hogy tervezeteink csak valamely esetlegesen kialakult kedvező hatást érjenek el, hanem azt kívánjuk, hogy azok bizonyos, eleve meghatározott követelményeknek artistikus megoldásait mutassák, meg kell barátkoznunk hasonló gyakorlatokkal. Ilyen irányú iskolázottság híján a tervező nem képes valamely nagyobb-

szabású, összetettebb munkának részeit harmóniába hozni, és nem képes ezeken az ellentéteket öntudatosan érvényesíteni, másoknak hasonló munkáiban eredményesen közreműködni. Az anyagokra és technikákra szánt tervezés is rendszerint hasonló alkalmazkodási képességet követel.

A rajztanításban a díszítő tervezéseket rendszerint az imitatív rajzolással párhuzamban szokás gyakoroltatni. A magyar díszítmények az utóbbi célra nagyon jól felhasználhatók, természetesen kellő megválogatás mellett. Ezt a megválogatást könnyíti meg a munka II. sorozata, melyet összeállítani azért is jónak láttam, nehogy az imitatív rajzolás céljaira az anyagnak olyan részei használtassanak fel, melyek erre kevésbé alkalmasak. A rajztanulmánynál szükséges fokozatosságot nem kaphatjuk meg ötletszerűen elővett feladatokkal; erre tervszerűen megállapított tanmenet szükséges, mely a különböző iskolák fokához, jellegéhez, céljához igazodik. Épen ezért az itt nyújtott sorozat nem tekintendő tanmenetnek. Egyszerűbb, majd összetettebb példákat nyújt ugyan, de inkább csak anyaggyűjteménynek mondható. Az egyes táblákon adott, rendszerint 4—4 feladat, sokszor a tanításnak nagyon különböző fokára való, s ezek csupán formai rokonságuknál fogva kerültek össze. A rajzoktatónak módjában áll ebből a sorozatból iskolája igényeinek megfelelőleg meríteni. A kiszemelt anyagnak tanmenetszerű fokozatosságát a II. sorozat 1. tábláján ismertetett és illusztrálva bemutatott rendszer alkalmazásával biztosíthatjuk.

A közölt rajzfeladatokon a *vázlatszerű fejlesztés első és második stádiumai* is fel vannak tüntetve kis mértékben. Az utóbbiak szemlélhetőség okából lettek a könnyed vázlatvonalaknál valamivel határozottabban reprodukáltatva.

Mellőztem itt mindvégig az összetettebb, a mechanikus eljárásra csábító többtengelyű, sokszoros ismétlést mutató példákat, ellenben kellő számban szerepeltetem a szimmetriátlan, szabad alakításokat. A folyódíszeknél, ahol a többszörös ismétlés elkerülhetetlen, keskenyedő övekkel adtam meg a formaváltozásokat.

Tekintettel az ábrák kicsinységére, a tanítás számára a munka csak motívumokat nyújthat, de jól felhasználhatják ezeket az oktatók részben táblai előrajzhoz, részben fali- és kéziminták készítéséhez; viszonyaink kedvezőbbre fordultával e célnak megfelelő részletkiadványokra is rákerülhet a sor.

Könyvem terjedelmét szigorú körültekintéssel kellett behatárolnom. A mai nehéz viszonyok között nem igen gondolhattam arra, hogy a hivatkozott „*Normál Tanmenet*“ kereteit jelentékenyen kiszélesítem. Erre, és nem az anyag

hiányos áttekintésére, vezetendő vissza az, ami a műben hézagosságnak, vagy egyoldalúságnak tűnhet fel.

Célzatosan szorítkoztam munkámban csaknem kizárólag a stilizált *növényornamentikai* anyagra, sőt még ennél is mellőznöm kellett egyes vidékeink sajátosságainak kidomborítását, nehogy — a munka korlátolt terjedelme mellett — ennek összhatását veszélyeztessenem.

A *naturalisztikus* növénydíszeket — noha parasztbútorainkon és edényeinken nagyon használatosak — már azért is mellőztem, mert ezek a szomszéd népek termékeivel összehasonlítva, nem mutatnak különösebb jellegzetességet. Hasonló okból hagytam el a *stilizált állati és emberi alakokat* is.

Mindenesetre hiánya munkámnak az, hogy nem tartalmaz színes ábrázolásokat. Erre vonatkozólag is elsősorban a fönnálló anyagi nehézségekre hivatkozhatom. Egy drágább munkának kiadására még kevésbé gondolhattam; de ha kaptam volna is rá áldozatkész kiadót, a drágább könyv még kevésbé számíthatott volna elterjedésre. Ezúttal a *formai megoldásokra* fektetvén a súlyt, belenyugodhattam a színtelen reprodukálásba azért is, mert a szín kérdésével — kiterjeszkedve más stílekre is — önálló munkában szeretnék foglalkozni. Ez természetesen nem jelenti itt sem a színek elejtését. Hiszen a foltokban jól megoldott tervezet két szín föl vételére mindig alkalmas, esetleg több színre is. És magától étetődik, hogy a színharmóniák gyönyöréről csak akkor mond le a tervező, ha erre kényszerítő okai vannak.

Nem terjeszkedik ki könyvem az *iparművészeti technikák és anyagok* kérdéseire sem, noha ezek kétségtelenül érdekességet és változatosságot kölcsönöztek volna ennek. Egyes ábrái ugyan pl. az áttört fémmunkákra, vagy más hasonlókra támaszkodnak, de mégsem célozzák ama technikák, vagy anyagok bevonását. Kizárólag a tervezés szempontjai ajánlották az ilyféle gyakorlatok felvételét. Nevezetesen, az épen említett áttört díszek, a pozitív-negatív formák dekoratív kölcsönhatásának érvényesítésére, nagyon tanulságosak.

Hasonló az eset egy másik fajtájánál a munkámban szereplő példákknak; ezek a *zsinórozásszerű alakítások*. Még ma is elég használatos díszítési módunk az ilyenféle vonalas díszítés, melyet régebben, szinte túlzásbamenően alkalmaztunk, a paszománt, sujtás, zsinórozás pazar használatában. Mégis nem ez volt indítéka annak, hogy az ilyféle díszítéseket könyvem egész menetén végighaladólag szerepeltetem, hanem a rajztanulmánynál és a díszítő tervezéseknél felmerülő szükségesség.

A magyar ornamentika a foltnak és színnek juttatja a domináló szerepet; vonalvezetése gazdagnak épen nem mondható. Nagylendületű, hosszabban kifejtett vonal-

menetekre alig akadunk benne. A többfordulatú díszes csigavonalak pl. csaknem teljesen hiányoznak díszítményeinken, s amennyiben itt-ott alkalmaztatnak is, ez rendszeren a magyaros jelleg rovására esik.

Némileg kárpótol bennünket az itt mutatkozó hiányért fennebb említett díszítési módunk: a *zsinórozás*, mert ez viszont kizárólag a vonalat használja a díszítés céljaira. (A díszítési technika maga előfordul más stílekben is.) Az *imitatív rajzolásnál* erős hangsúlyozást nyer általa a tiszta vonalrajz, melynek újabban — sajnos — túlnagy teret kellett átengednie az ecsettechnikázásnak és más, nagyon is speciális, s így az általános irányú rajzoktatásra kevésbé jelentőséges gyakorlatoknak. A vonalas díszek lendületes, játsszi alakításai még olyanokkal is megéreztetik a vonalvezetés szépségeit, kik a foltkompozícióban ezt, mint másodlagost, vagy rejtetten jelenlévőt, fölismerni nem tudják. A *tervezéseknél* viszont a tervezői leleményesség sarkalására igen alkalmasak ezek a csekély időt igénylő díszítések, különösen, ha az ilyféléknek legszellemesebb alakításmódjával, az *egymenetű vonalvezetéssel* készülnek. Áll ez az ilyen feladatok legegyszerűbbjeire is, azért pl. a kevés rajzórával rendelkező iskolai tanításban kár volna róluk lemondani.

A foltkompozíciónak általánosabb érvényét és magasabb dekoratív értékét mindez természetesen nem érinti, ami a bemutatott példák számarányából is következtethető.

Hibáztatni fogják egyesek munkámban alkalmasint azt, hogy nem követtem azon újabb irányt, mely a magyar díszítménynek jellemvonásává akarja tenni a primitívséget. Ez az irány nem a meglévőnek fejlesztését tartja első feladatának, hanem díszítőművészetünket valamely őskultúrából véli kiáshatónak.

Legkevesebbé sem szándékom az archeológiai és ethnográfiai idevágó kutatások értékét kicsinyíteni, csupán a díszítőművészetünkben újabban lábrakapott egyoldalúságra utalok. A népiesre való egyoldalú támaszkodás elsekélyesíti és zsákutcába viszi törekvéseinket; a népiest magasabbrendű nemzeti művészetté — mint már fennebb is mondtam — csak magasabbrendű artisztikai elemek beolvasztásával fejleszthetjük. A történelmi fejlődés, a vezető kultúrákkal való érintkezés díszítőművészetünkben is létrehozott bizonyos kialakulást, melyet visszacsinálni hiú törekvés. És, ha lehetséges volna is ez, csak károsodást jelentene számunkra.

A *középkori román*, a *renaissance*, a *mohamedán* hatás eredményei ép oly kevésbé küszöbölhetők ki nemzeti díszítőművészetünkben, mint jövevényszavaink és sok más egyéb nyelvünkben, irodalmunkban. (A perzsa stílushoz való hasonlóság nem vezethető vissza átvételre, inkább valamely

ősforrásra, vagy közös eredetre.) Az érintkezés, az azonos irányú kultúrfolyamatokba való belekapcsolódás sok idegen elemet elválaszthatatlanul beleolvasztott formakincsünkbe s tagadhatatlan, hogy mindez erősen befolyásolta ősi díszítésünket és módosítólag hatott annak egész fejlődésére.

Ámde nincs-e hasonlóan ez a leghatalmasabb nemzeteknél, a legmagasabbán ívelő stíleknél is?

A görög, vagy *renaissance* stíl nem gyarapította-e minden kultúrnemzet formakincsét? Nincs-e minden népnek művészete, művelődése áterezve az előző és egykorú fajok kultúrájában gyökerező szálakkal? A *gótikát*, a *francia*, *német*, *angol*, *spanyol*, *olasz*, részlegesen legalább, magáénak tarthatja, mert saját lelkéhez idomítva kapcsolta bele nemzeti művészetébe.

A mi díszítőművészetünkkel szemben is jogosulatlan tehát az olyféle követelés, hogy ez valamely vegytiszta magyar stílust produkáljon. A mult idők népeinél sem igen tudunk ilyesmit kimutatni, a közlekedésnek és a sokszorosító módoknak mai szédítő fejlődése mellett még kevésbé találunk erre példát. Ma jobban láthatjuk, mint bármikor, a különböző nemzetek kultúrájának termékenyítő kölcsönhatását.

És ez korántsem jelenti a művészetek nemzeti jellegének halálát, sőt indítéka lehet egy magasabbrendű virágzásnak mindenütt, hol fennen lobog a nemzeti érzés. Jellegetlenül válik azonban minden művészet ott, hol ez az érzés elhamvad; használjuk fel tüzének ápolására az idegenből hozott anyagot is.

Magyar díszítőművészetünket mai adottságában kell vennünk és továbbfejlesztelnünk, fölhasználva erre minden alkalmas, behonosodott és behonosítható anyagot. Ha ezt a folyamatot nem engedjük lelketlen utánzássá, divatos majmolássá alacsonyulni, ellenben egyidejűleg hűen ápoljuk faji tradícióinkat, nem kell félnünk nemzeti jellegünk elmosódásától. A nemzeti érzéstől áthatott alkotó képesség kidomborítja mindezeket keresztül a magyar jelleget és gazdagabbá teszi velük művészetünket.

Ez a felfogás vezetett munkám összes példáinak megtervezésénél. Nem törekedtem meggyökeresedett idegen formák és megoldások kiküszöbölésére; törekvésem az volt, hogy a magyar jelleget ezeken is továbbfejlesztsem.

Hosszú évek munkája ez a könyv s így talán nem szerénytelen az az óhaja, hogy szíves fogadtatásra találjon rajzoktatásunkban s másutt, hol a magyar díszítőművészet virágait kötik bokrétába.

Budapesten, 1926. évi május havában.

Kovách Géza.

TARTALOM.

I. Sorozat.

Síkdíszítményi elemek a növényornamentikai formakörből.

Táblaszám	Oldal
I. Bimbók, végződésesek	17
II. Virágtípusok, egyszerűbb és fejlesztettebb formáikban ..	18
III. U. a.	19
IV. Gazdagabban kiképezett virágok, a bemutatott típusok kereszteződéseiből	20
V. Rozetták	21
VI. Levelek	22
VII. Levélzetek	23
VIII. Egyszerűbb töelemek	24
IX. Összetettebb töelemek	25
X. A szívalakból kiképezett töelemek	26
XI. Bimbó- és virágformák, egymenetű vonalvezetéssel alakítva ..	27
XII. Rozetták, ugyanezen alakításban	28
XIII. Levélzetfélék, ugyanezen alakításban	29

II. Sorozat.

Elemek és elemcsoportok, tekintettel az imitativ rajz-tanulmány céljaira.

A) Példák a jellemző foltból való kiindításra és a fejlesztő vázolásra.

XIV. Az imitativ rajzolás feladatainak fokozatosságát magyarázó ábrák	33
XV. a) Egyszerű zárt formák gyűjteménye, a rajztanulmány kezdő fokára	34
b) Zárt, némi belső tagozással bíró zömök, szimmetrikus formák	34
c) Zárt, némi belső tagozással bíró hosszúkás formák ..	34
d) Ugyanilyen szimmetriátlan alakítások	34
XVI. Bimbószerű formák	35
XVII. Egyszerű formátumok, áttört díszekkel	36
XVIII. Levéalakok	37
XIX. Virágalakok, egyszerűbb és összetettebb kiképezésekben ..	38
XX. Szegélydíszek, keskenyedő övekben	39
XXI. Szimmetriátlan hosszúkás formák	40
XXII. Virágos ágak, egyszerű jellemző foltokban tartva	41
XXIII. Palmettaszerű alakítások	42
XXIV. Külömböző formátumok, egyszerűbb és gazdagabb kiképezésekben	43

Táblaszám	Oldal
XXV. Álló tengelyű virágcsoportosítások	44
XXVI. Összetettebb, szimmetriátlan virágos ágak	45
XXVII. Különböző összetettebb csoportosítások	46

B) *Feladatok a vonalrajz gyakorlására, az egymenetű vonalas díszítések köréből.*

XXVIII. Egyszerű gömbölyded és hosszúkás formák	49
XXIX. Folyódíszek, keskenyedő övekben	50
XXX. Bimbó- és virágformák	51
XXXI. Vegyes alakítások	52
XXXII. U. a.	53

III. Sorozat.

Mutatványok folyó- és terüldíszek tervezéséhez, bevezetve geometrikus és konvencionális alakításokkal.

XXXIII. Egyszerű folyódíszek, vonalakkól, foltokból	57
XXXIV. Folyódíszek, sarokmegoldásokkal	58
XXXV. Sarokmegoldások, egymenetű vonaldíszekből	59
XXXVI. Álló helyzetre tervezett folyódíszek	60
XXXVII. Vízszintes menetekre tervezett folyódíszek	61
XXXVIII. Folyódíszek, íves meneteken	62
XXXIX. Keskenyedő övekbe tervezett folyódíszek	63
XL. Egymenetű vonalas folyódíszek, álló helyzetre tervezve	64
XLI. U. a., vízszintes menetekben	65
XLII. Terüldíszek egyszerűbb példái	66
XLIII. Álló helyzetre tervezett terüldíszek, sorakoztatott szalag- díszekből	67
XLIV. Álló helyzetű terüldíszek, derékszögű négyszöges hálón	68
XLV. U. a., kombinált hálón	69
XLVI. U. a., feloldott rhombikus hálón	70
XLVII. Közömbös helyzetre tervezett terüldíszek, négyzetes hálón	71
XLVIII. U. a., négyzetes hálóra kiosztott köröket véve alapul ..	72
XLIX. U. a., hatszöges hálón	73
L. U. a., nyolcszögű hálón	74

IV. Sorozat.

Háromszögeknek, a négyzetnek s néhány többoldalú szabályos sokszögnek díszítése.

LI. A tervezés kiindítását szolgáló kisméretű feltelosztási vázlatok	77
LII. Háromszögek egyszerű és összetettebb díszítései egy- és háromtengelyű megoldásokban	78
LIII. Háromszögek egytengelyű díszítései; példák az izolált pozitív és negatív formákra	79
LIV. Háromszögek díszítései; a szimmetriátlan megoldásoknak és a mezőkre tagozásnak példái	80
LV. Négyzetek díszítései; 1—2. centralis elrendezésekkel, 3—4. egytengelyű tervezetekkel, izolált pozitív és izolált negatív formákkal, 5—6. mezőkre tagozásokkal	81
LVI. Négyzetek díszítései, átlóra állított helyzetnek meg- felelőleg	82
LVII. Négyzetek díszítései szimmetriátlan megoldásokkal	83

Táblaszám	Oldal
LVIII. Háromszögek díszítései egymenetű vonalas tervezetekkel	84
LIX. Négyzetek díszítései egymenetű vonalas tervezetekkel..	85
LX. Néhány szabályos sokszög díszítése	86

V. Sorozat.

A körformátum díszítése.

A) Mutatványok a tipikus megoldásokra.

LXI. Példák a tervezés kiindítását szolgáló kisméretű vázlatos feltelosztásokhoz: 1—3. centrális elrendezések, 4—6. egytengelyű tervezetek, 7—9. mezőkre tagozások, 10—12. szimmetriátlan megoldások	89
LXII. Egyszerűbb, centrális elrendezésű tervezetek keretezésekkel	90
LXIII. U. a. keretezések nélkül.....	91
LXIV. Összetettebb példák az utóbbiakból.....	92
LXV. Mezőkre tagozott körformátumok	93
LXVI. Szabad, szimmetriátlan megoldások	94
LXVII. Egymenetű vonalas megoldások, centrális és szimmetriátlan elrendezésekkel	95

B) Egytengelyű, bokorszerűen fejlesztett kördíszítések, különböző követelményeknek megfelelő megoldás-változatokban.

LXVIII. Megoldások, egyetlen kitöltő-forma szerepeltetésével....	99
LXIX. Megoldások, kevés, nagy forma alkalmazásával	100
LXX. Nyugodt hatású, feszesen kimért alakítások, szélesen kihagyott alapon	101
LXXI. Zárt formacsoportokkal bíró tervezetek, az alapnak szélesen együtt tartott formában való érvényesítésével.....	102
LXXII. U. a. keskenyebbre vont negatív formákkal.....	103
LXXIII. Minimális alap kihagyásával készült tervezetek	104
LXXIV. U. a., erősebb elrészletezéssel.....	105
LXXV. Vonalvezetésben fokozatosan nagyobb lendületet mutató alakítások	106
LXXVI. Vonalvezetésben erősen mozgalmas tervezetek, fokozatosan elkeskenyedő formákkal	107
LXXVII. Egymenetű vonalvezetéssel készült kördíszítések.....	108
LXXVIII. Vibráló hatást mutató tervezetek	109
LXXIX. Megoldás-változatok hasonló feltelosztásból kiindítva, nagy formákkal, élénk hatásra tervezve	110
LXXX. Adott foltkiosztásnak alternatív megoldásai	111
LXXXI. Hasonló kiindítású tervezetek, erős elrészletezéssel	112
LXXXII. Nagy feltelosztásban azonos, különböző elrészletezést mutató példák	113

VI. Sorozat.

Vegyes anyag.

A) Formátumhoz nem kötött díszek.

LXXXIII. Hosszúkás alakok, áttört díszítésekkel.....	117
LXXXIV. Álló helyzetre tervezett hosszúkás szabad-díszek	118
LXXXV. Különböző szabad alakítások	119
LXXXVI. Záró- és fejdíszek.....	120
LXXXVII. Vízszintesen kiképezett virágbokor és feliratos címke ..	121

Táblaszám	Olda
LXXXVIII. Gazdagabban kiképezett sarokdíszek.....	122
LXXXIX. Egyszerűbb és gazdagabb sarokdíszek, egymenetű vonalvezetéssel.....	123
XC. Végződéses egy- és kétmenetű vonaldíszekből	124
XCI. Vitézkötés-változatok egy- és kétmenetű vonaldíszekből	125
XCII. Fej- és záródíszek egymenetű vonalvezetéssel	126

B) Különböző formátumok.

XCIII. Szimmetrikus formátumok, szimmetrikus és szimmetriátlan megoldásokkal.....	129
XCIV. Áttört díszítések, szimmetrikus és szimmetriátlan formátumokban.....	130
XCV. Különböző formátumok díszítései	131
XCVI. Különböző formátumok díszítései egymenetű vonaldíszekkel	132
XCVII. Az ellipszis-formátum díszítése ugyanezen módon	133

C) A téglány díszítése egyszerűbb és gazdagabb kiképezésekben.

XCVIII. Álló helyzetű téglányok egyszerűbb díszítései	136
XCIX. U. a.	137
C. Foltelosztási és tagozási vázlatok, téglányok összetettebb díszítéseihez; a vázlatnak további kiképezése	138
CI. Fekvő helyzetű tagozott téglányok díszítése	139
CII. Álló helyzetű téglány díszítése	140
CIII. U. a.	141
CIV. Téglányok díszítései egymenetű vonalas tervezetekkel	142
CV. Téglányformátumba tervezett fejléc, vinyetta és aljzatdísz	143

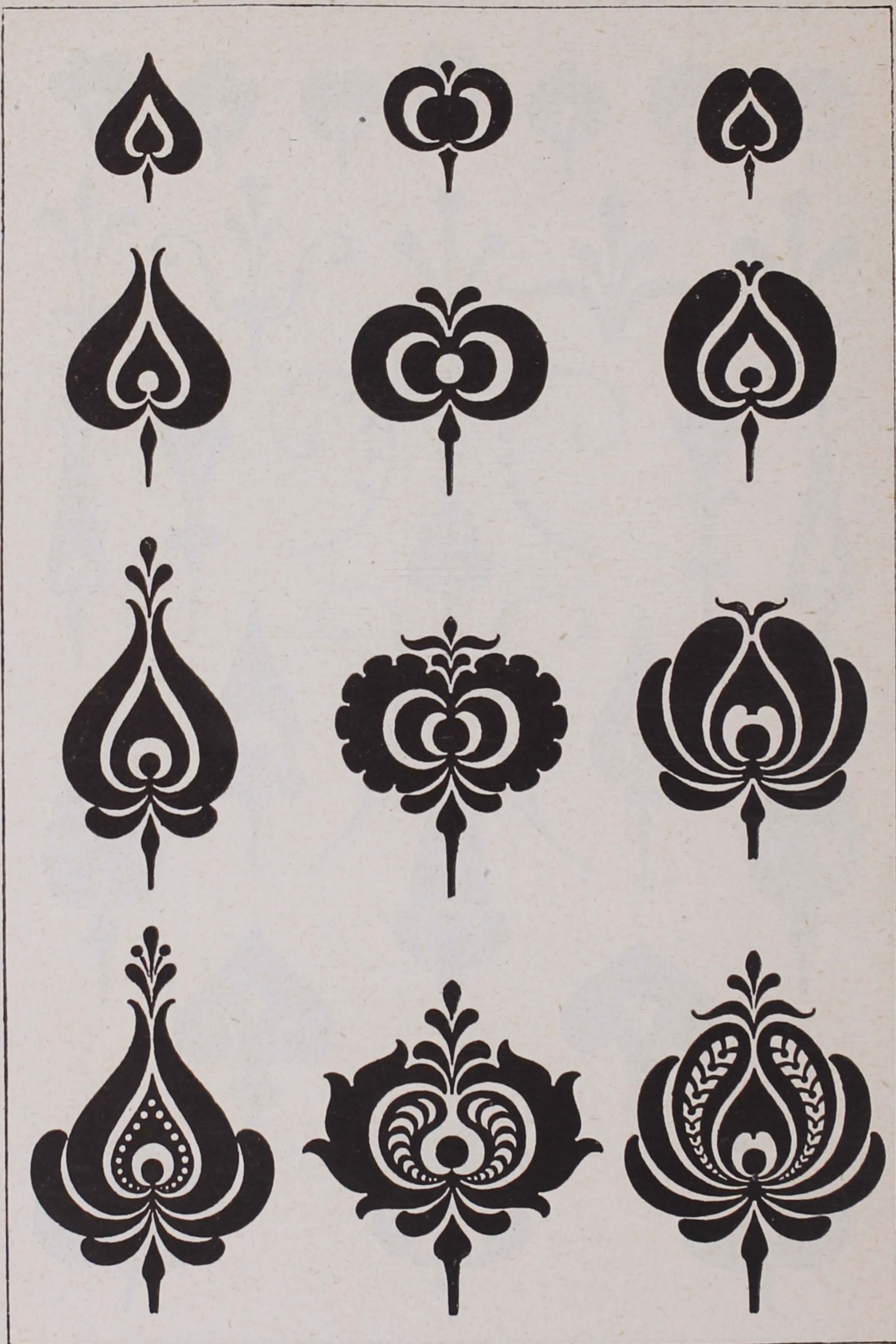
I. SZERZÉS.

**SÍKDÍSZÍTMÉNYI ELEMÉK
A NÖVÉNYORNAMENTIKAI FORMAKÖRÖBŐL.**

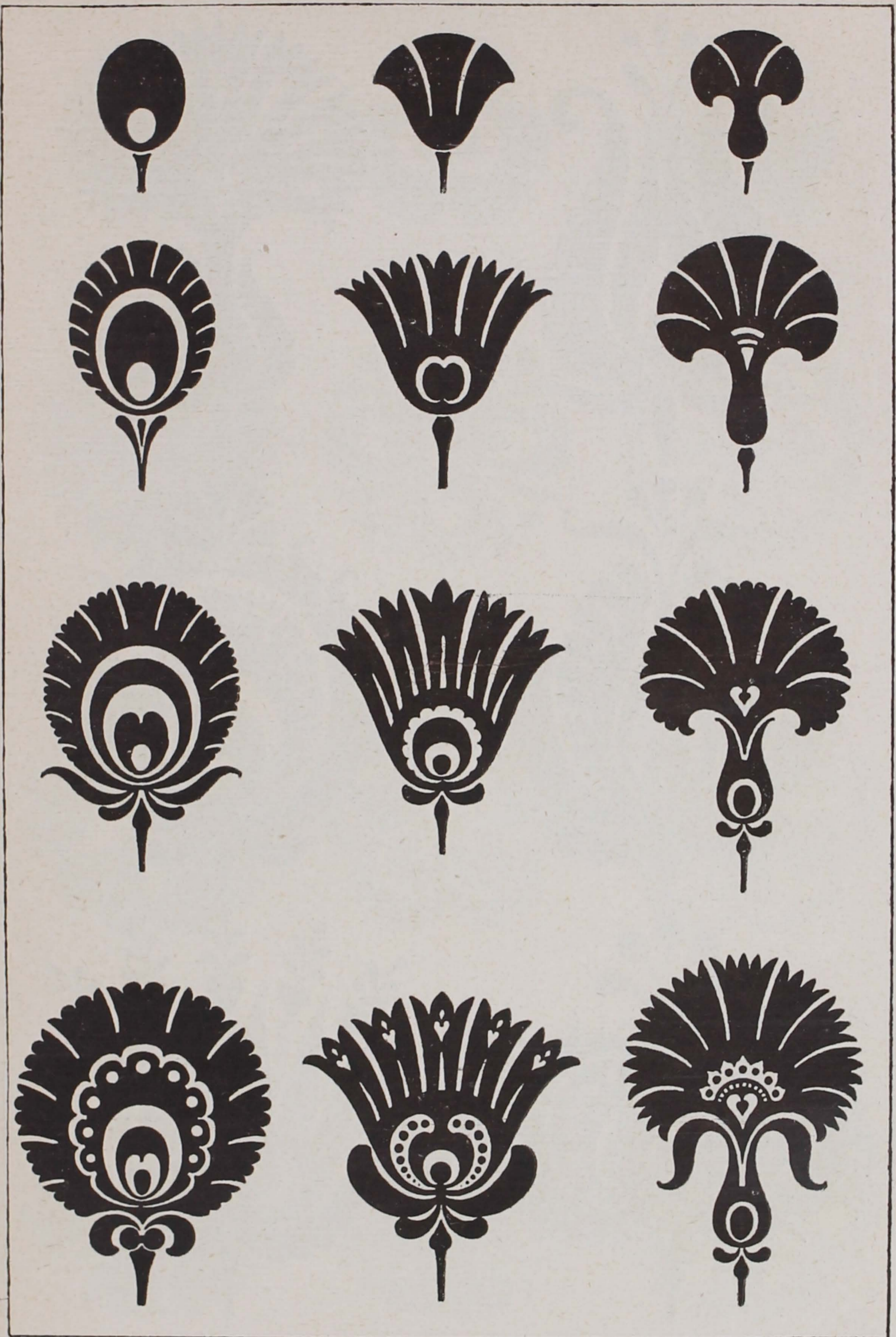
I. TÁBLA.

II. TABLA.

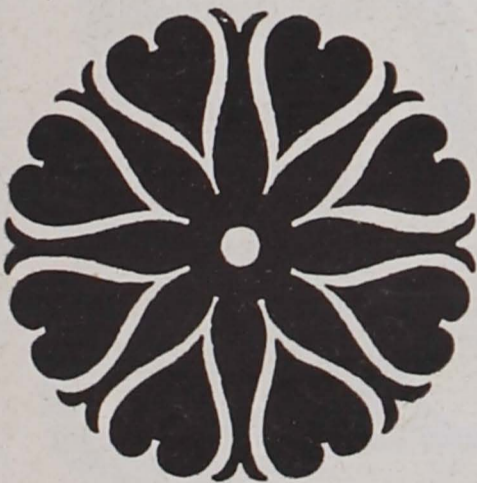
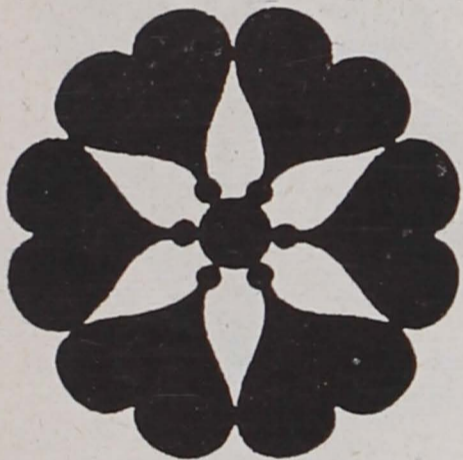
III. TABLA.

IV. TÁBLA.

V. TABLA.

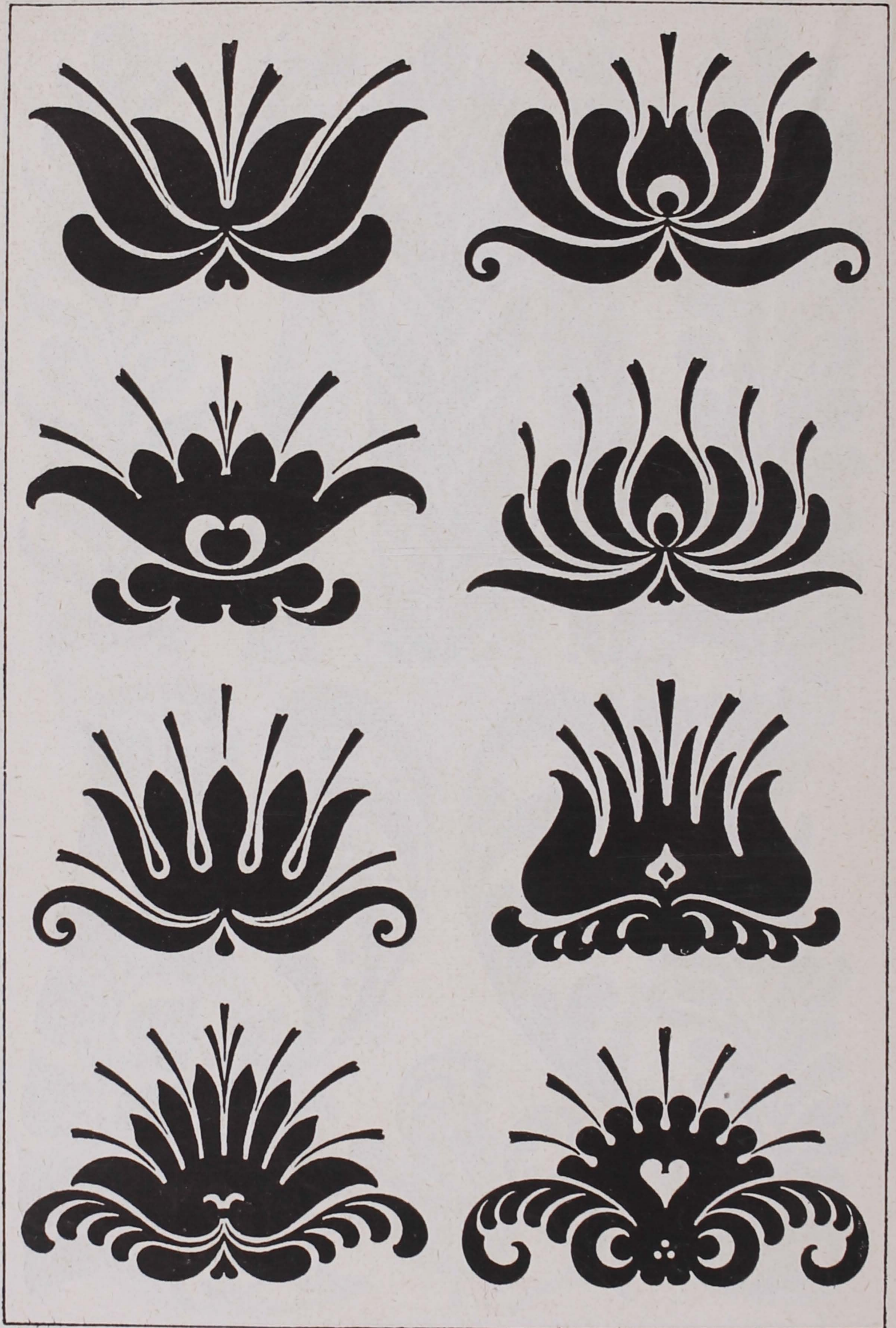
VI. TÁBLA.

VII. TABLA.

VIII. TABLA.

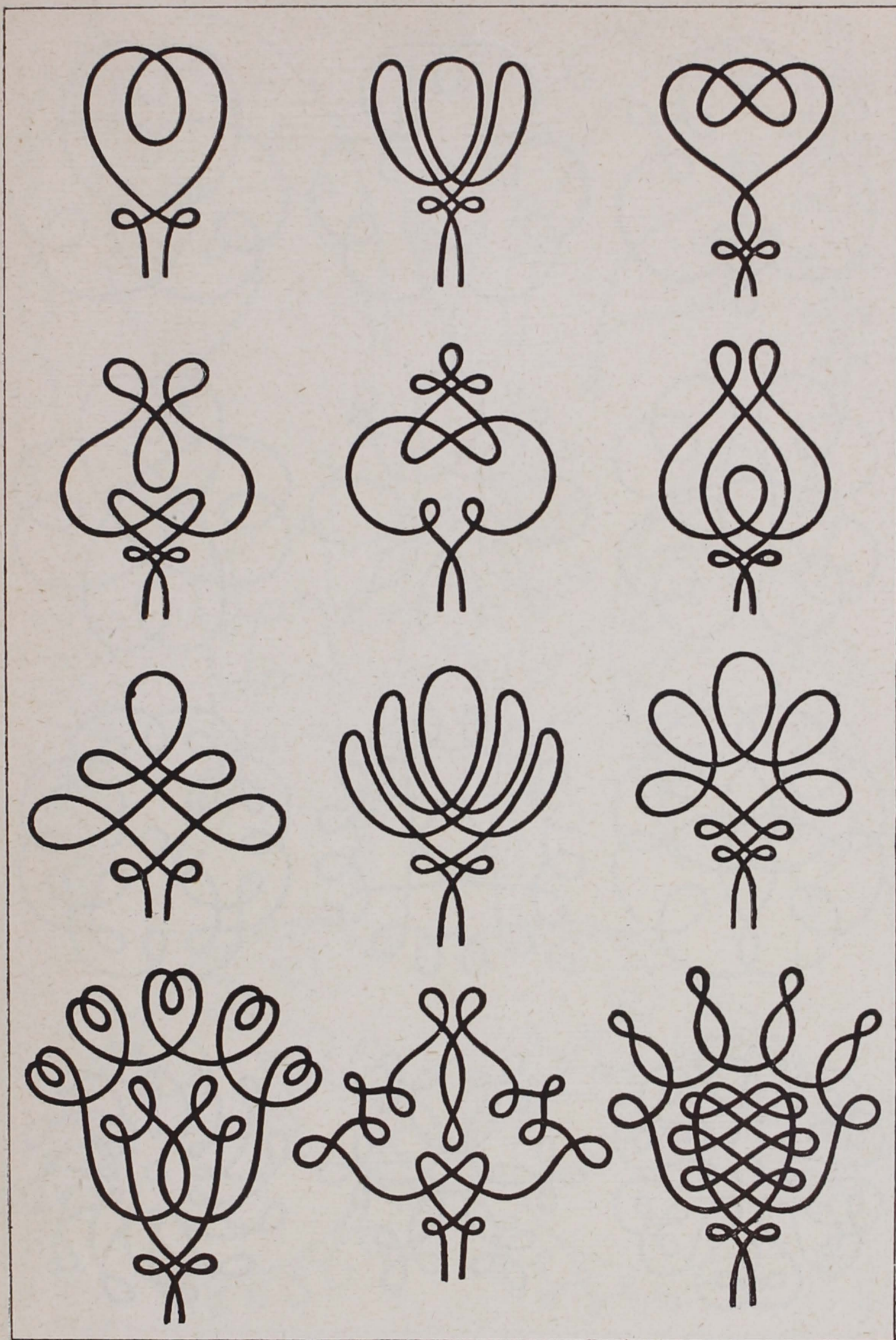
IX. TABLA.

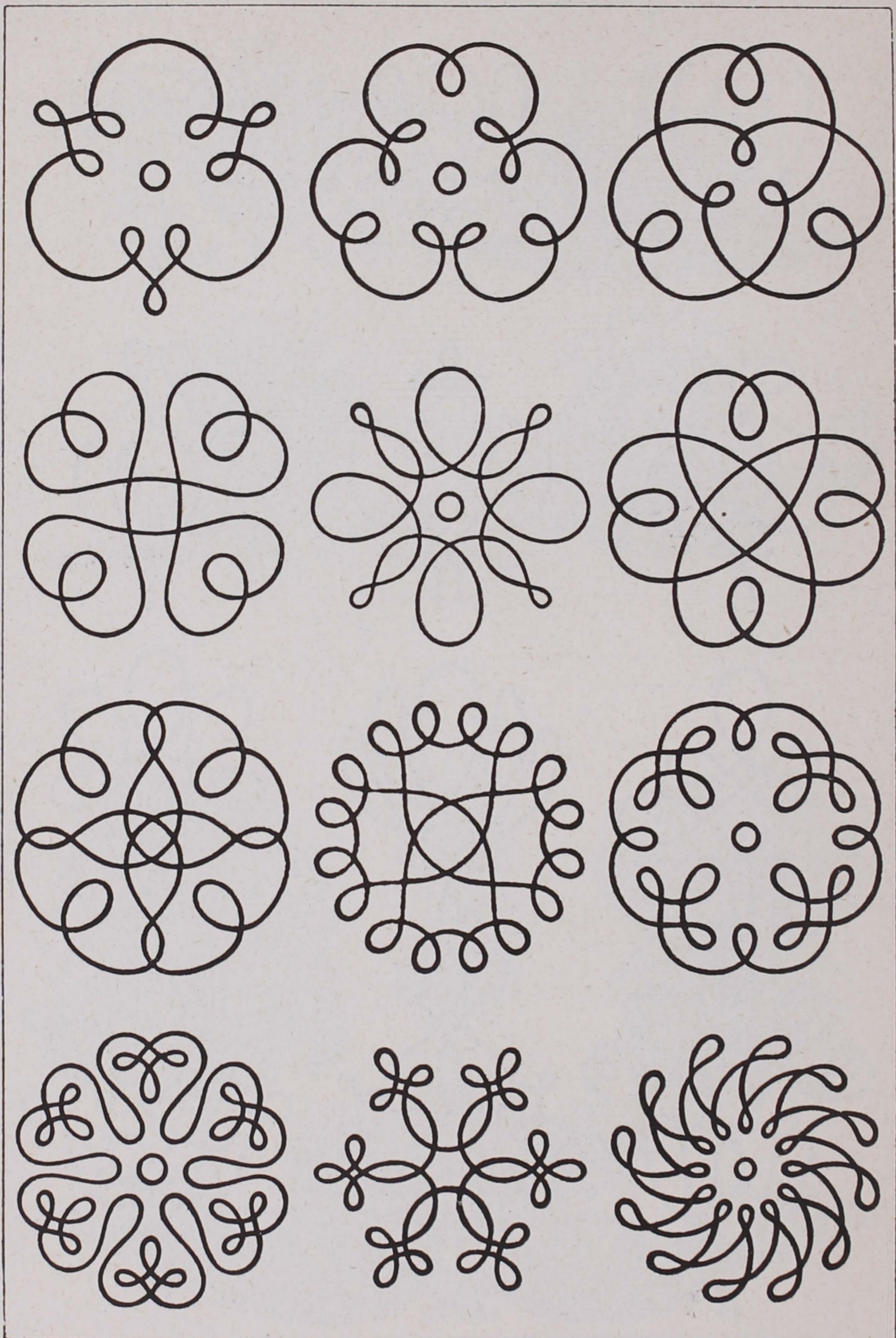
X. TÁBLA.

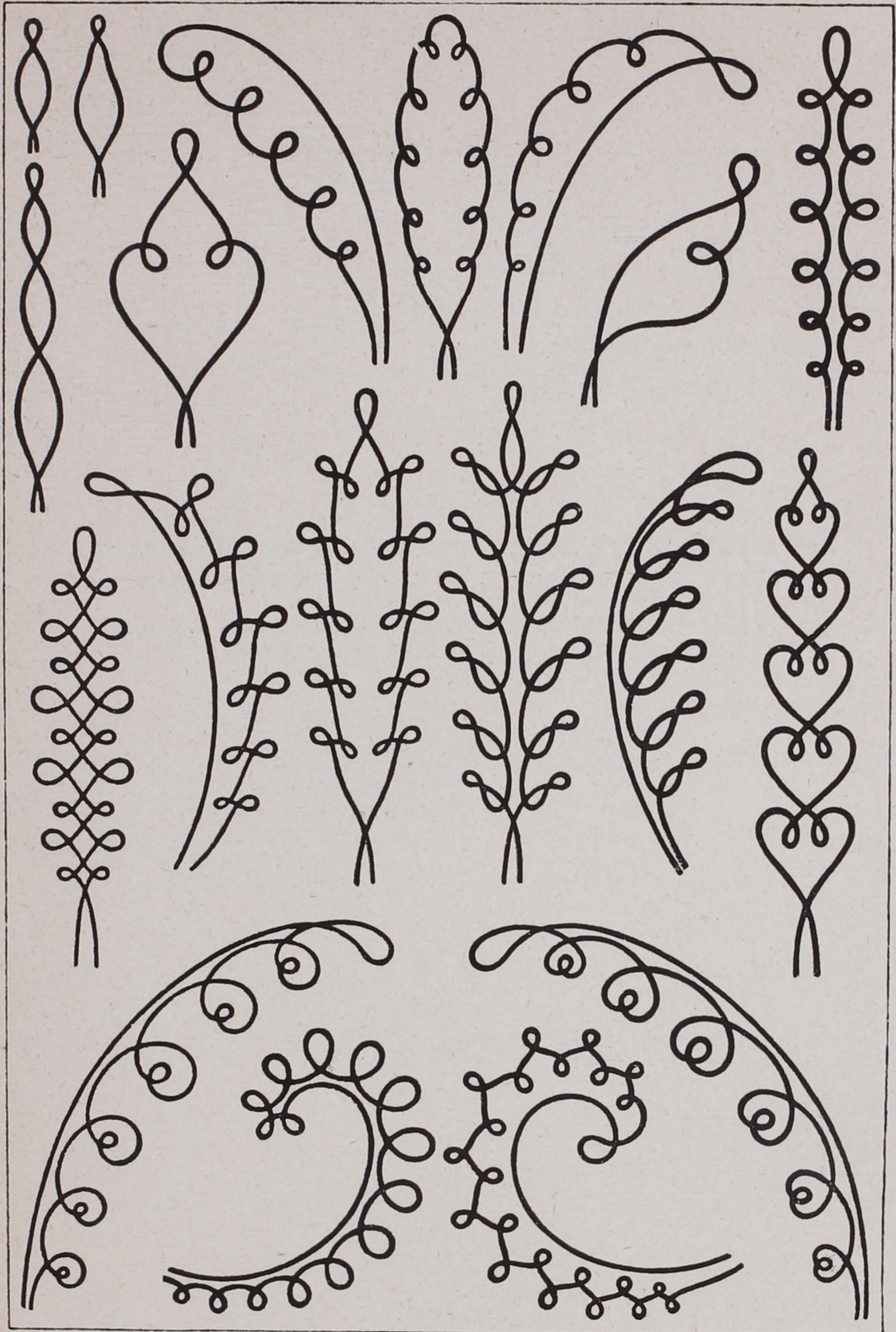
XI. TABLA.

XII. TÁBLA.

XIII. TABLA.

II. SOROZAT
ELEMEK ÉS ELEMCSOPORTOK, TEKINTETTEL
AZ IMITATÍV RAJZTANULMÁNY CÉLJÁIRA.
A) PÉLDÁK A JELLEMZŐ FOLTBÓL VALÓ KIINDÍTÁSRA
ÉS A FEJLESZTŐ-VÁZOLÁSRA.

JELLEGZETES PÉLDÁK AZ IMITATIV RAJZGYAKORLATOK FOKOZATOSSÁGÁRA.

33

I.

II.

III.

IV.

V.

I. Fokozat. Egyszerű, tagozatlan, zárt formák.

II. Fokozat. Egyszerű, zárt formák, némi belső tagozással.

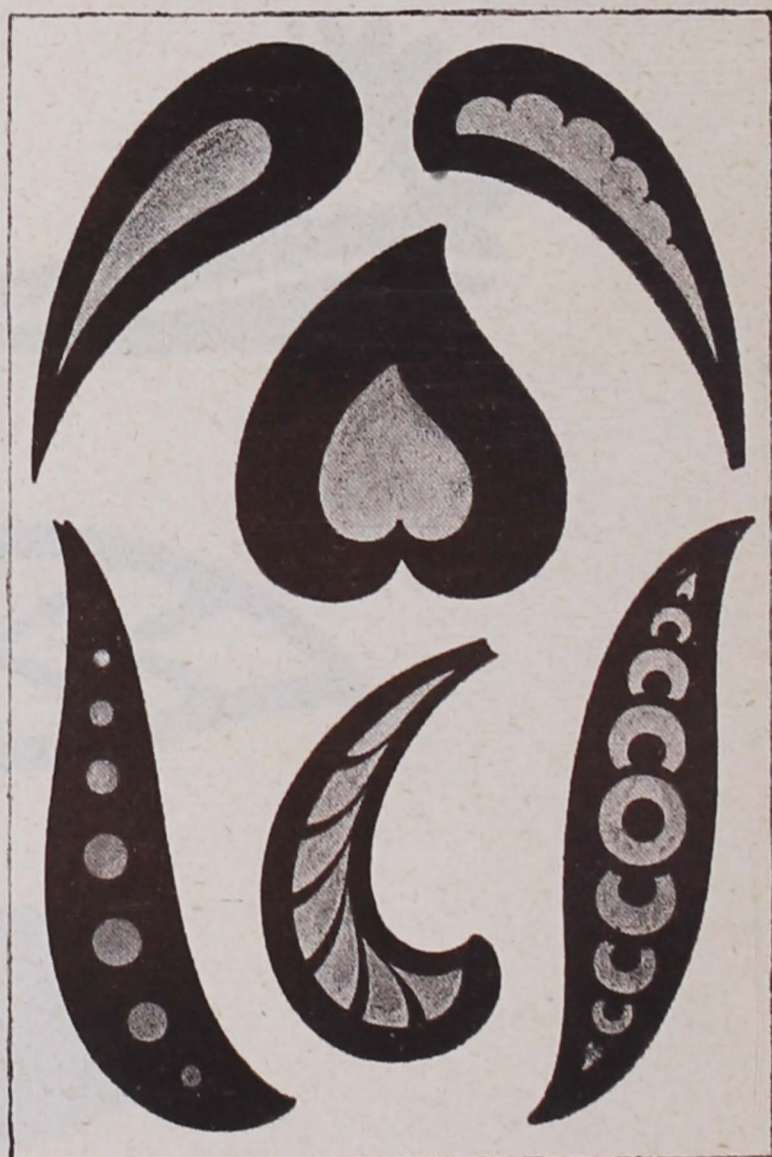
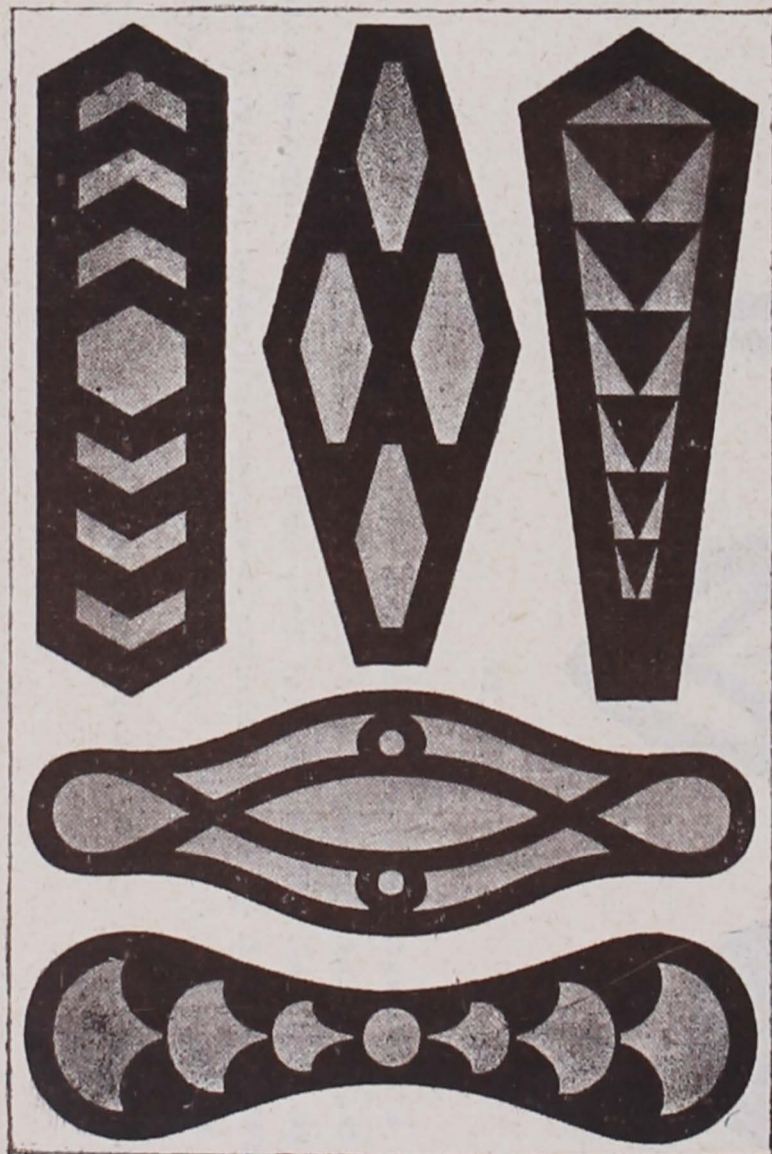
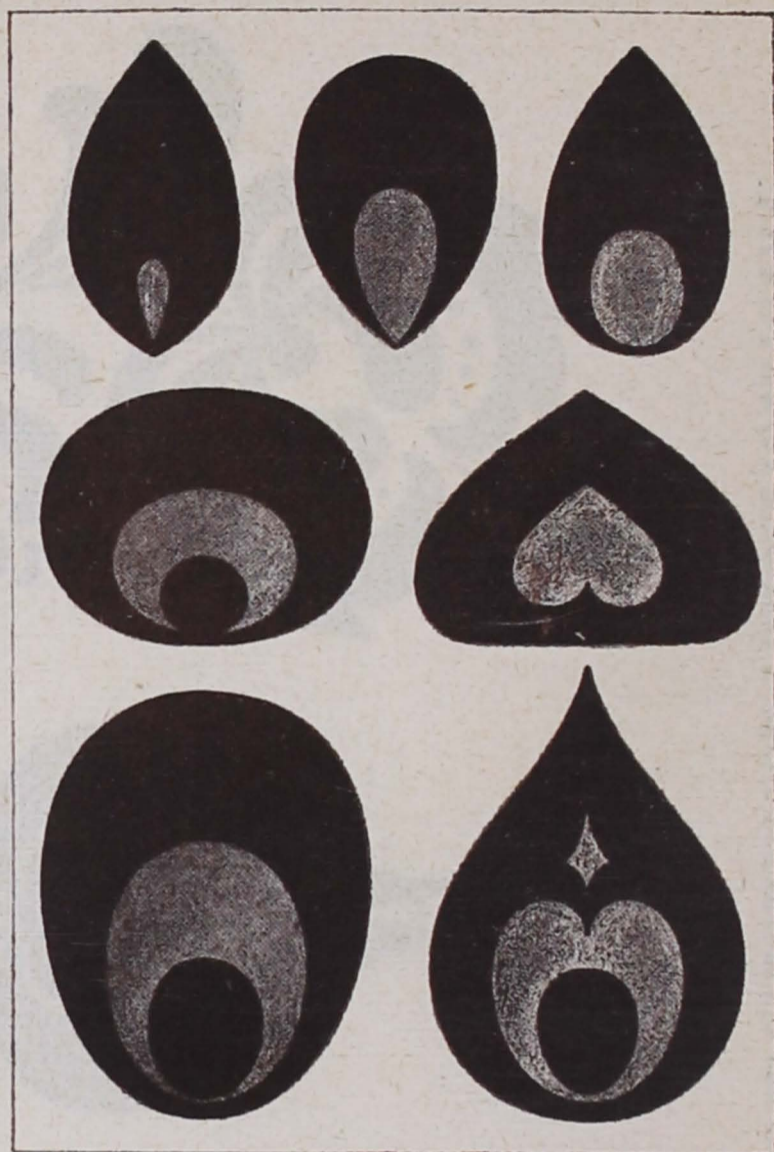
III. Fokozat. Jellemző folttal bíró, némi belső és külső tagozást mutató formák.

IV. Fokozat. Összefoglalásokkal és egyszerűsítésekkel jellemző foltban visszaadható alakítások.

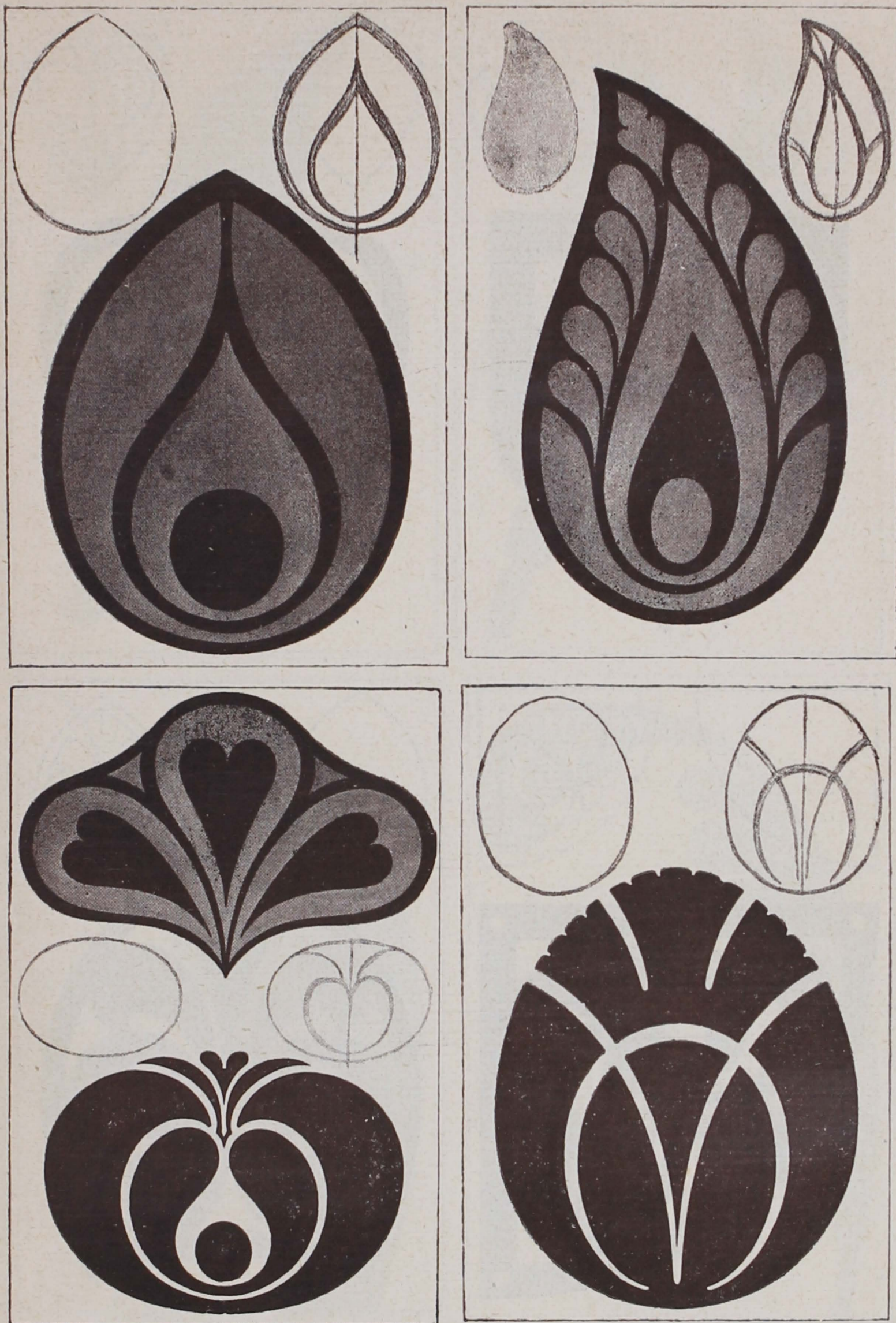
V. Fokozat. Összetettebb alakítások, melyeken a jellemző folttal való visszaadás csak a formaesoportokon érvényesíthető.

A tanulórajzok mérete fokozatosan nagyobbodó.

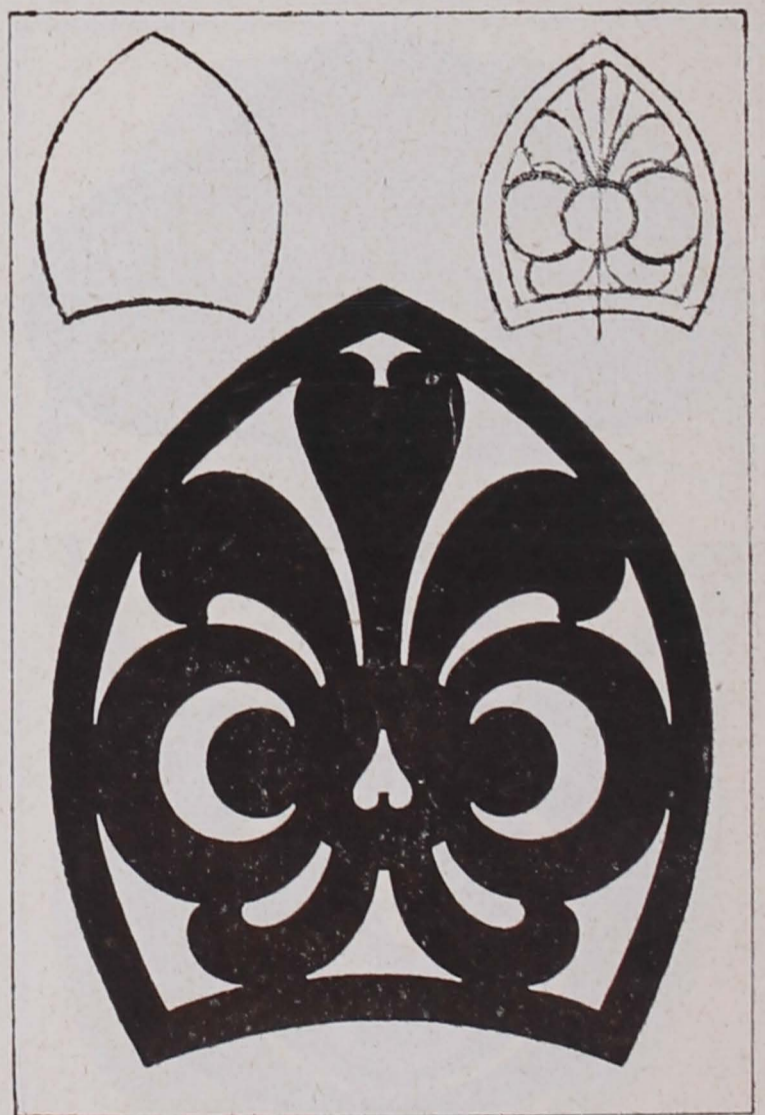
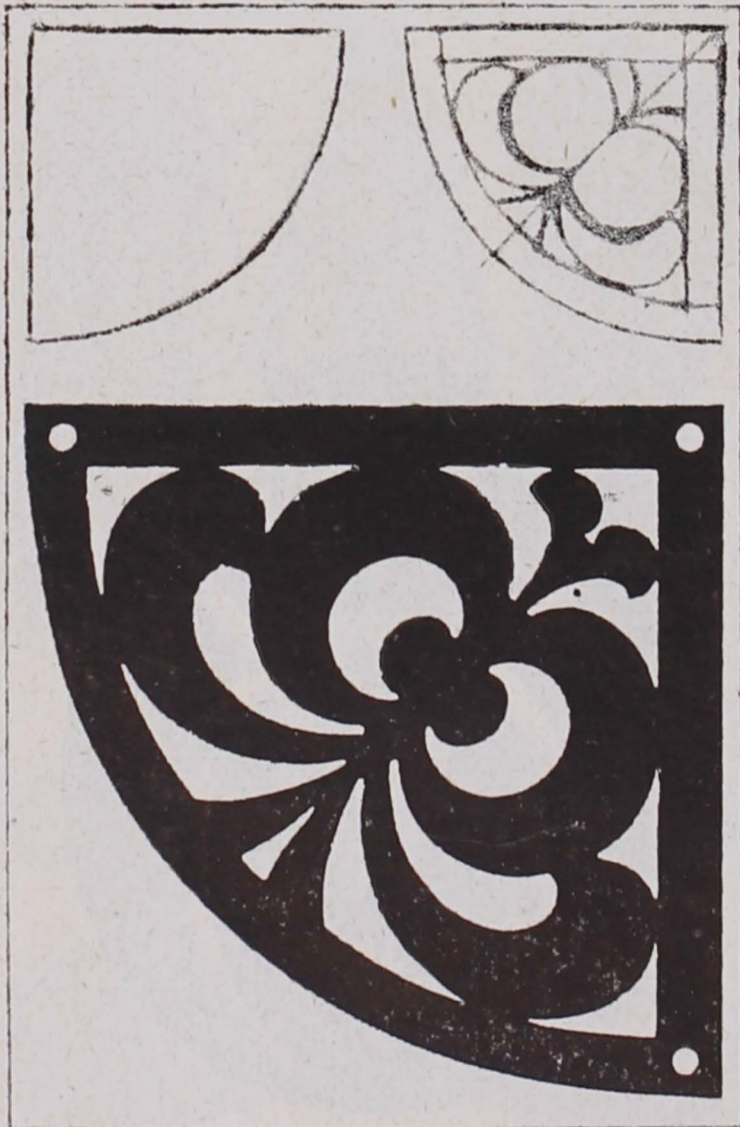
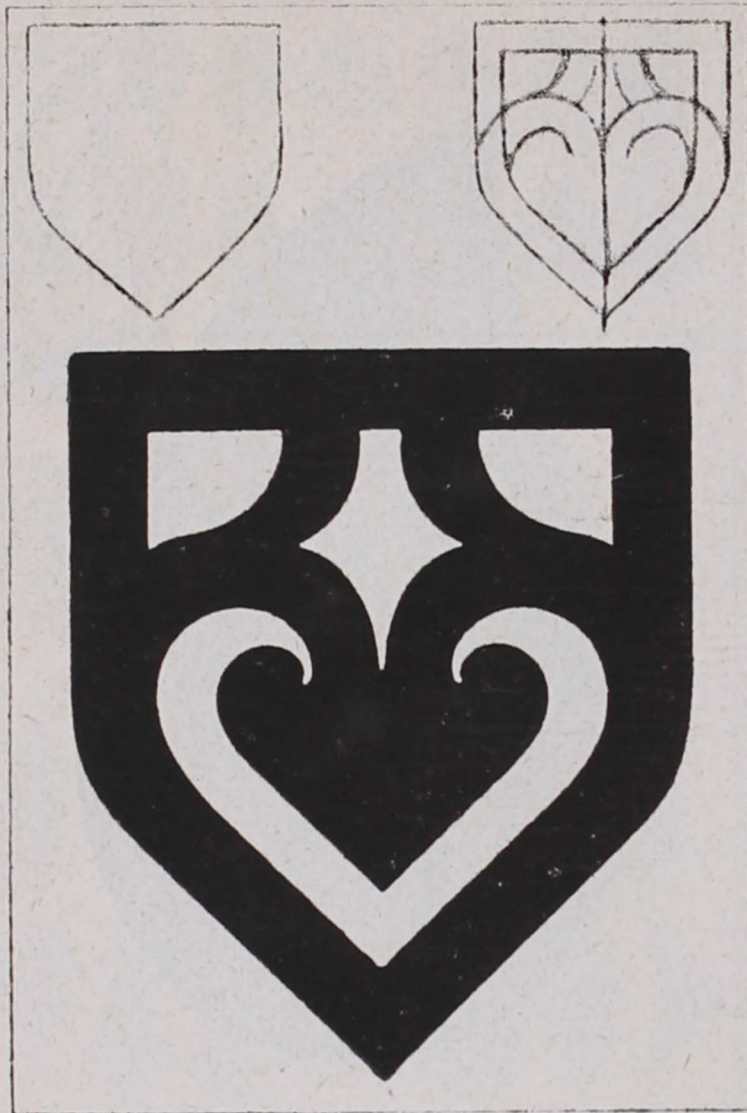
XV. TABLA.

XVI. TABLA.

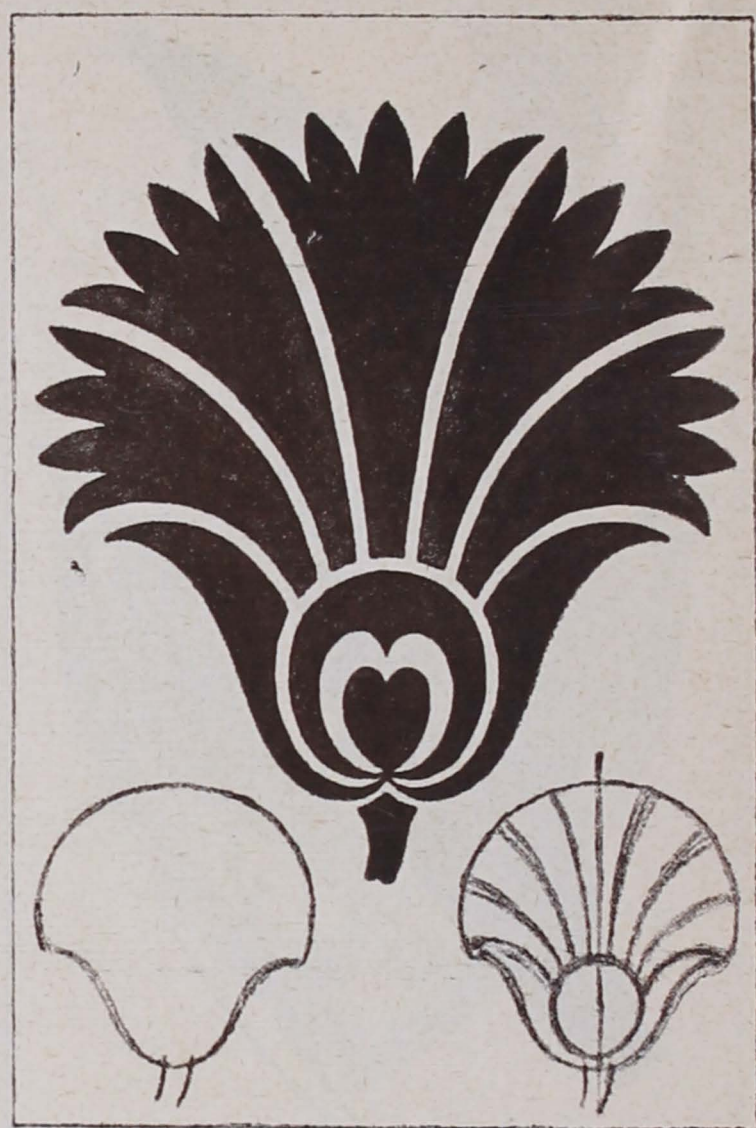
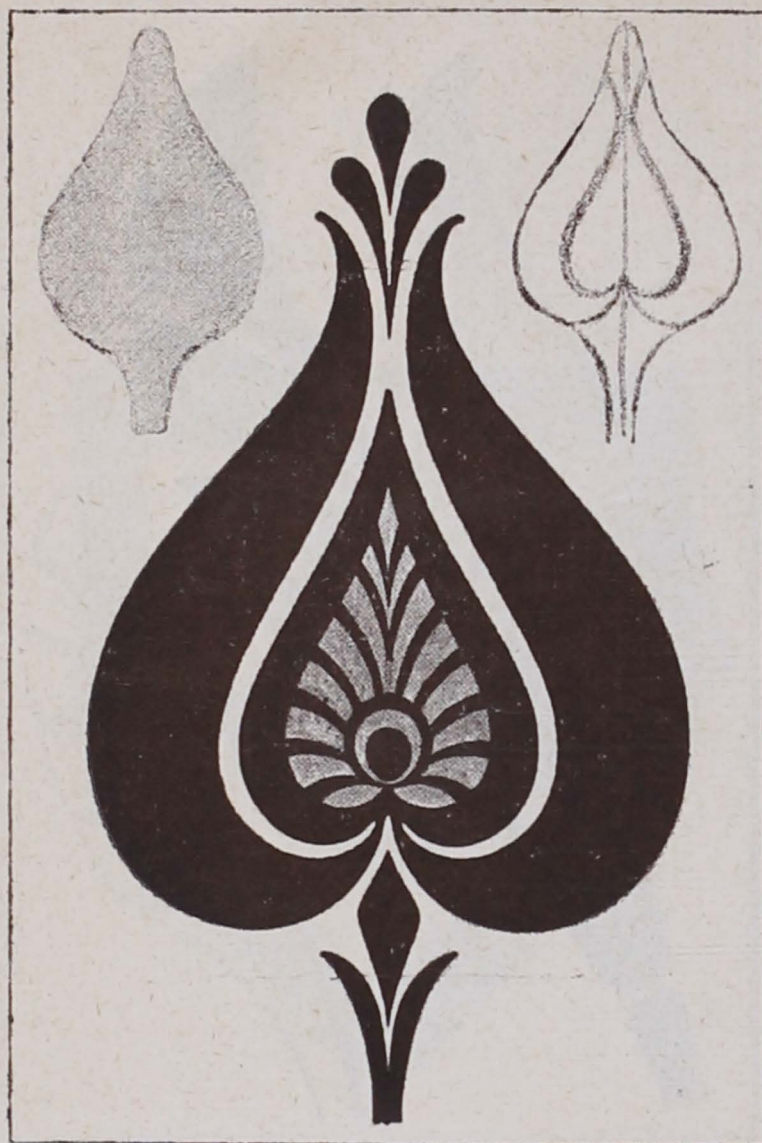
XVII. TÁBLA.

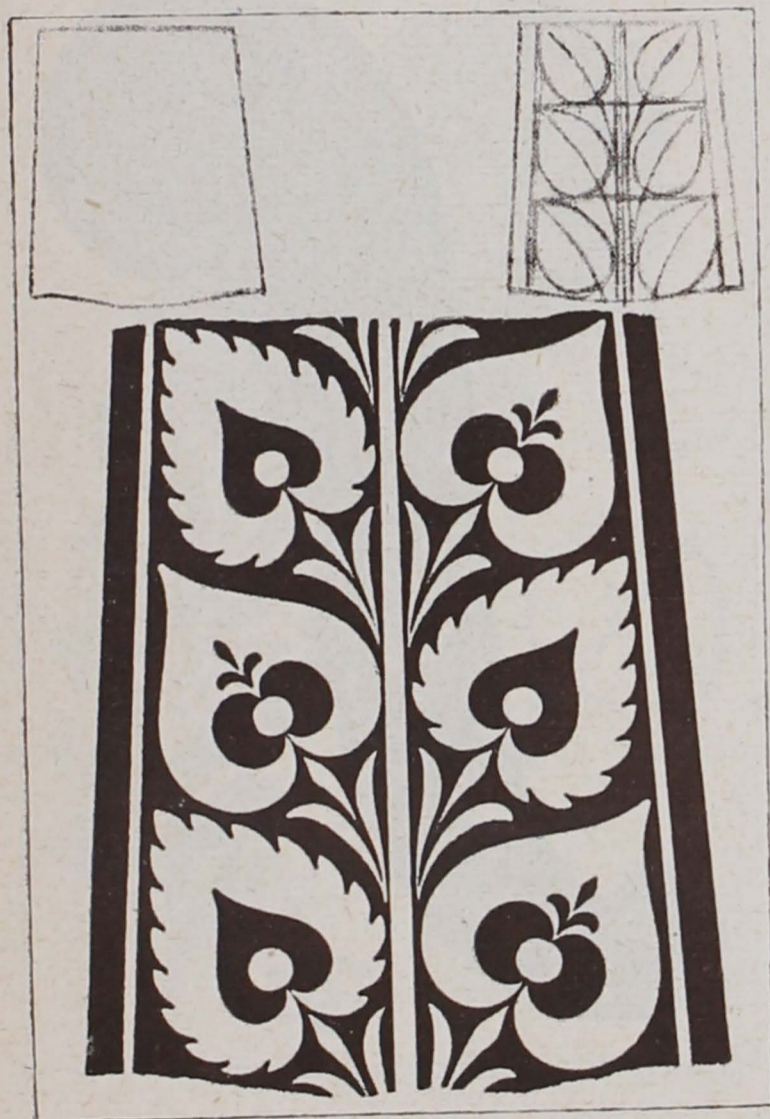
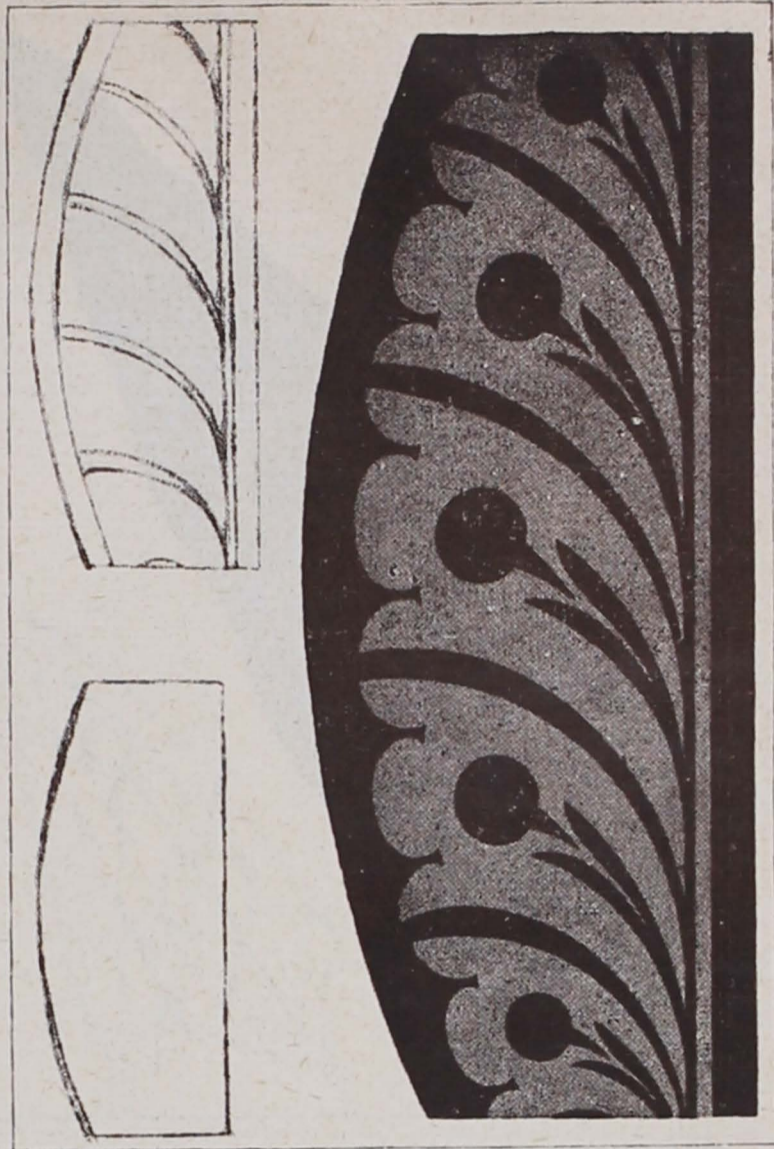
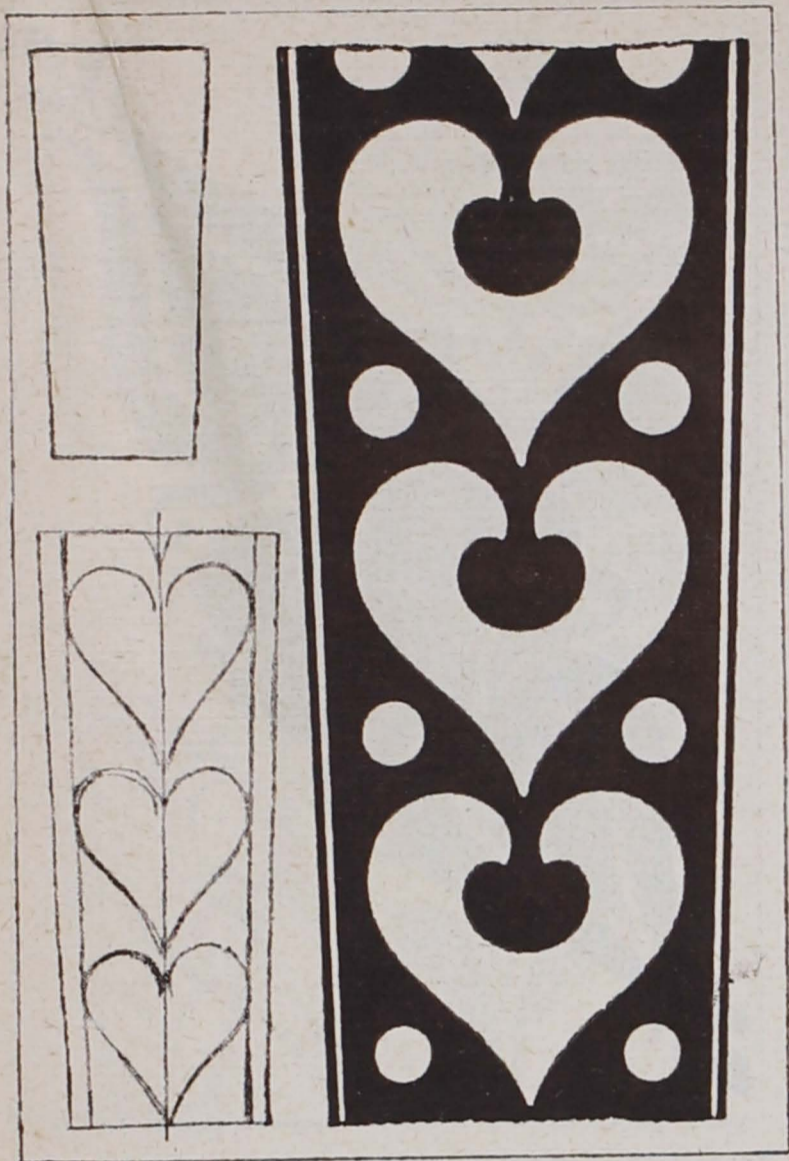
XVIII. TABLA.

XIX. TÁBLA.

XX. TABLA.

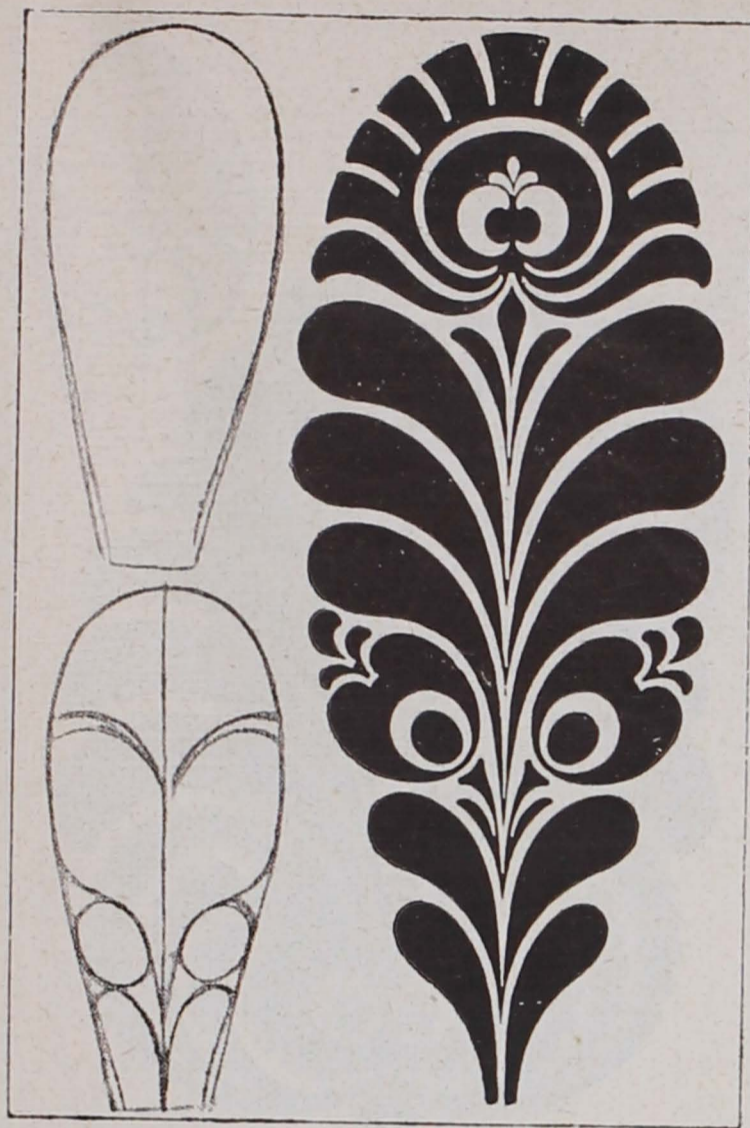

XXI. TÁBLA.

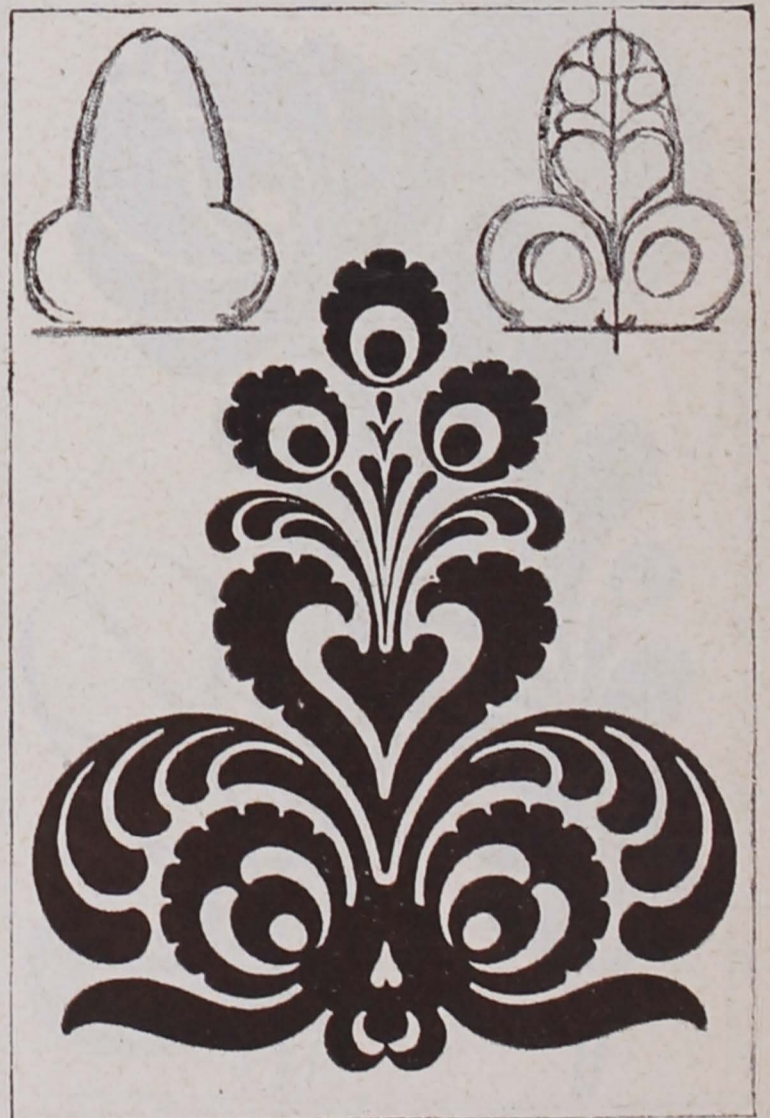
MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

XXII. TABLA.

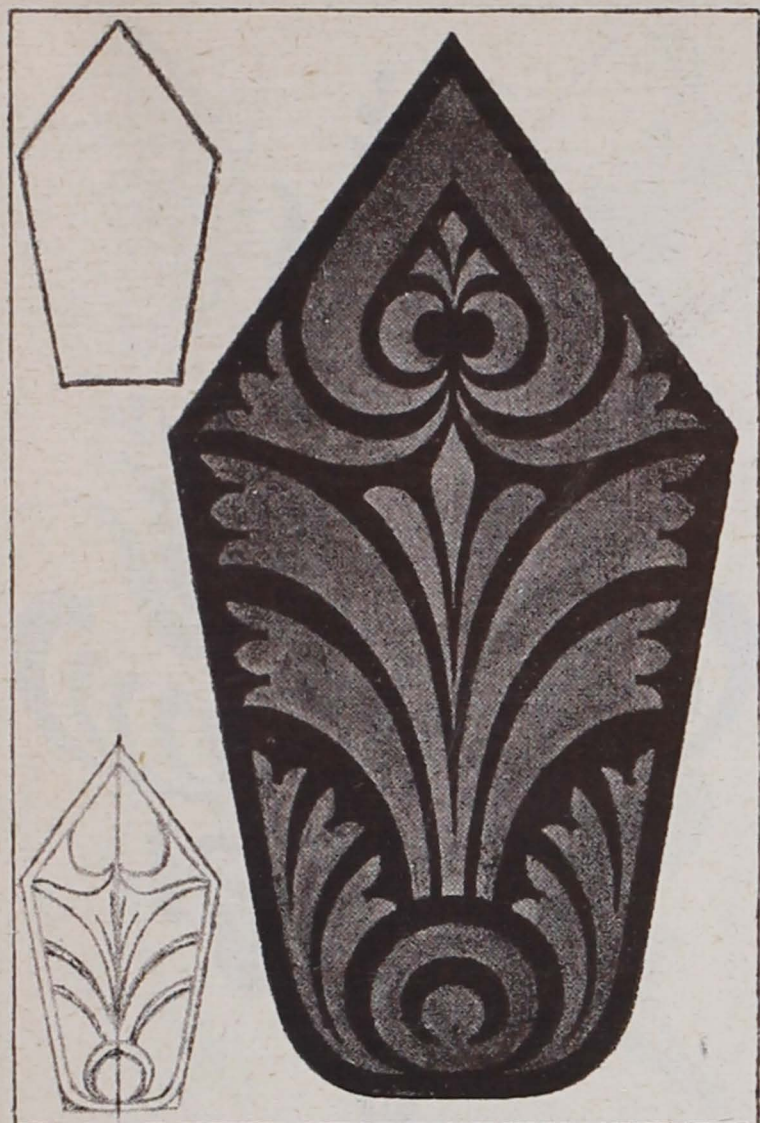

IMAGY IUD. AKADEMIJI
KONVYKTARA

XXIII. TABLA.

XXIV. TABLA.

XXV. TABLA.

XXVI. TABLA.

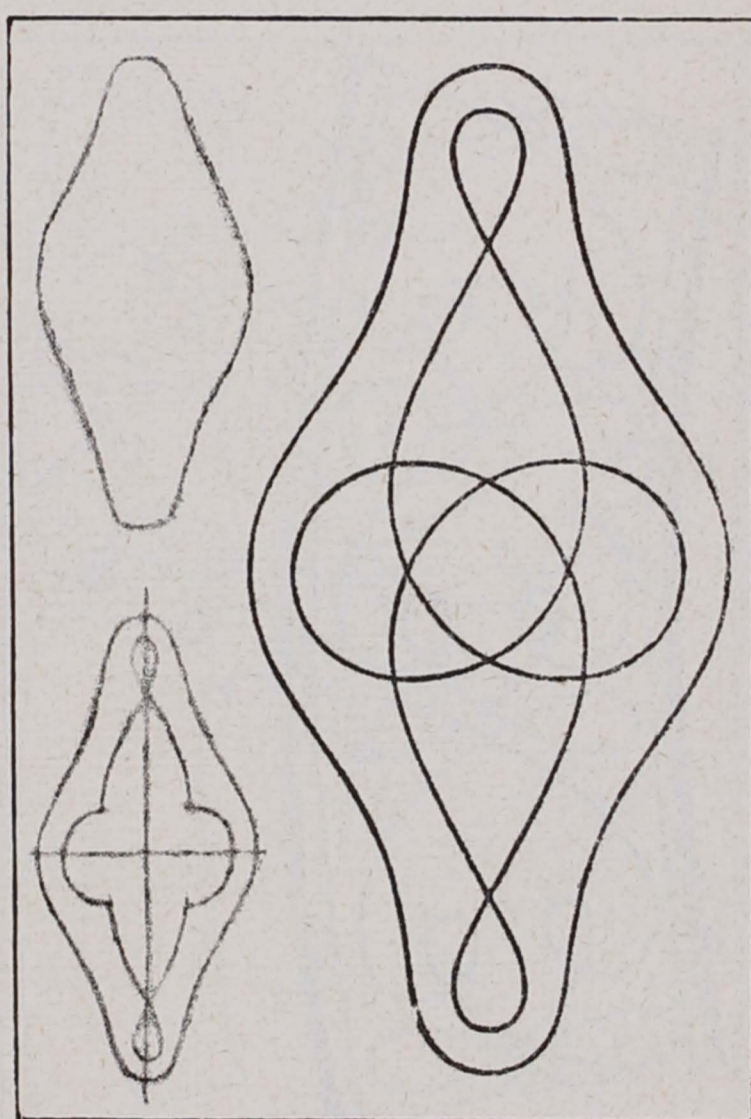
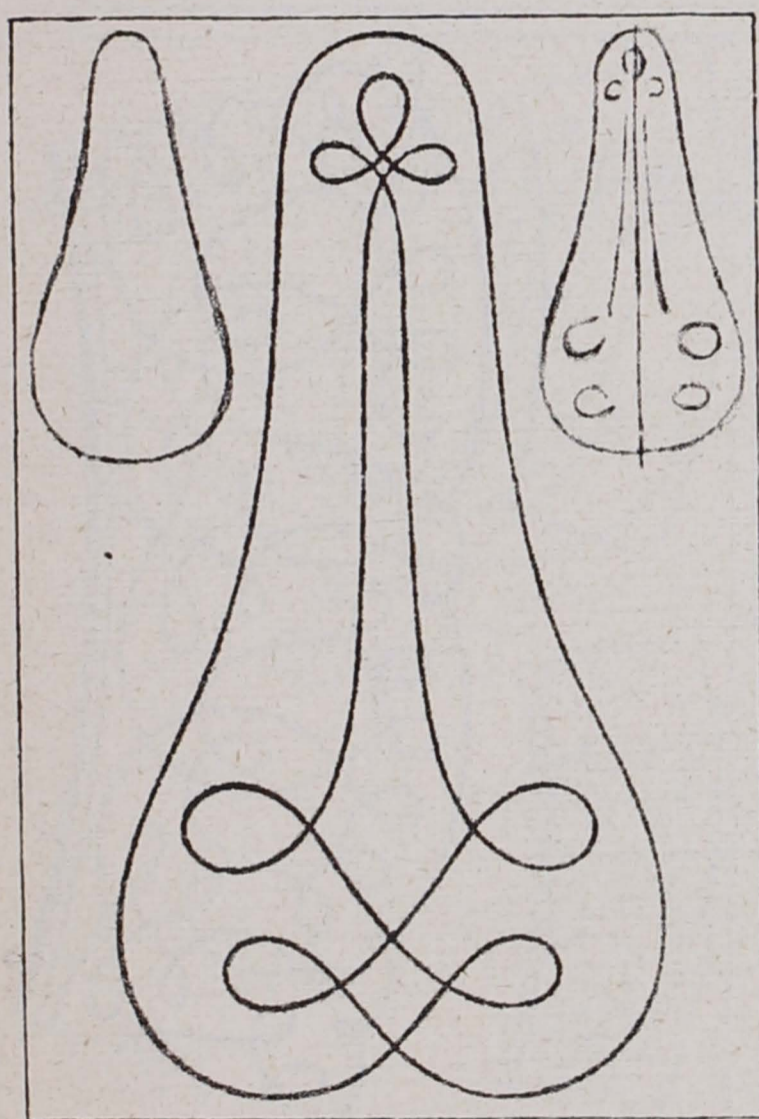
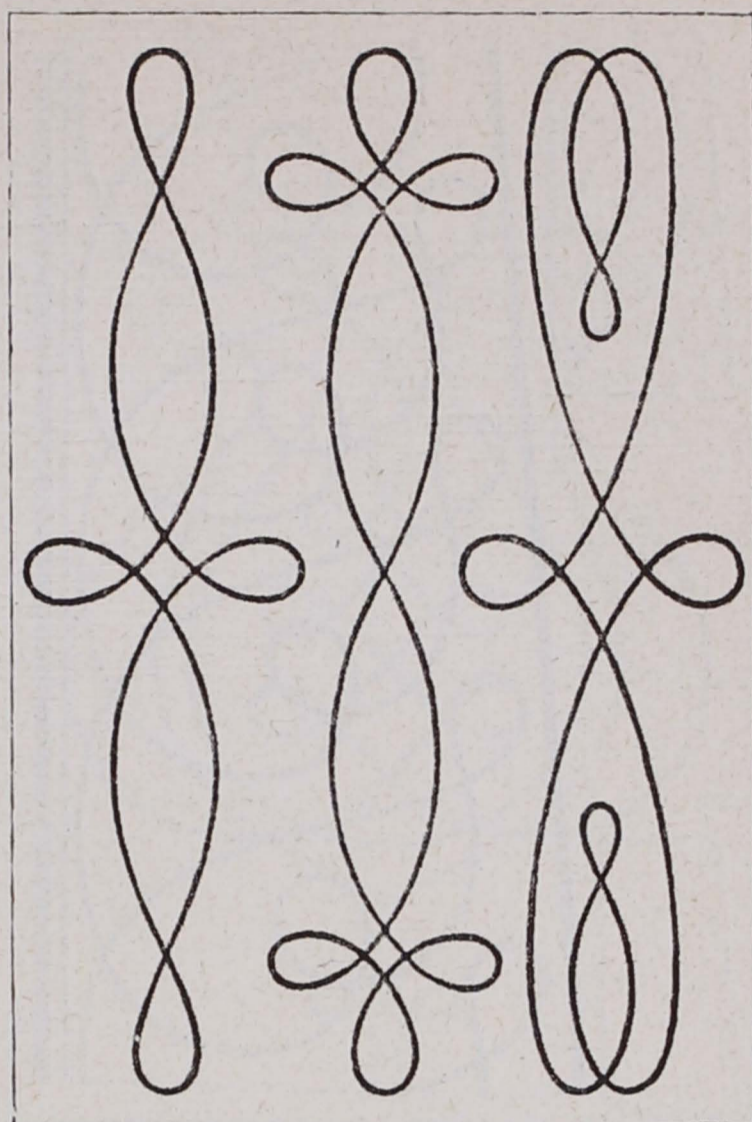
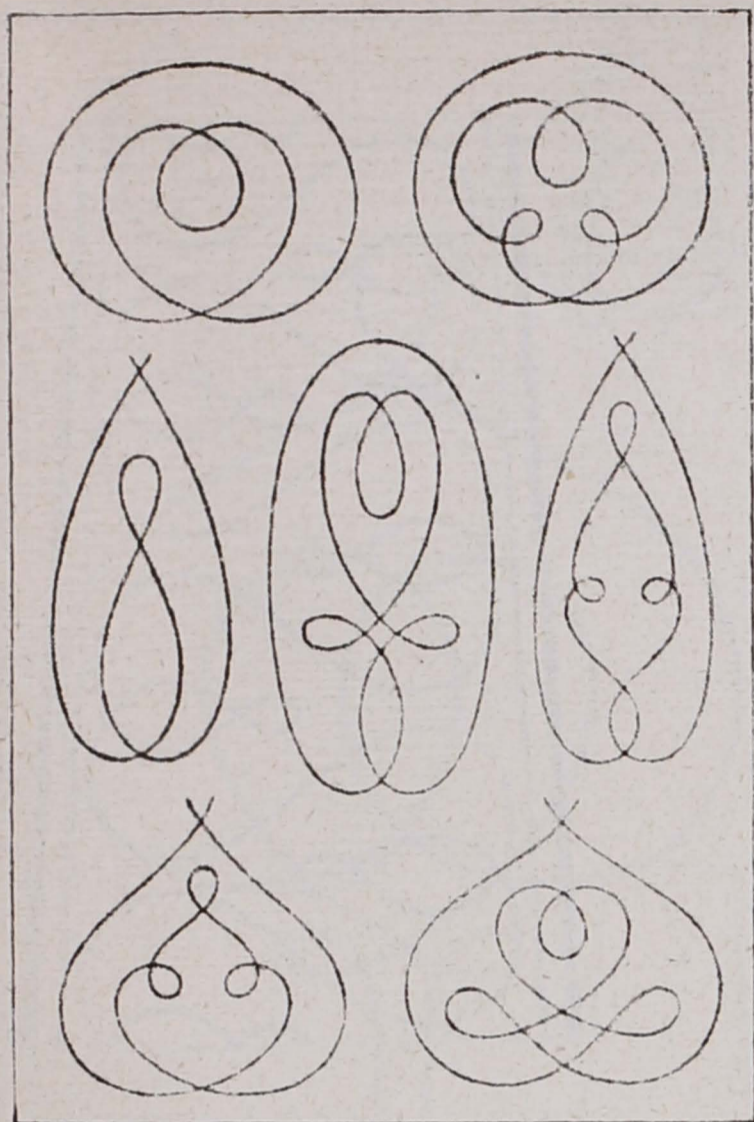

XXVII. TÁBLA.

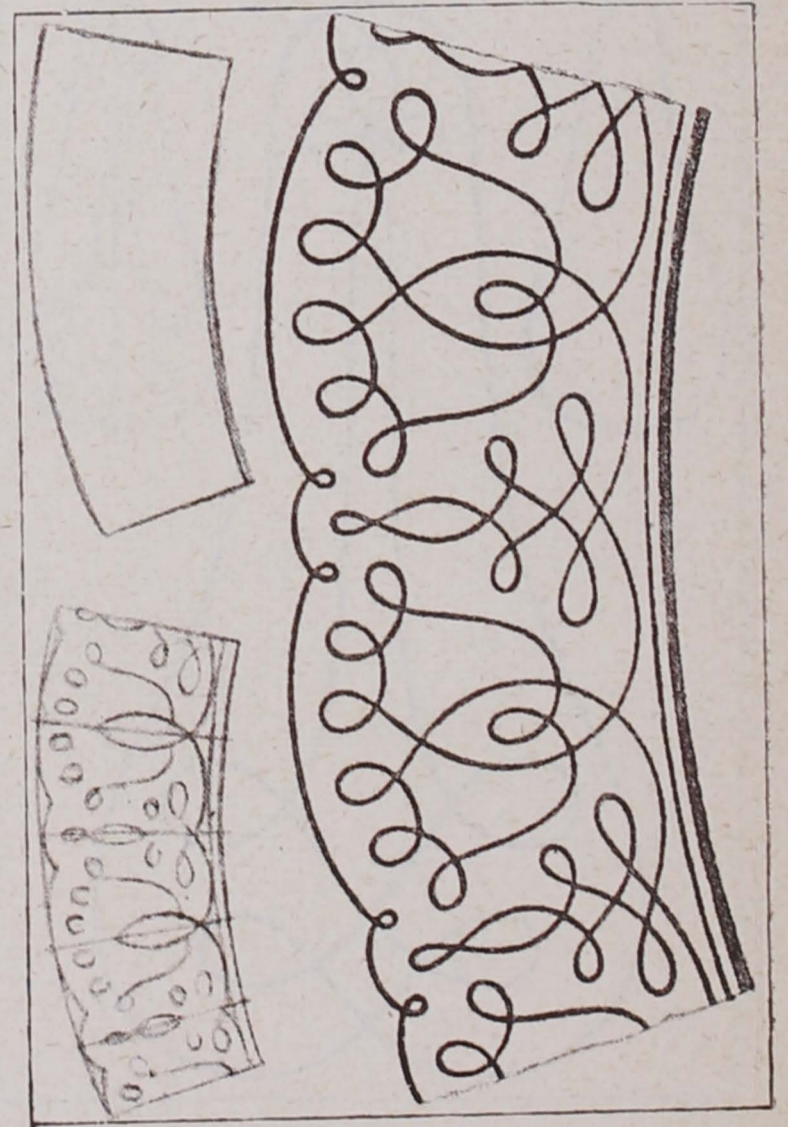
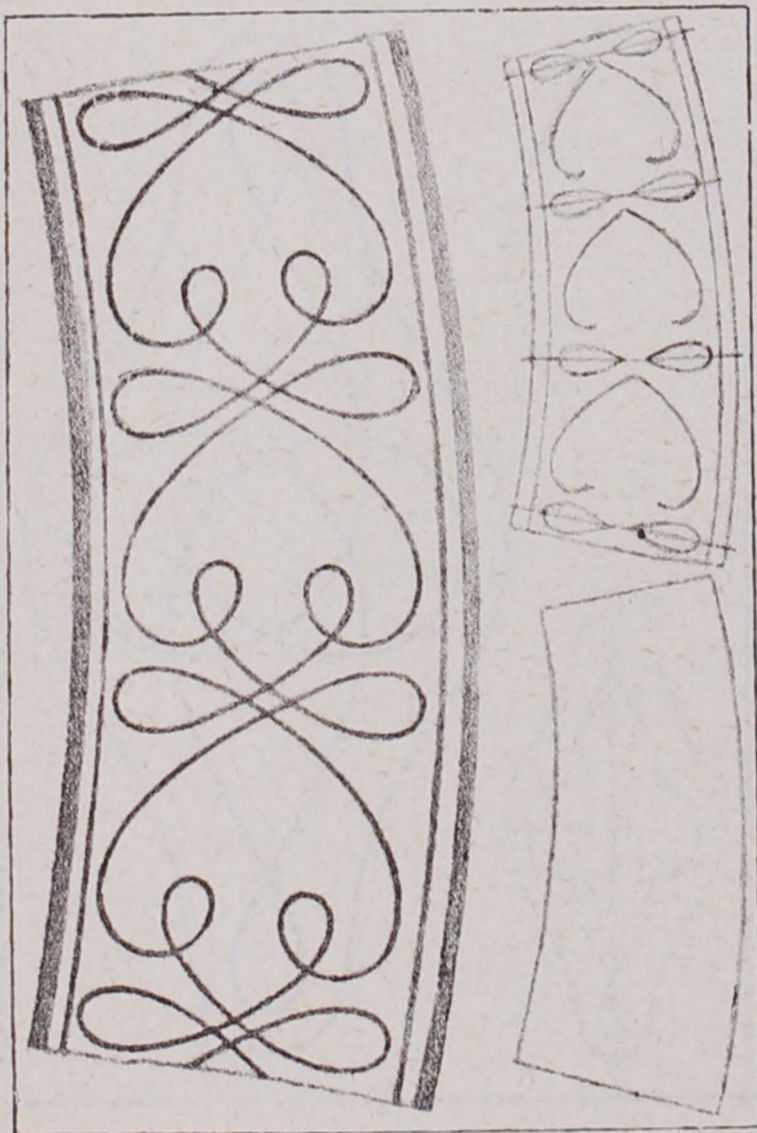
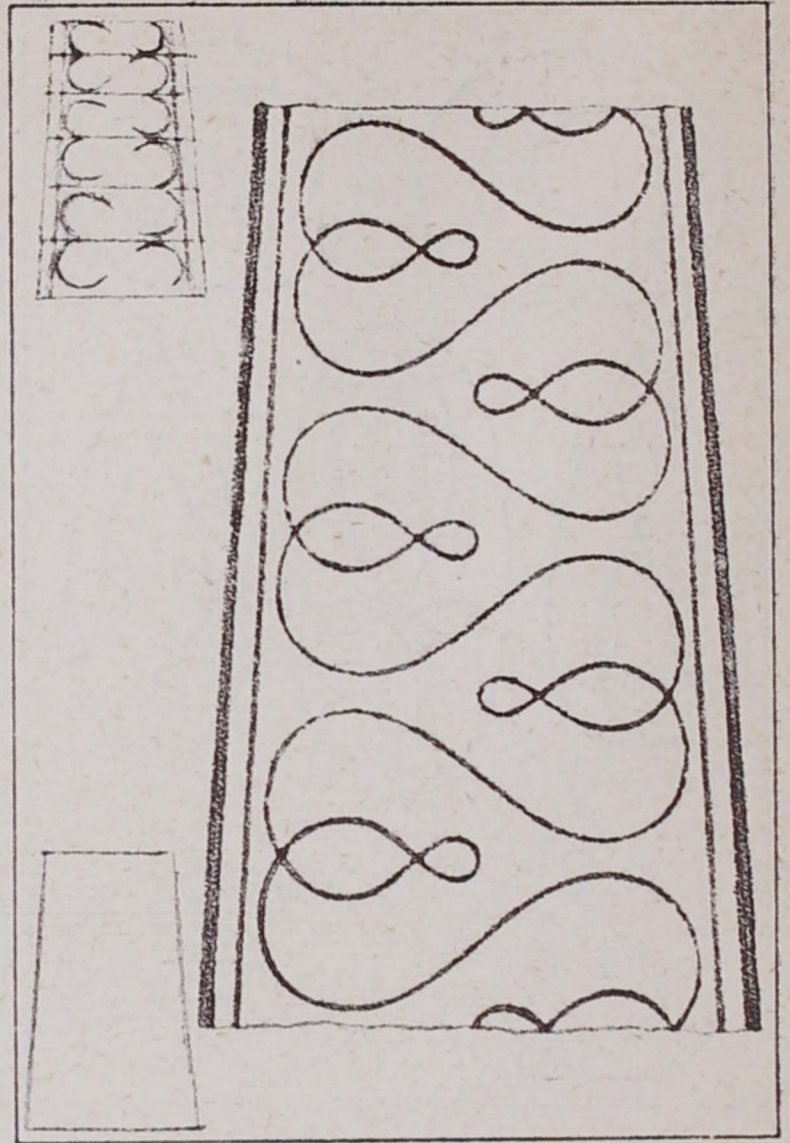
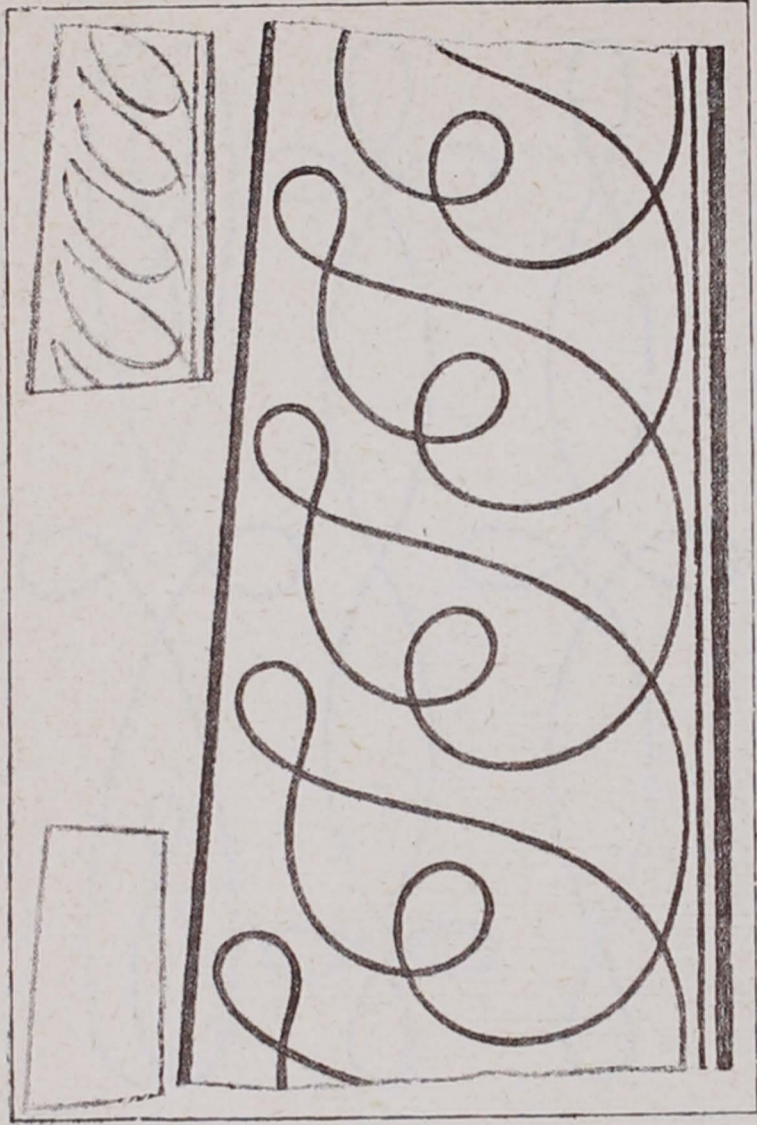

**B) FELADATOK A VONALRAJZ GYAKORLÁSÁRA AZ EGY-
MENETŰ VONALAS DÍSZÍTÉSEK KÖRÉBŐL.**

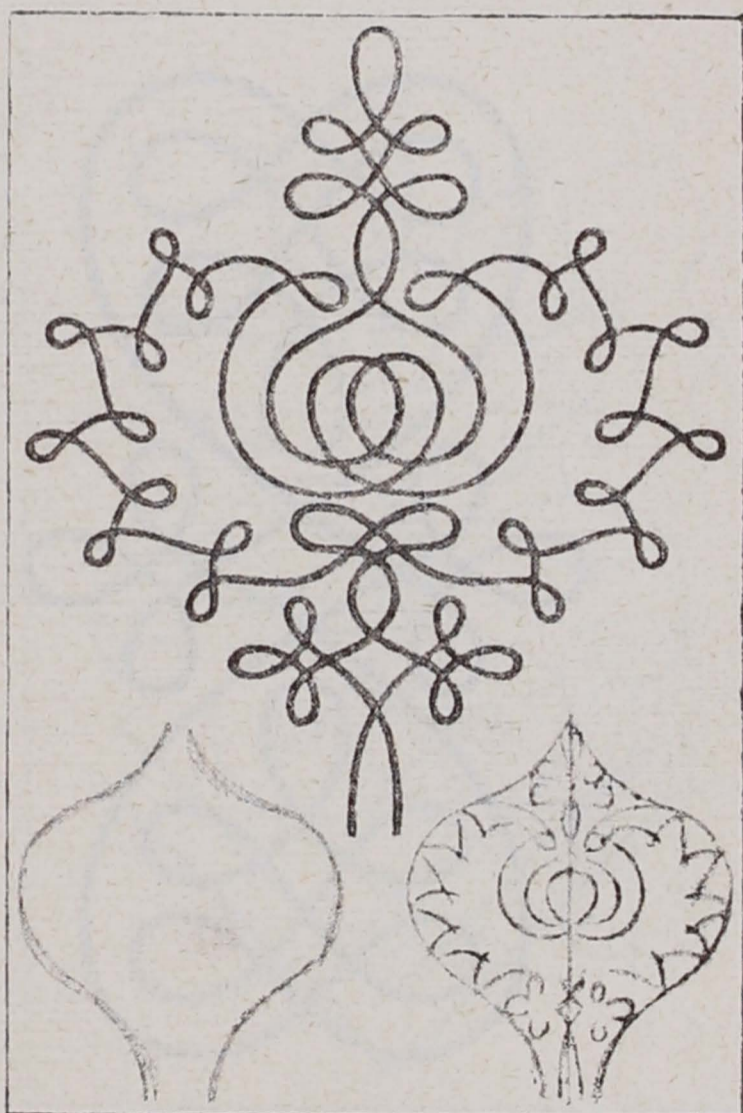
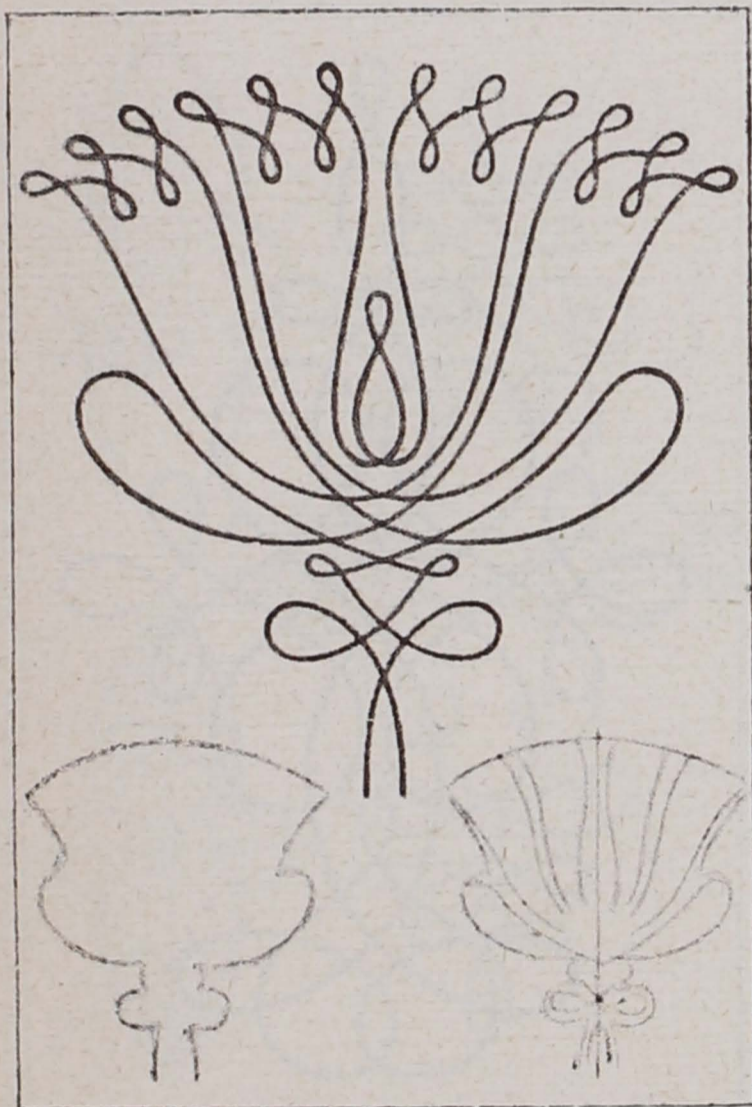
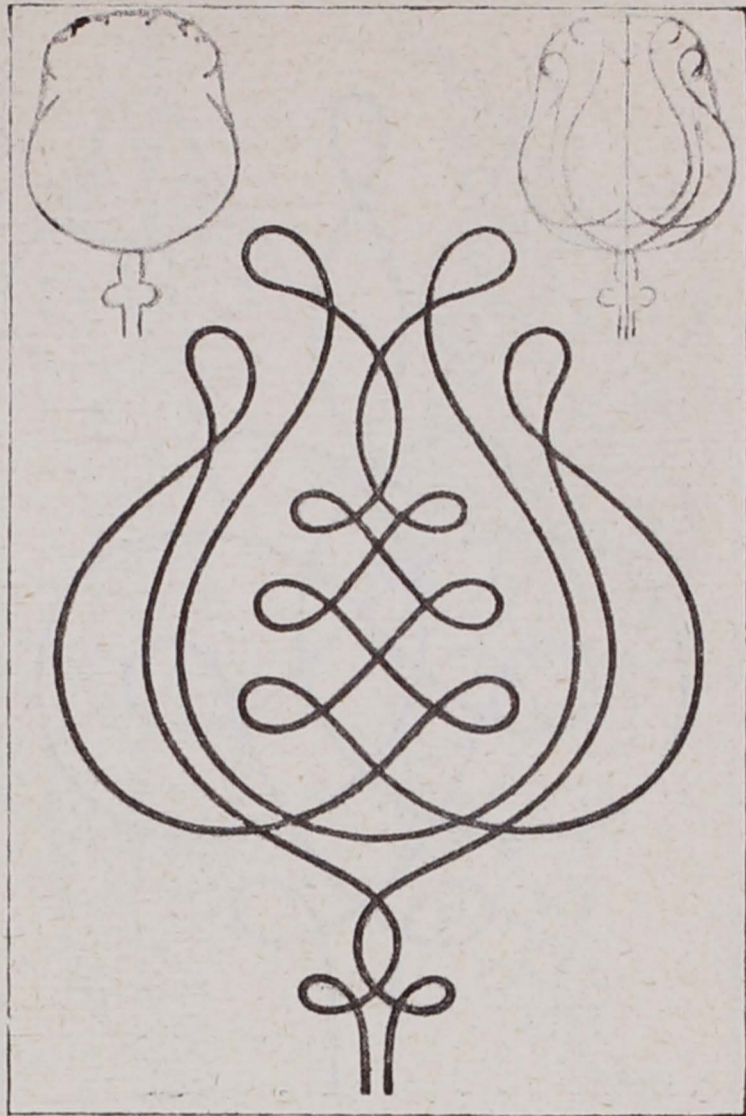
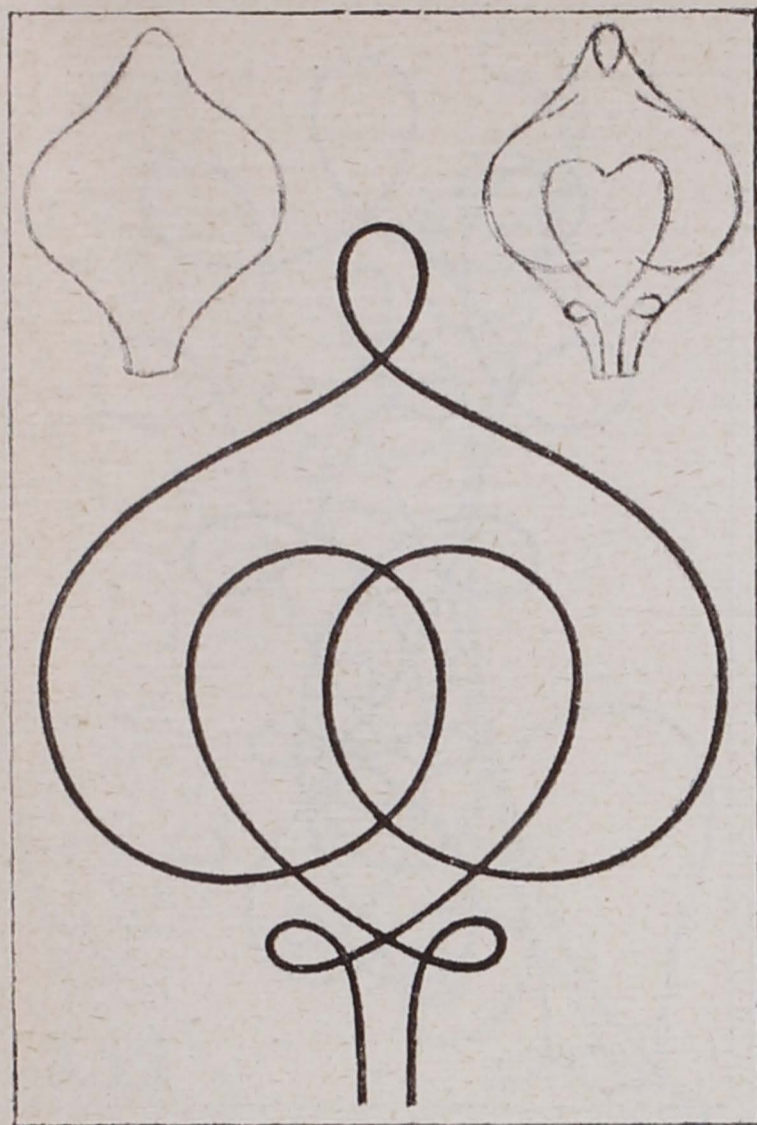
XXVIII. TABLA.

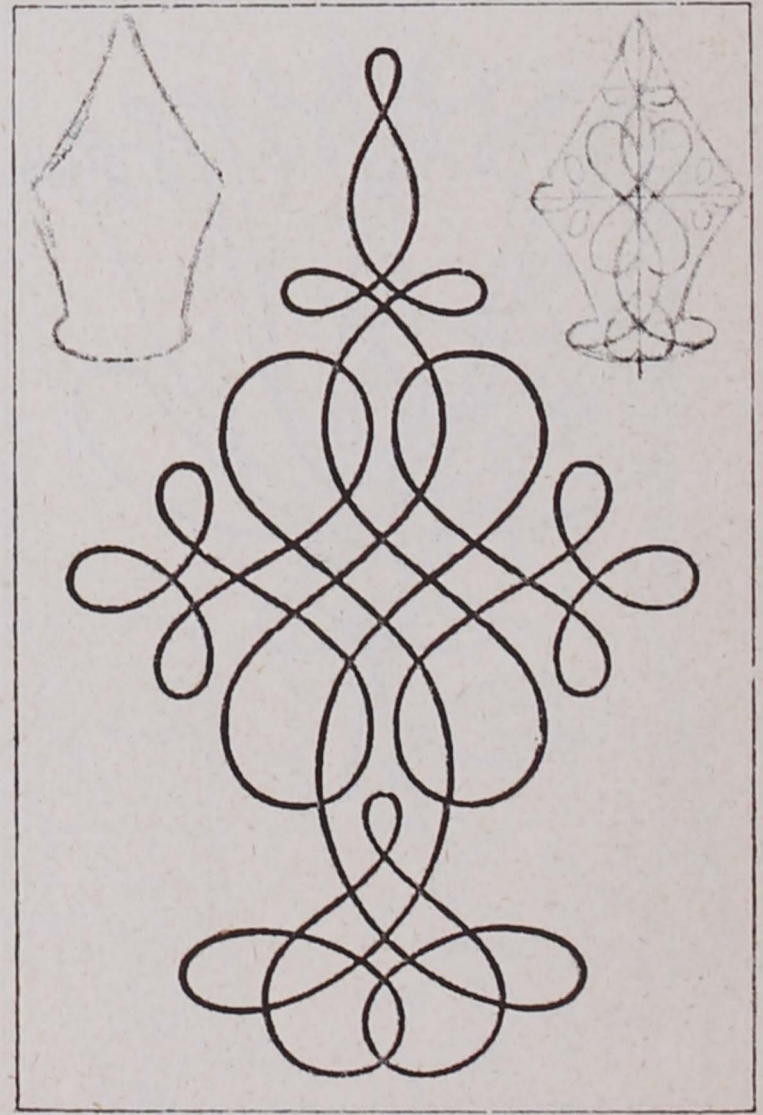
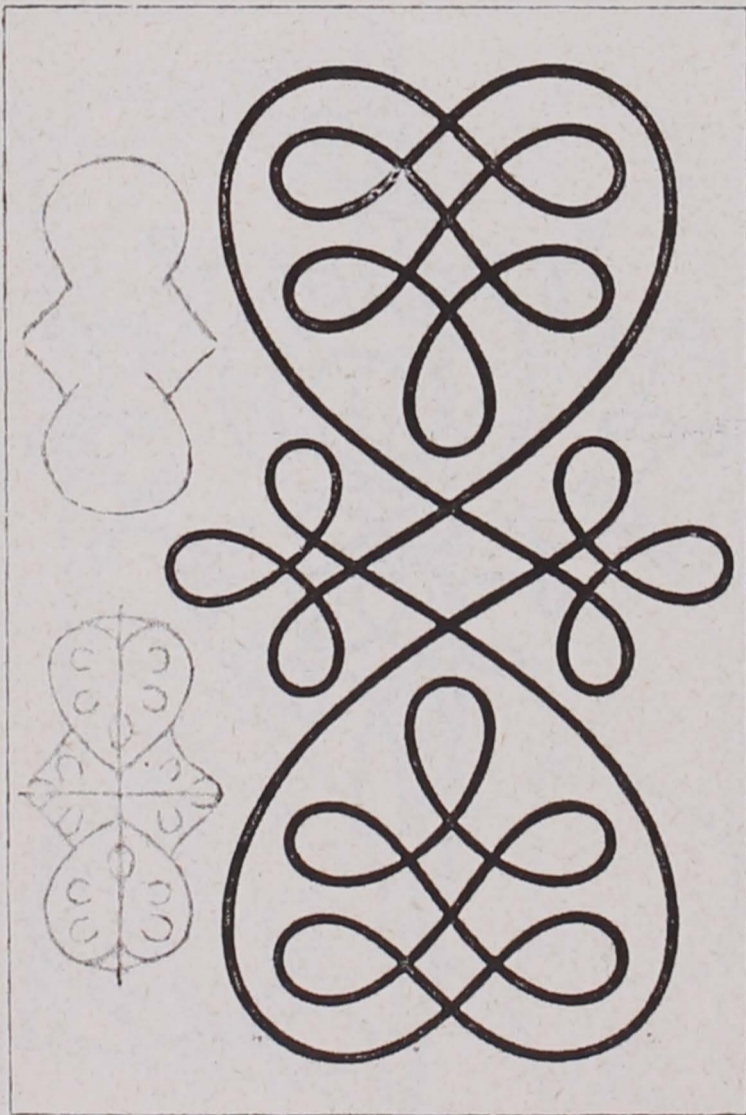
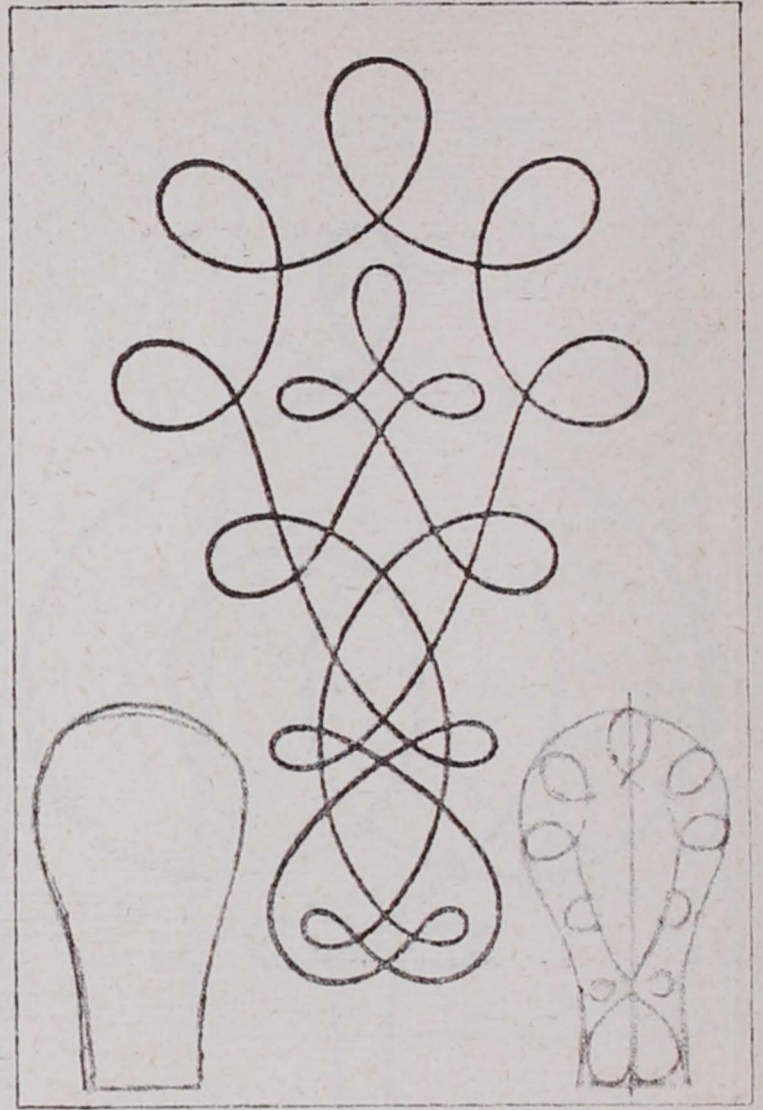
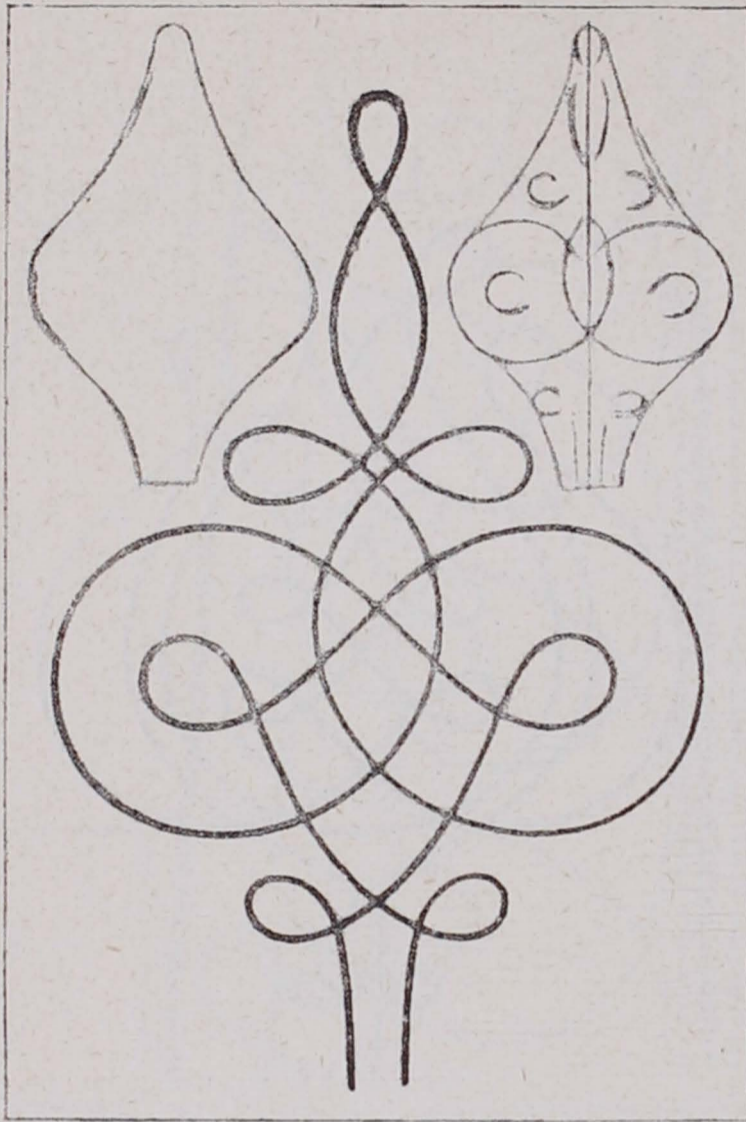
XXIX. TÁBLA.

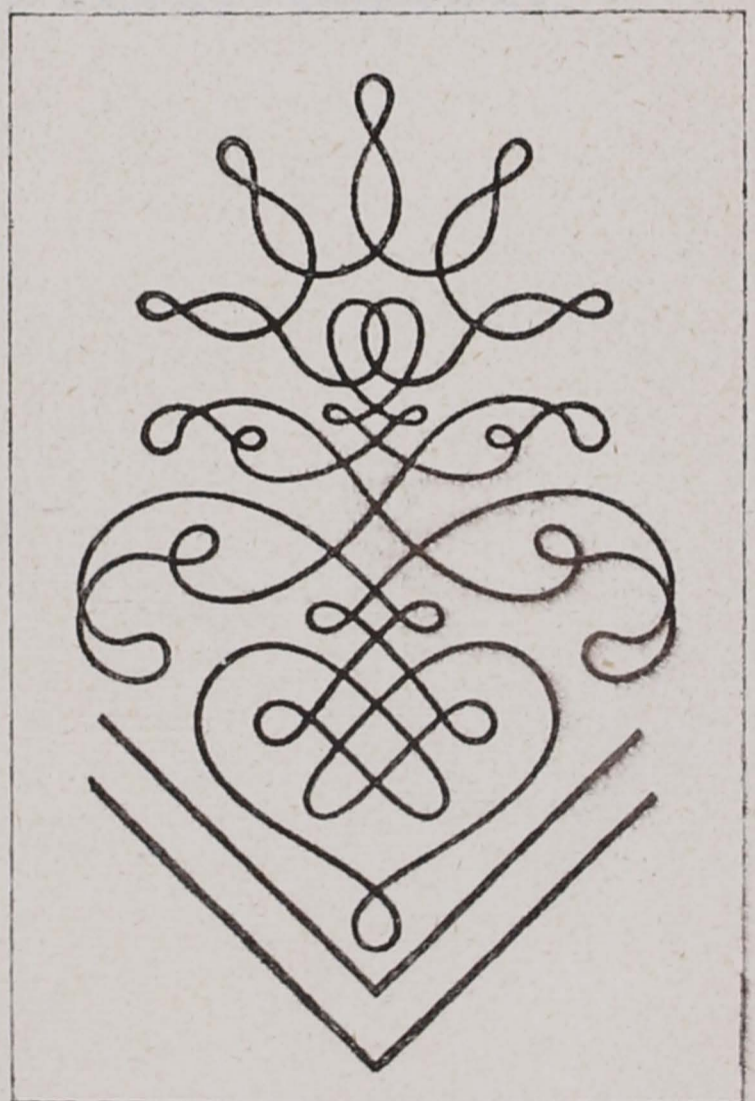
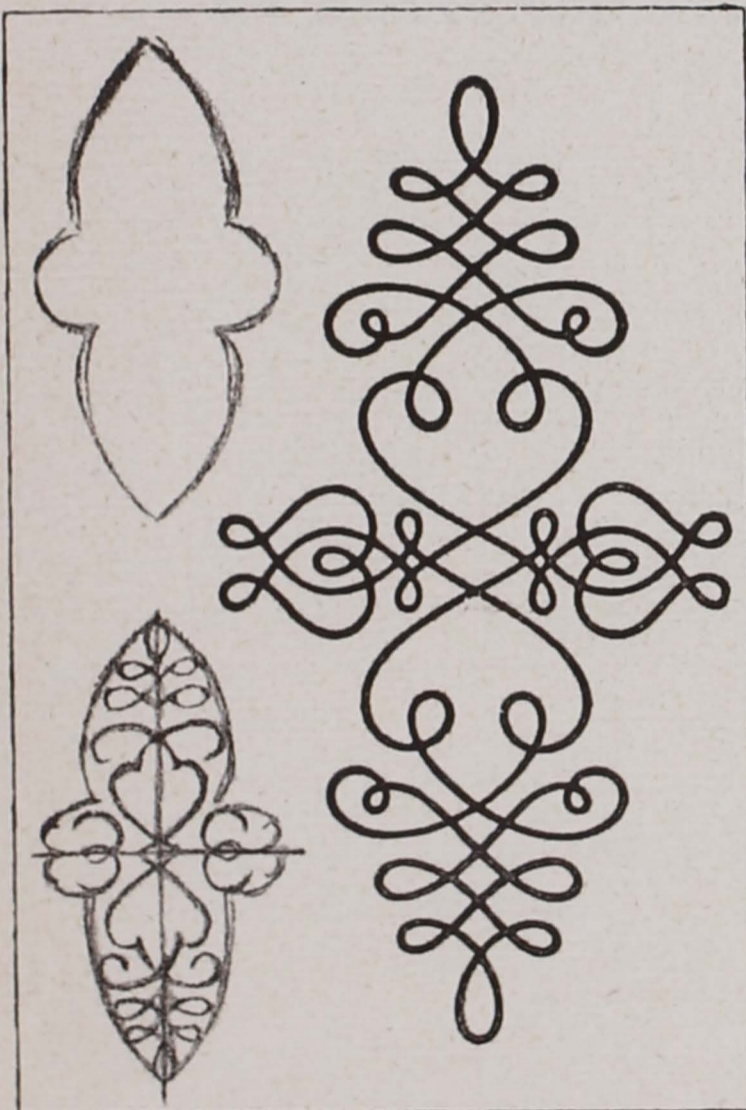
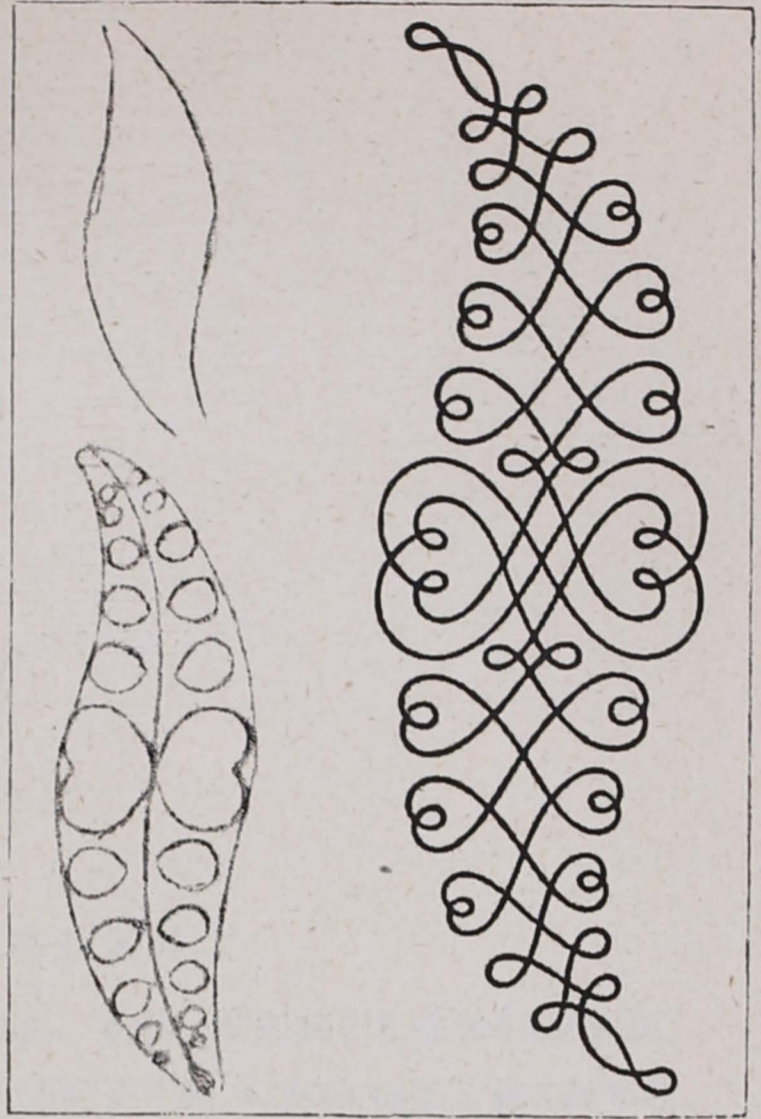
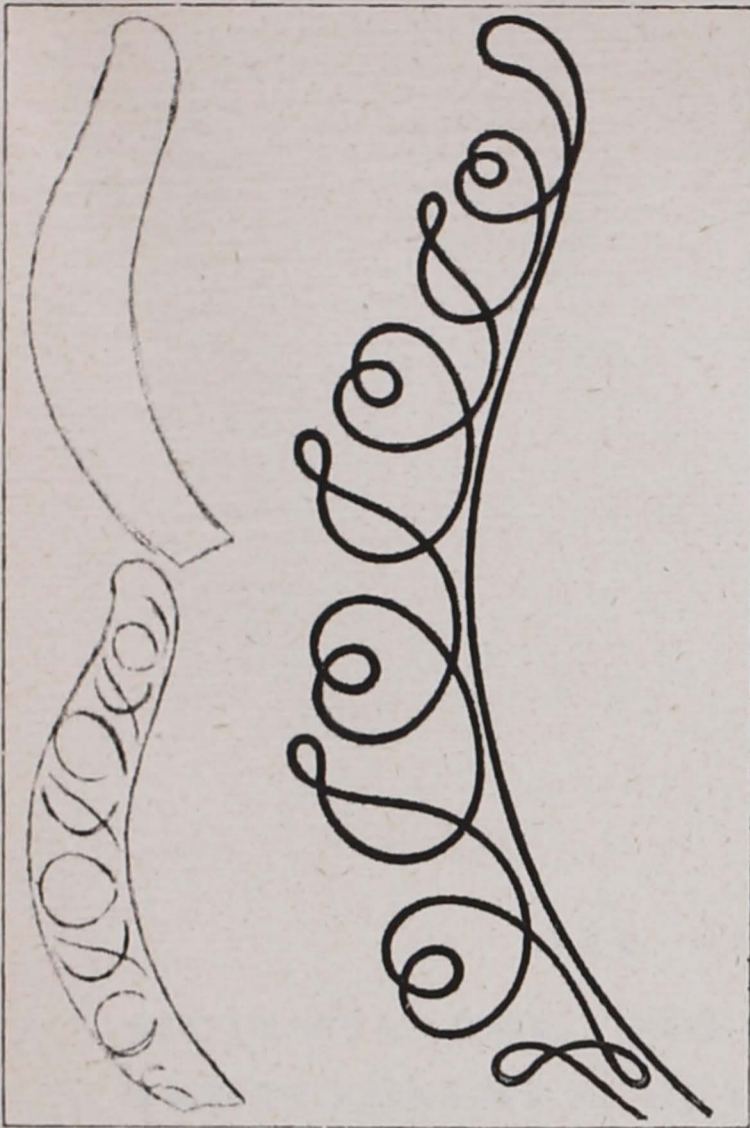
XXX. TÁBLA.

XXXI. TABLA.

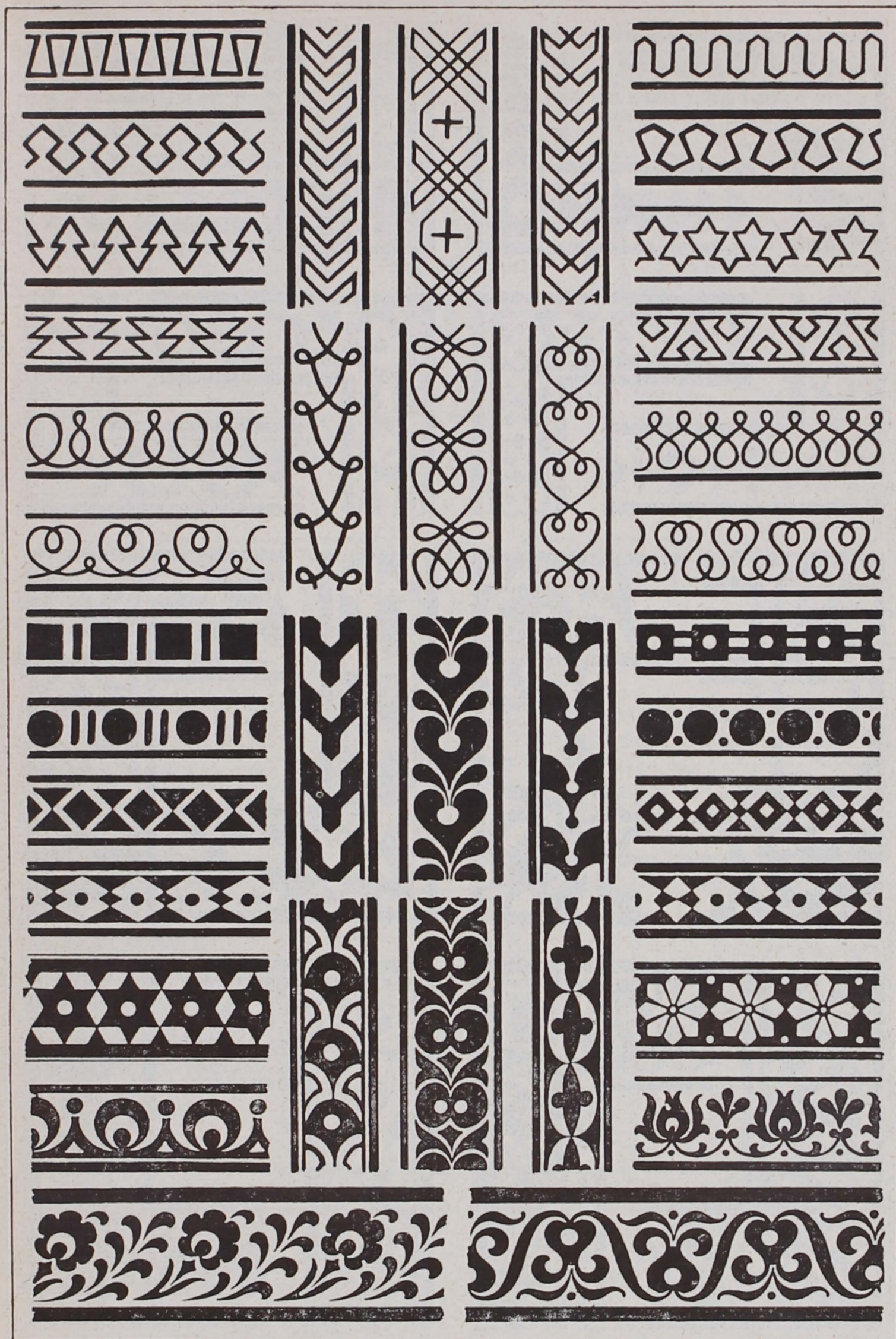
XXXII. TABLA.

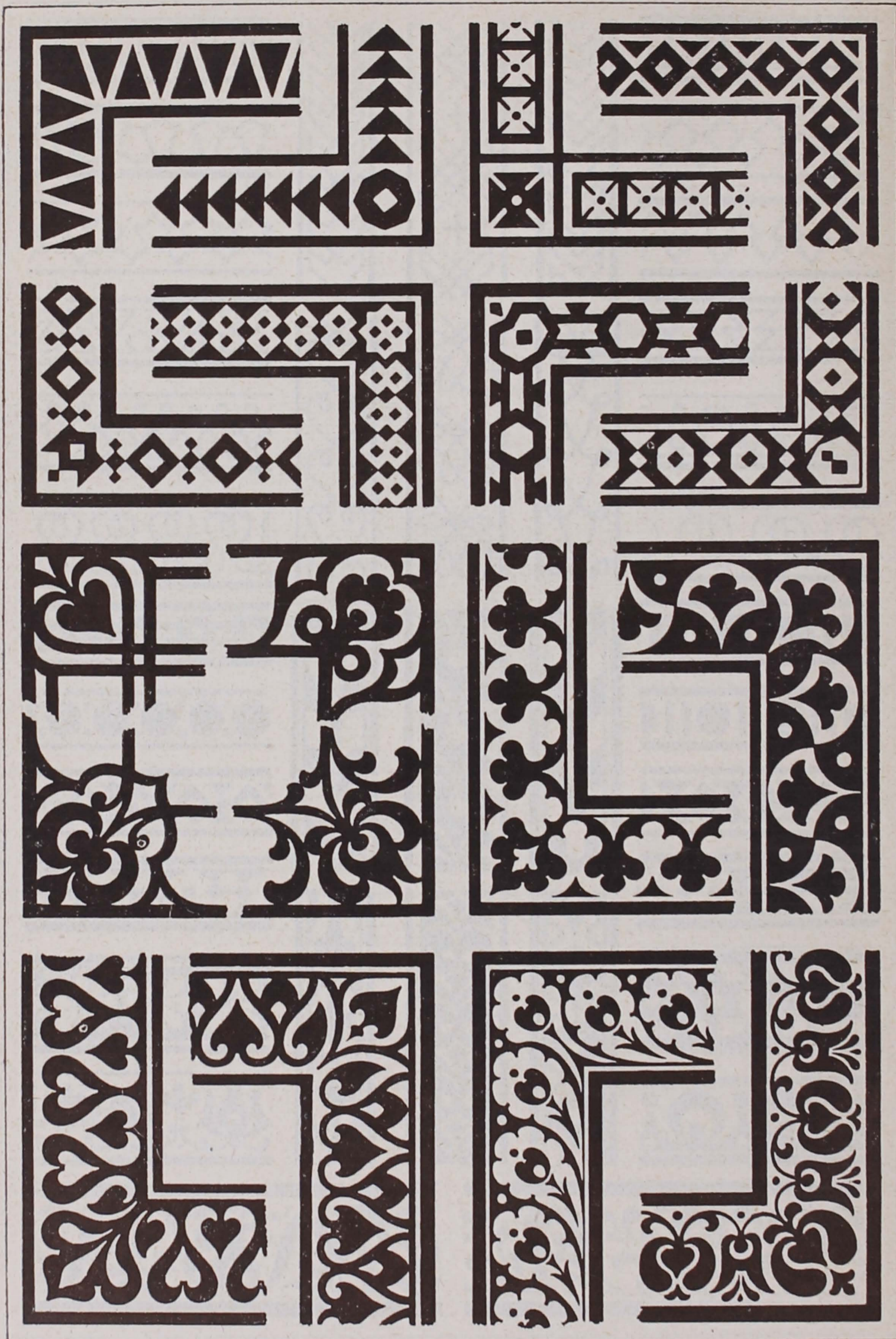
III. SZERZÉS.

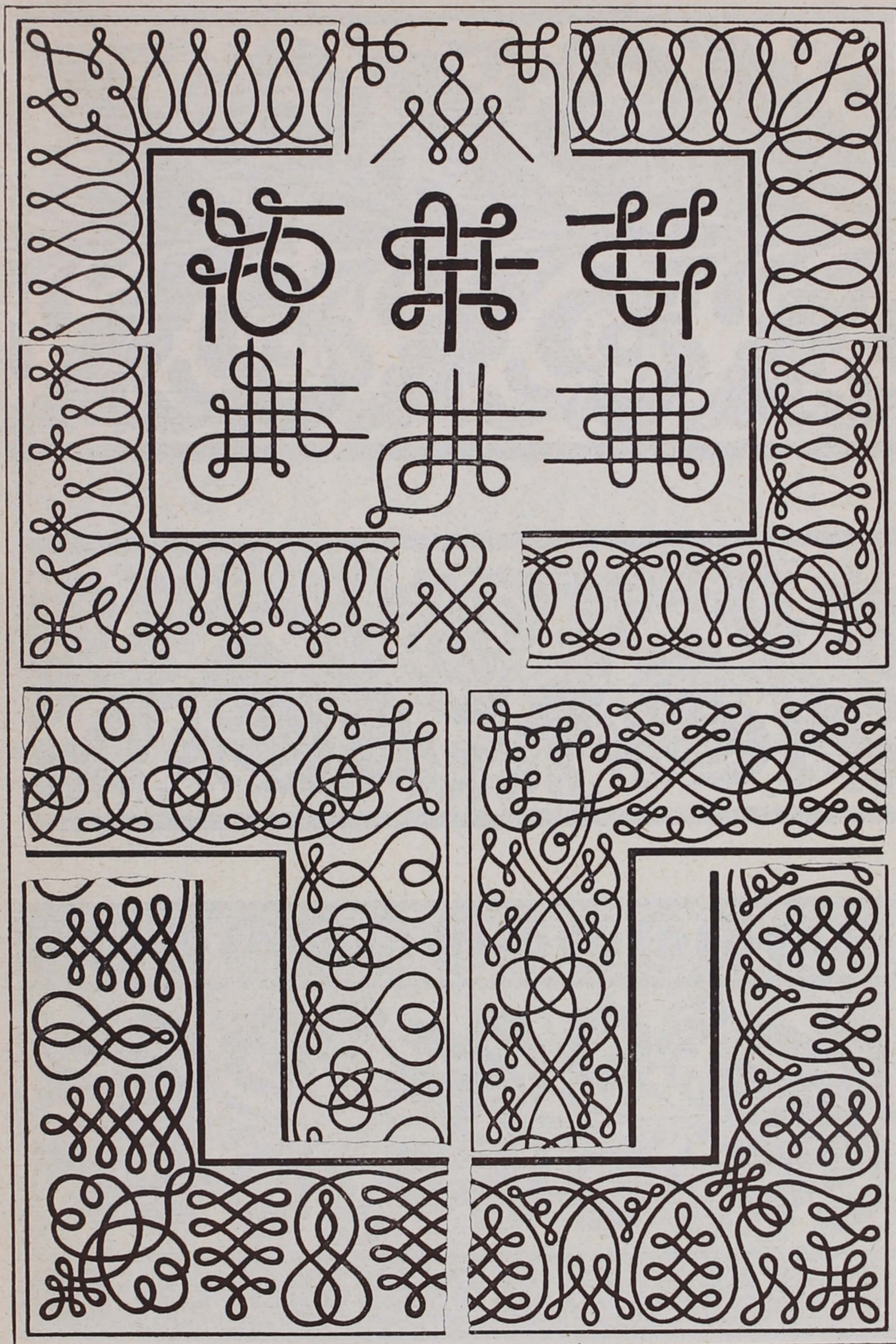
**MUTATVÁNYOK FOLYÓ- ÉS TERÜLŐDÍSEK
TERVEZÉSÉHEZ, BEVEZETVE GEOMETRIKUS
ÉS KONVENCIONÁLIS ALAKÍTÁSOKKAL.**

XXXIII. TABLA.

XXXIV. TABLA.

XXXVI. TABLA.

XXXVII. TABLA.

XXXVIII. TABLA.

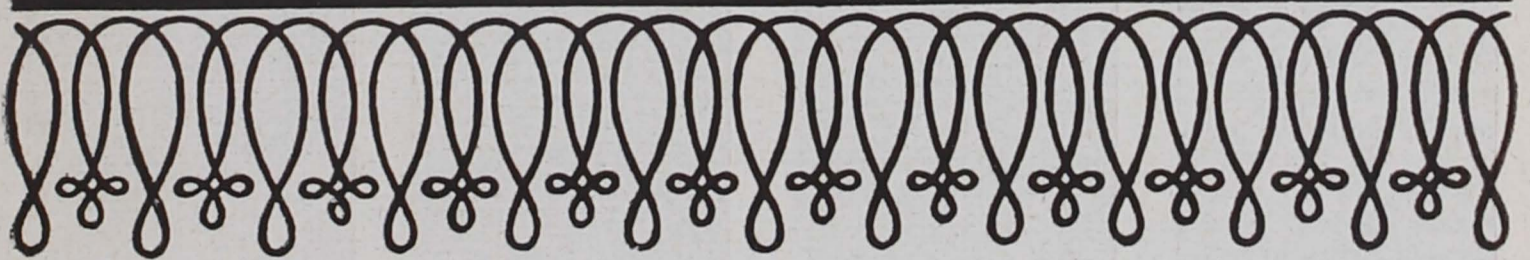
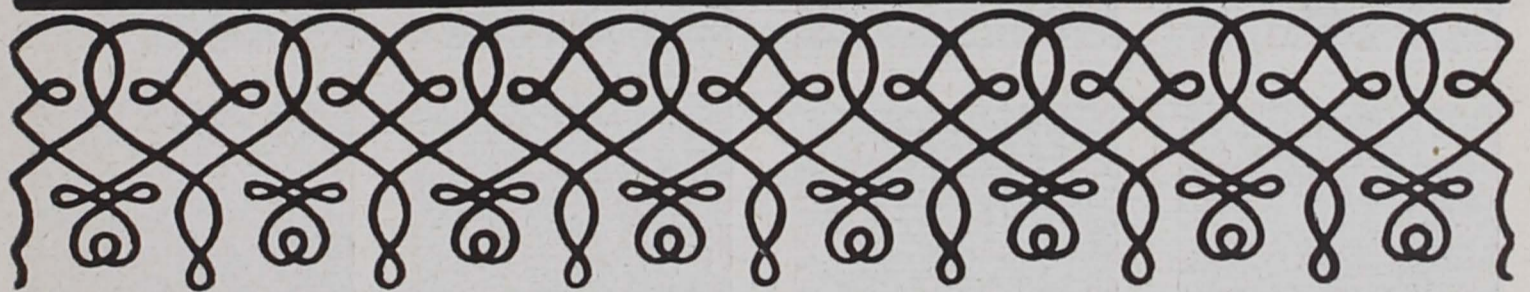
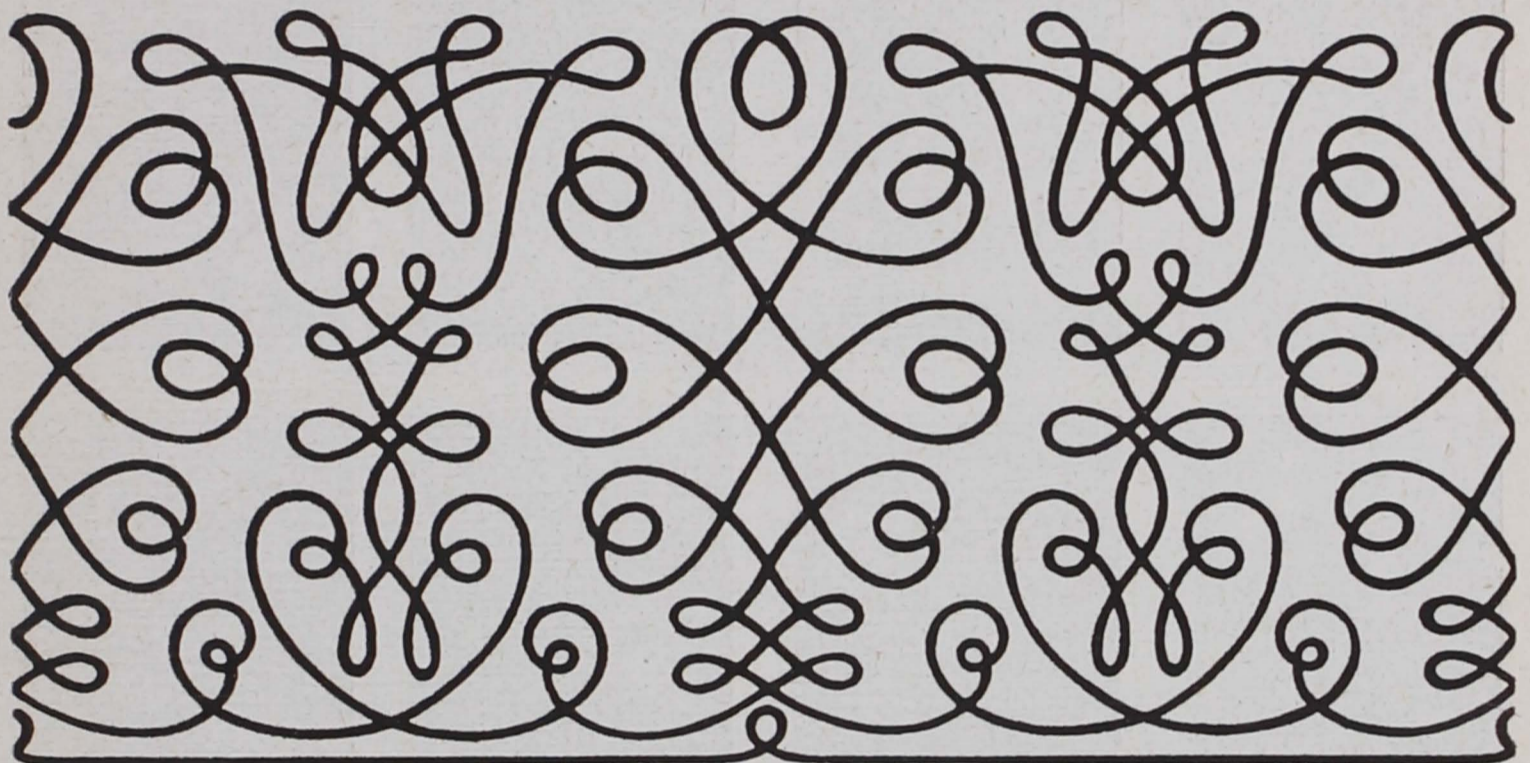
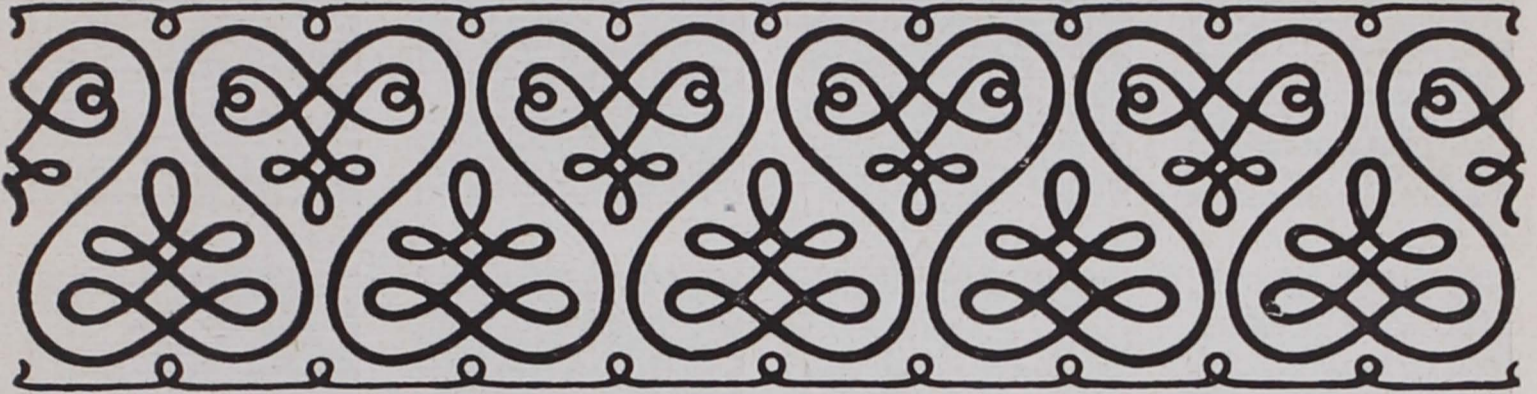
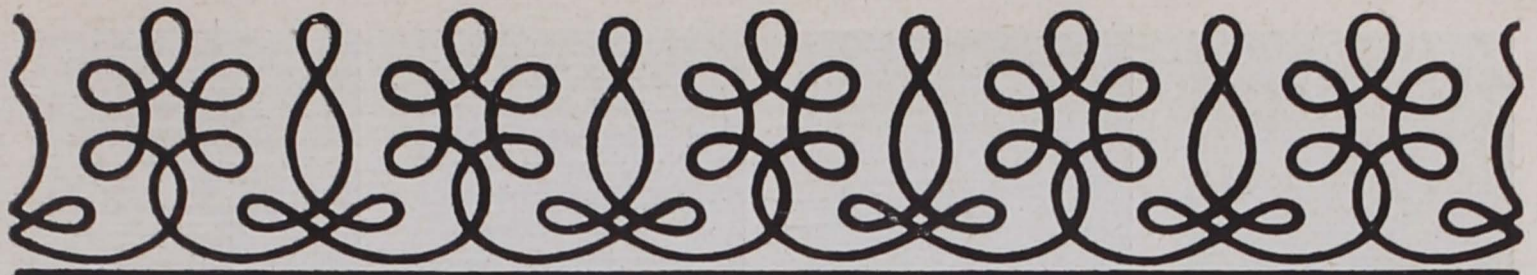

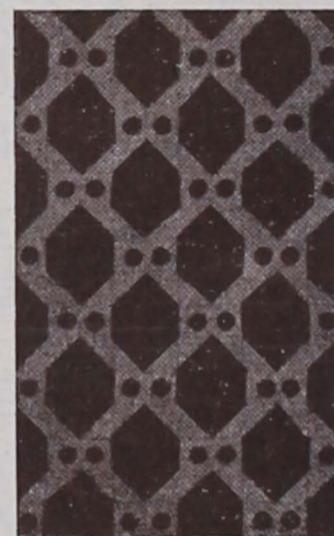
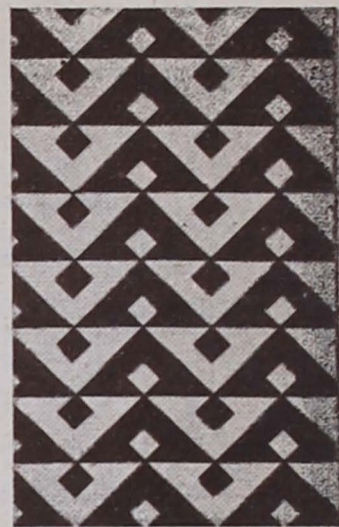
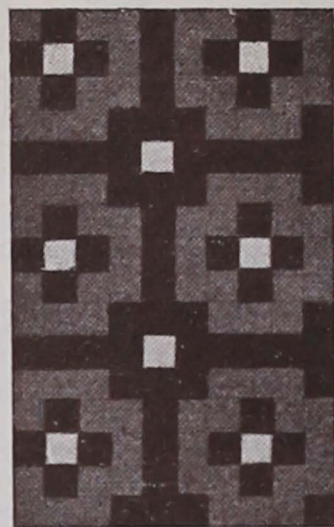
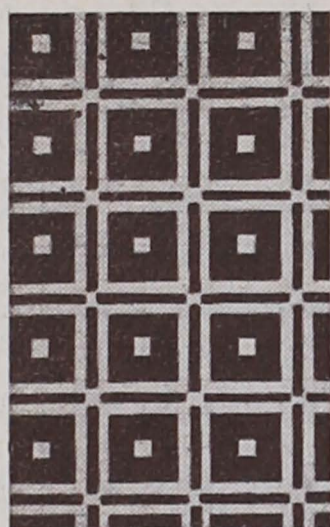
XL. TABLA.

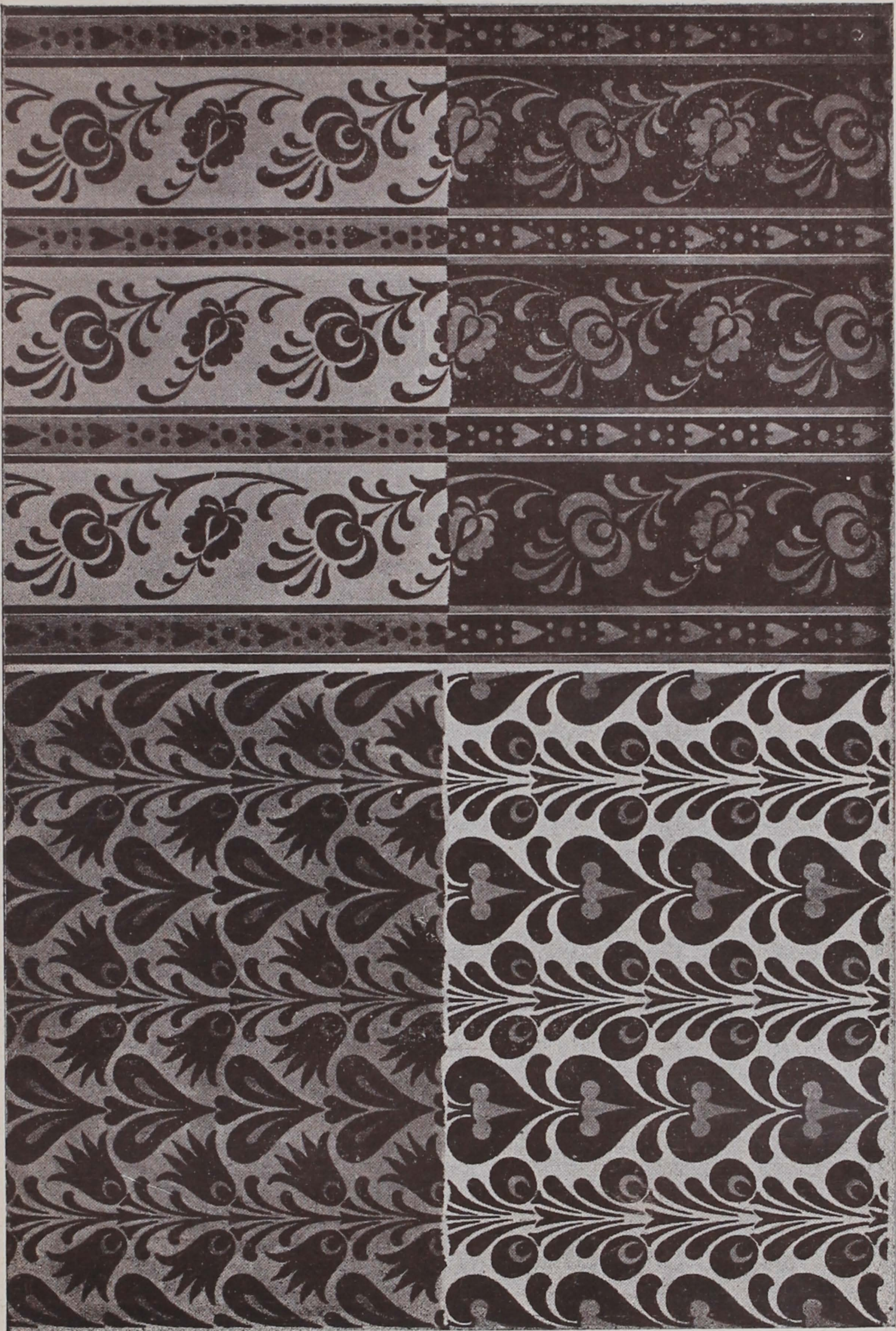
XLI. TÁBLA.

XLII. TABLA.

XLIII. TABLA.

XLIV. TABLA.

XLV. TABLA.

XLVII. TABLA.

XLVIII. TABLA.

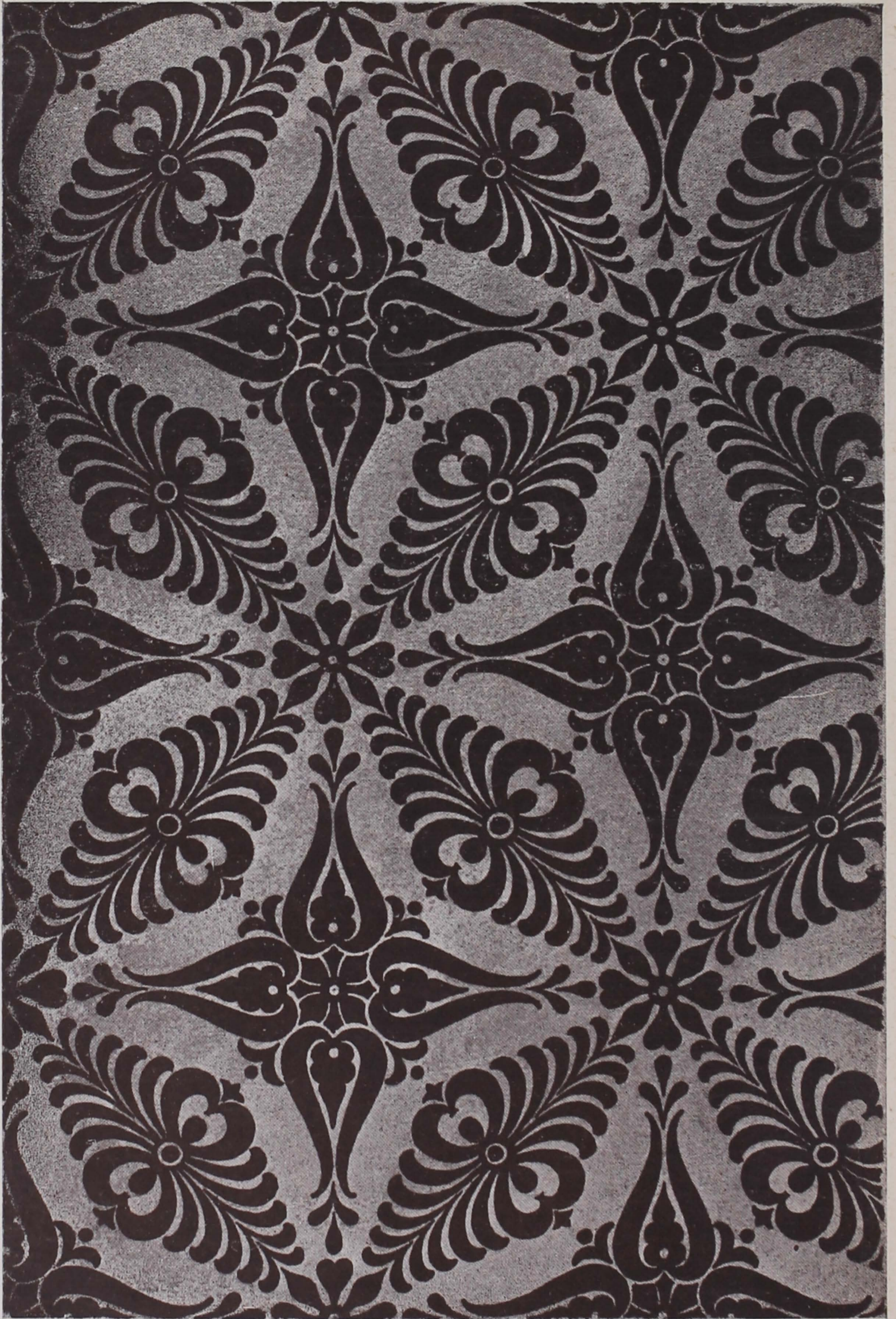

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

XLIX. TABLA.

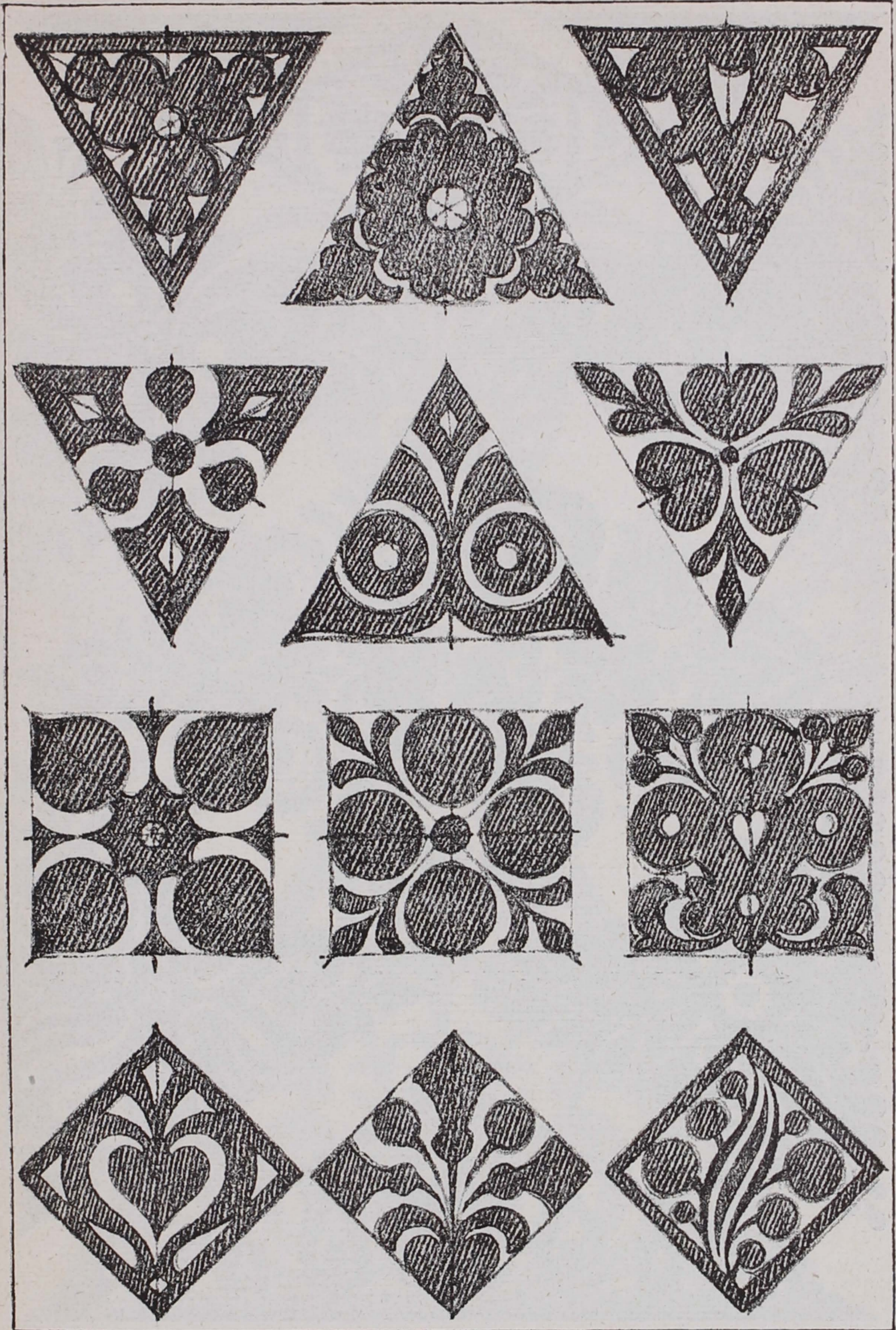
L. TÁBLA.

IV. SZERZÉS.

**HÁROMSZÖGEKNEK, A NÉGYZETNEK S NÉHÁNY
TÖBBOLDALÚ SZABÁLYOS SOKSZÖGNEK DÍSZÍTÉSE.**

LI. TABLA.

LIII. TABLA.

LV. TABLA.

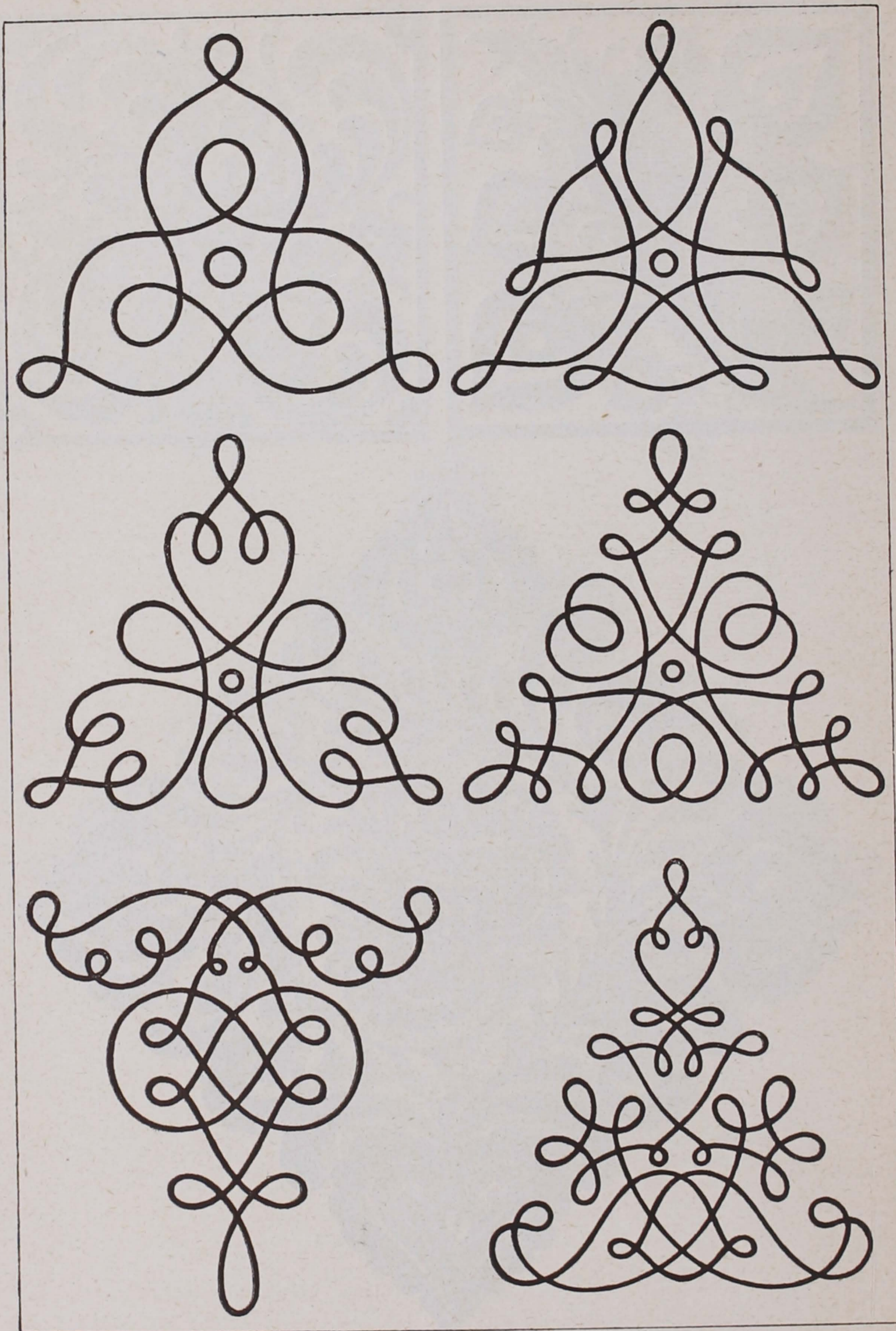

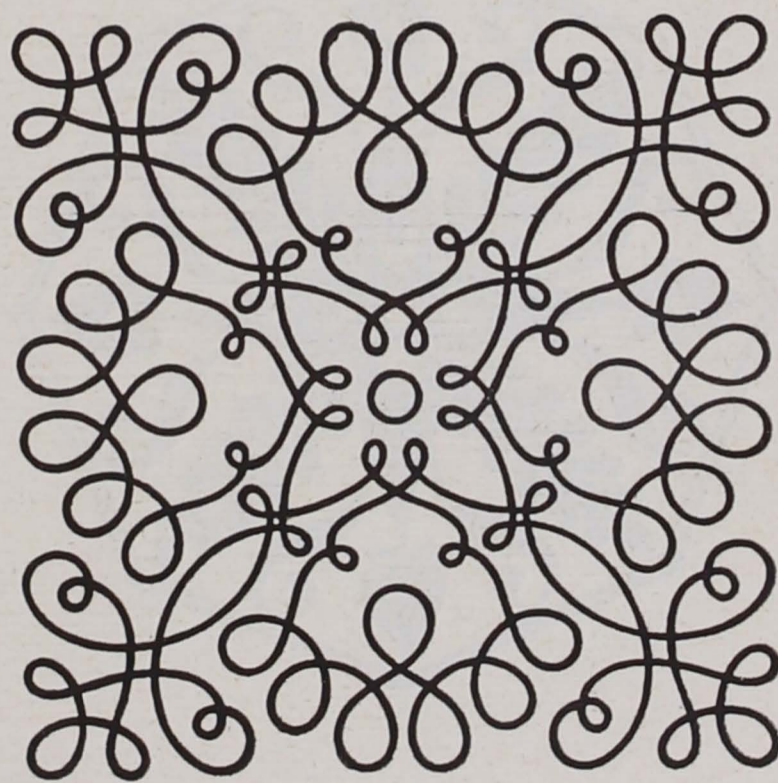
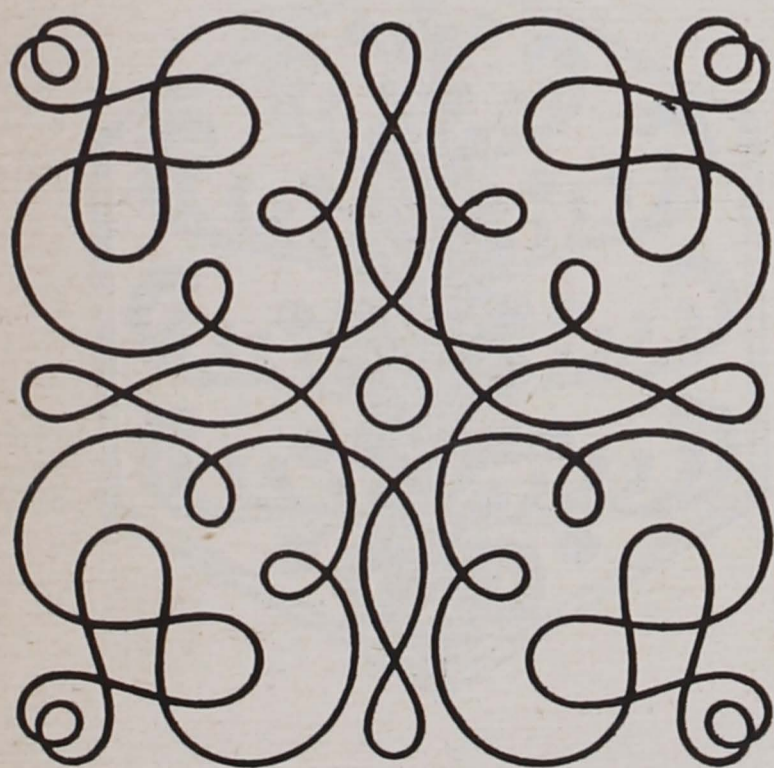
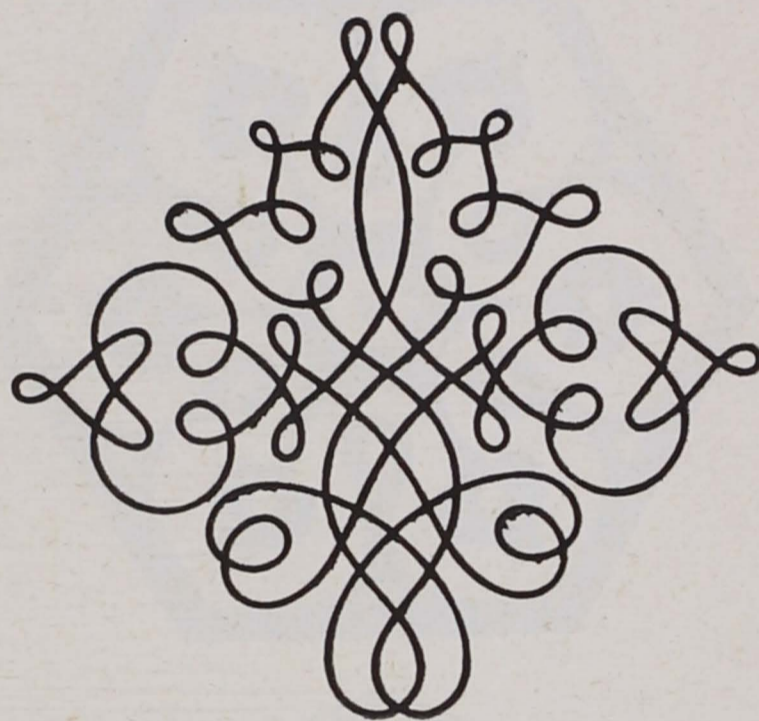
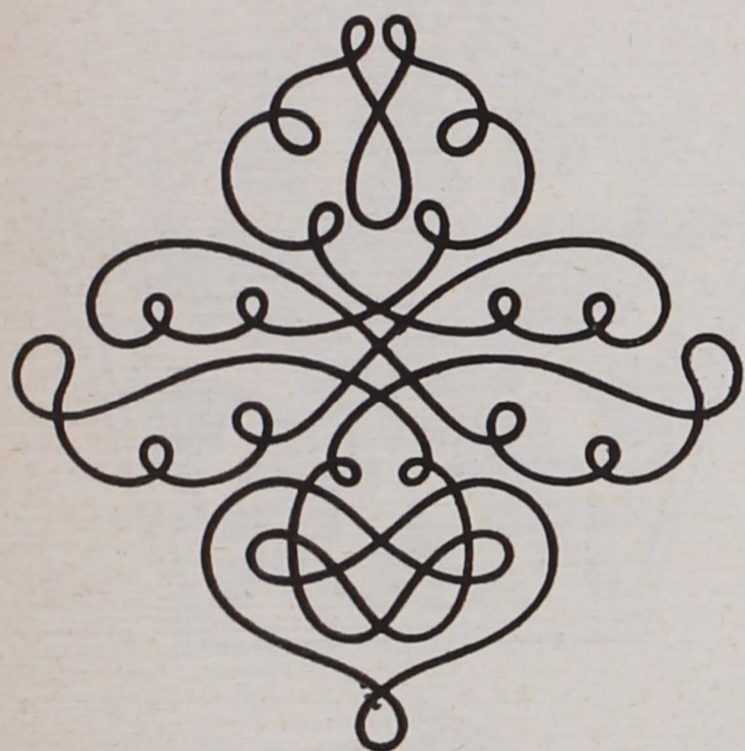
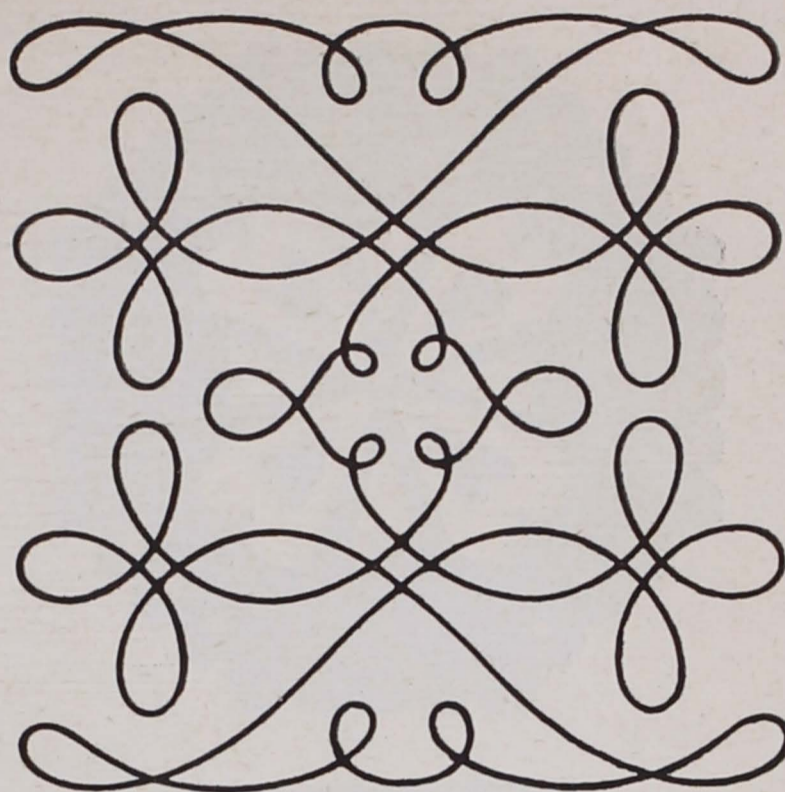
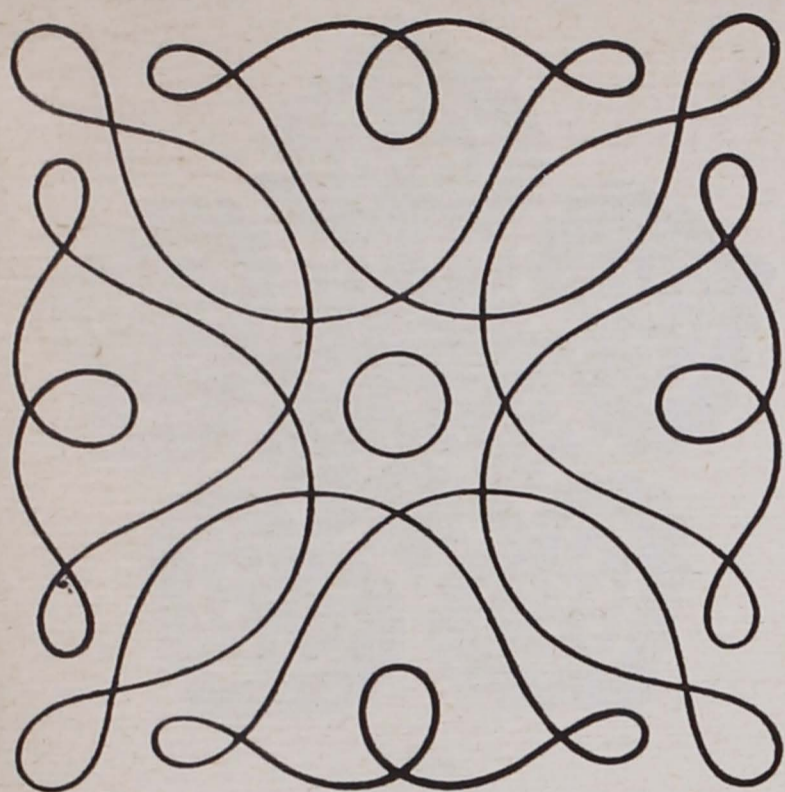
LVII. TABLA.

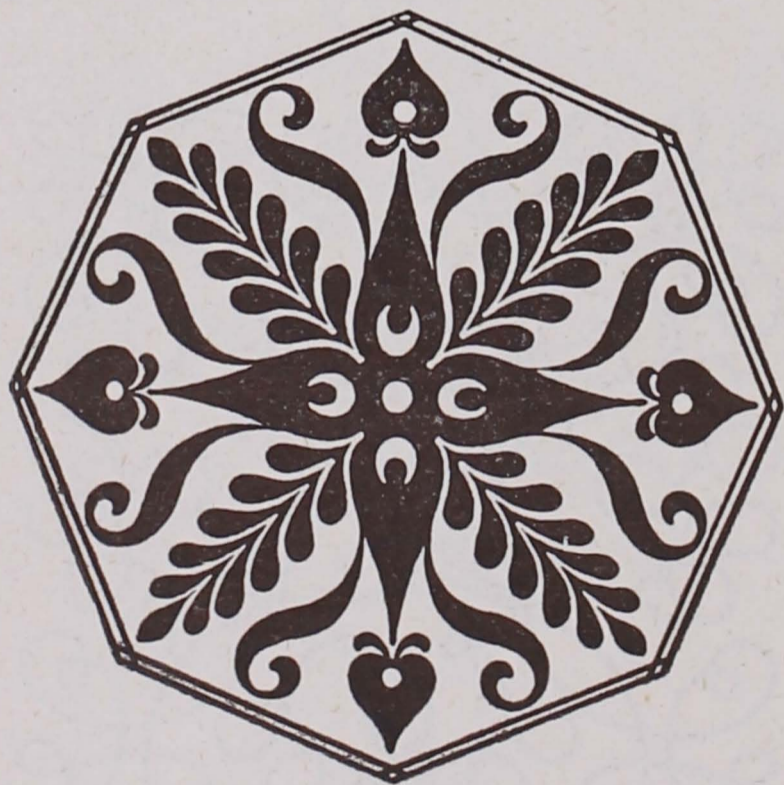
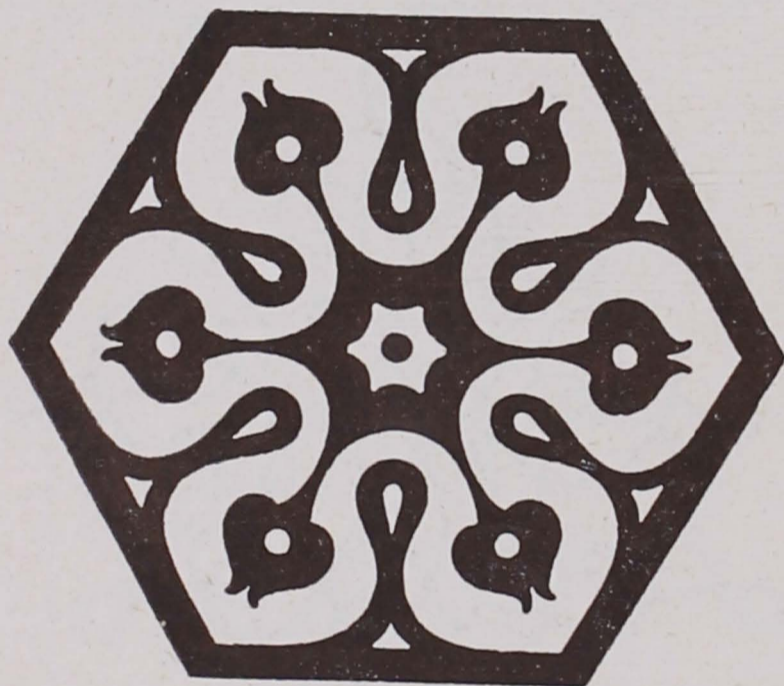
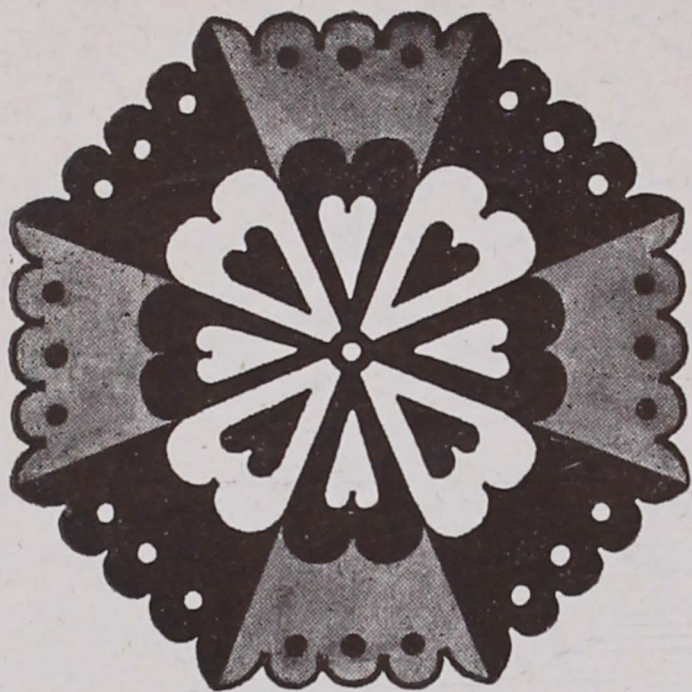

LVIII. TÁBLA.

LIX. TABLA.

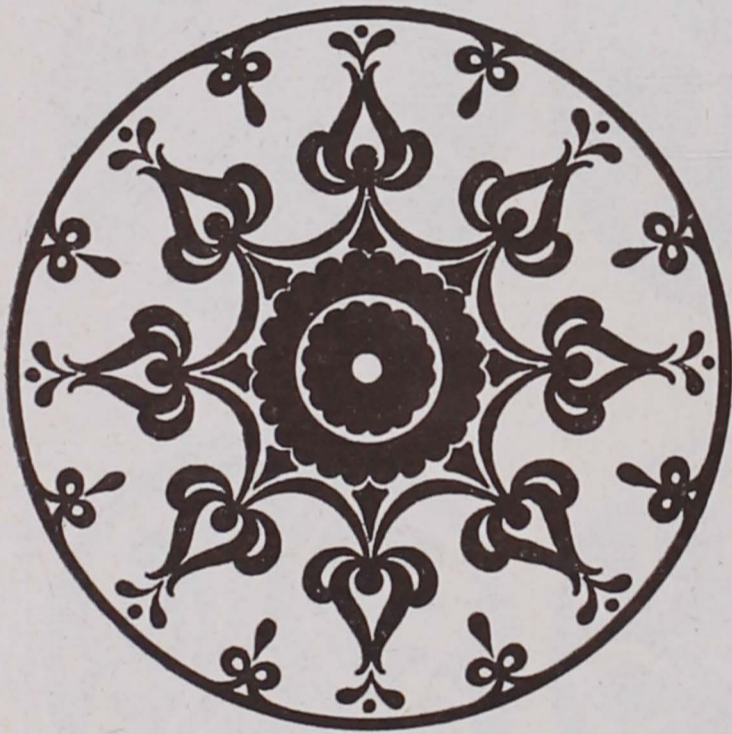
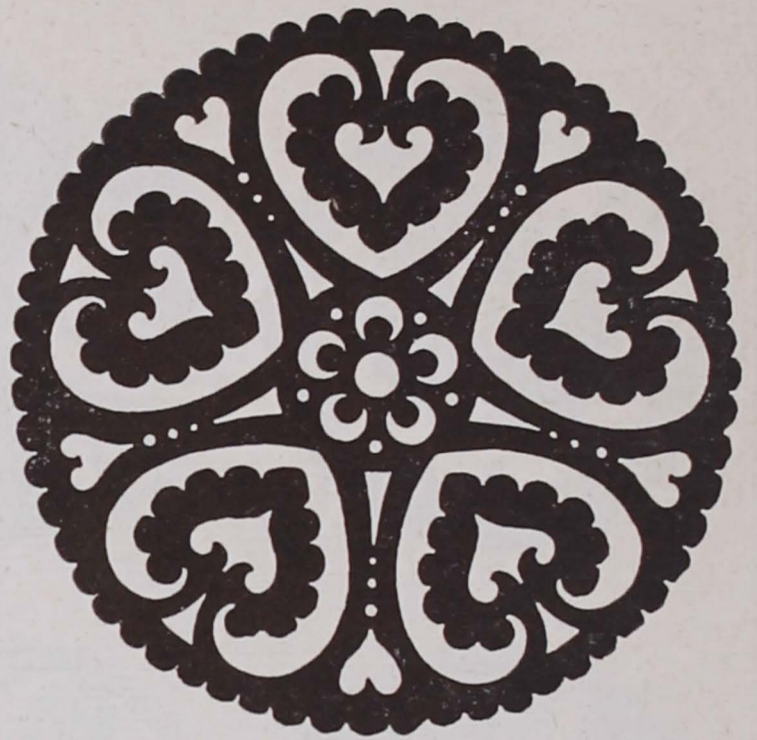

V. SZERZÉS.
A KÖRFORMÁTUM DÍSZÍTÉSE.
A) MUTATVÁNYOK
A TÍPIKUS MEGOLDÁSOKRA.

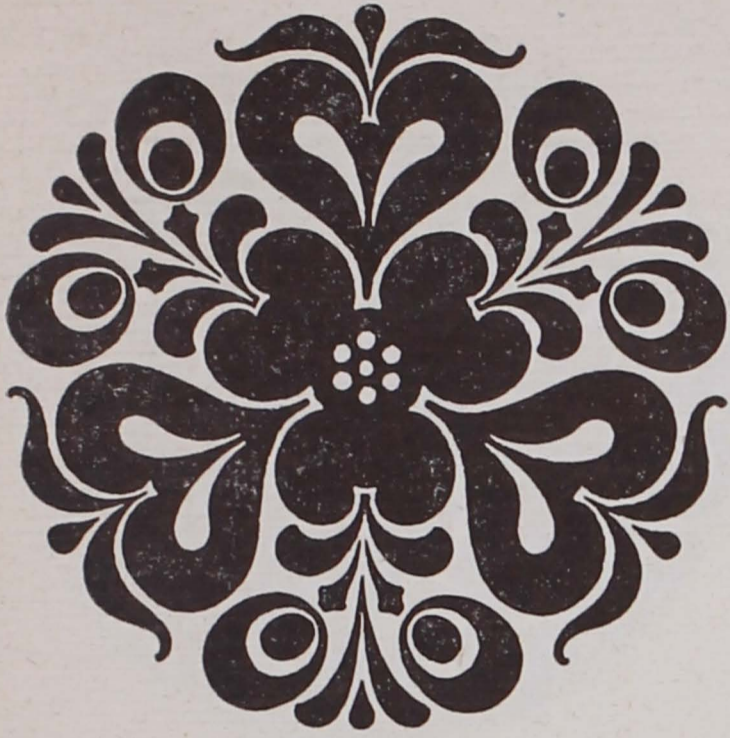
LXI. TABLA.

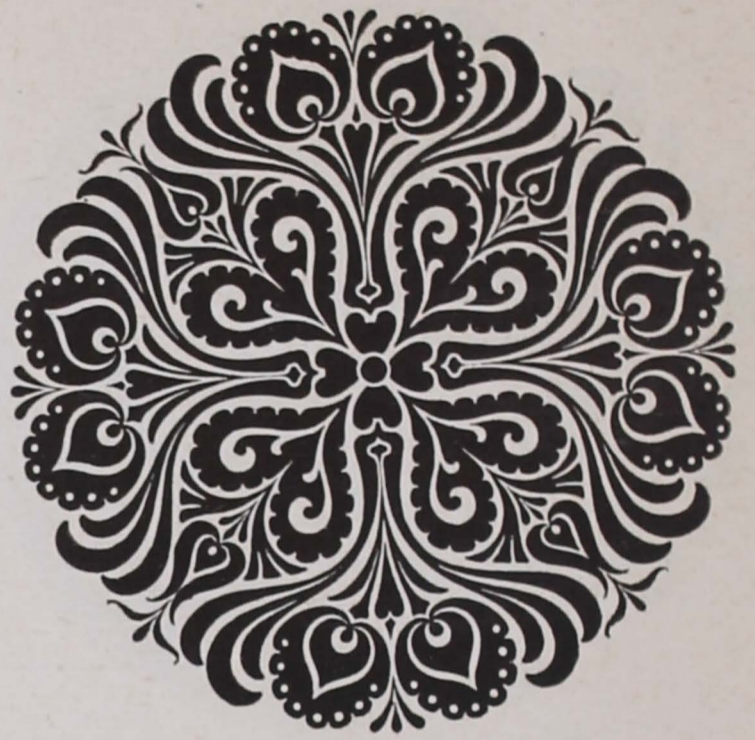
LXII. TABLA.

LXIII. TABLA.

LXIV. TABLA.

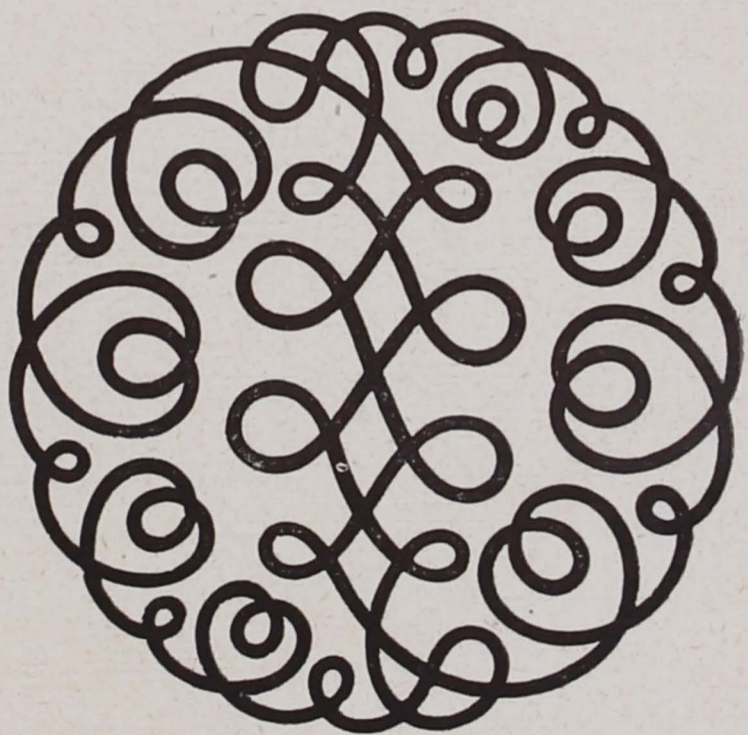
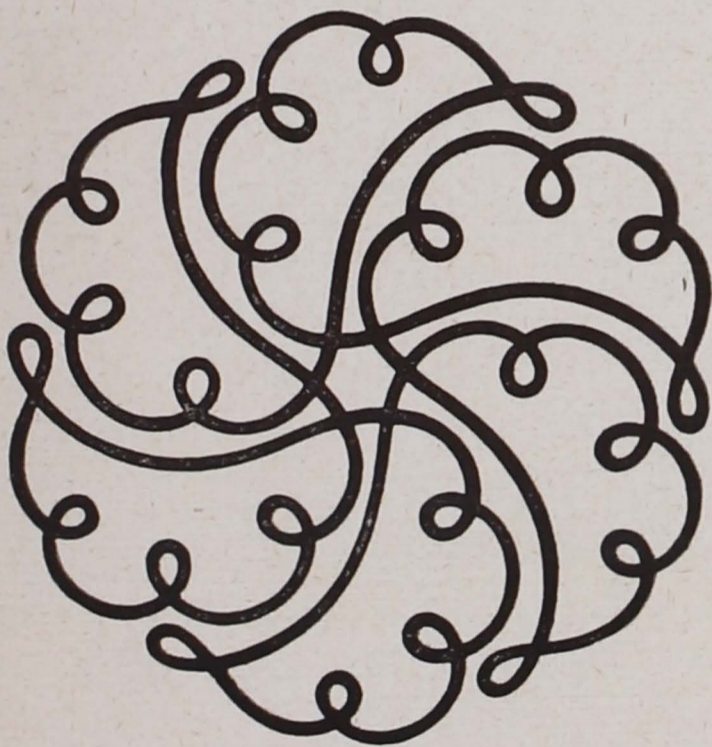
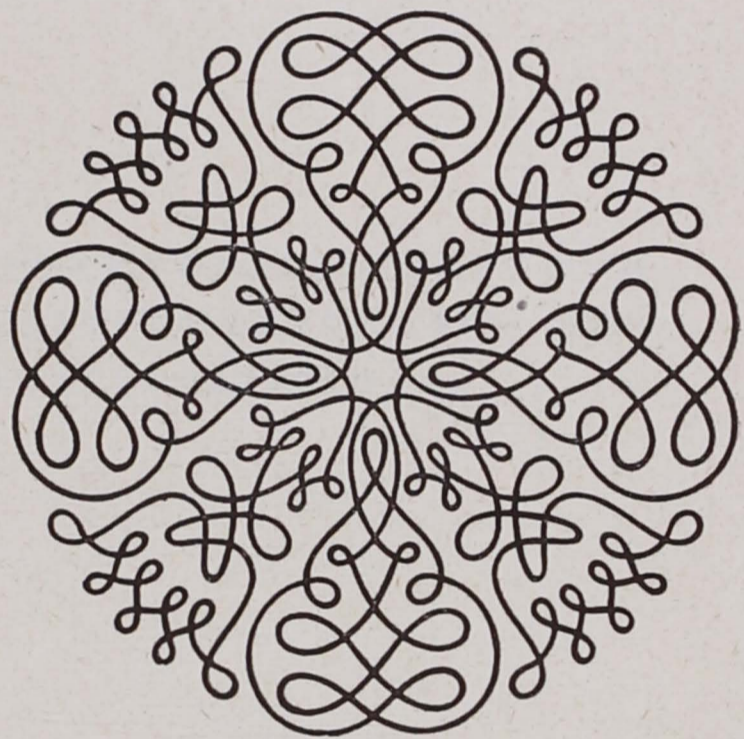
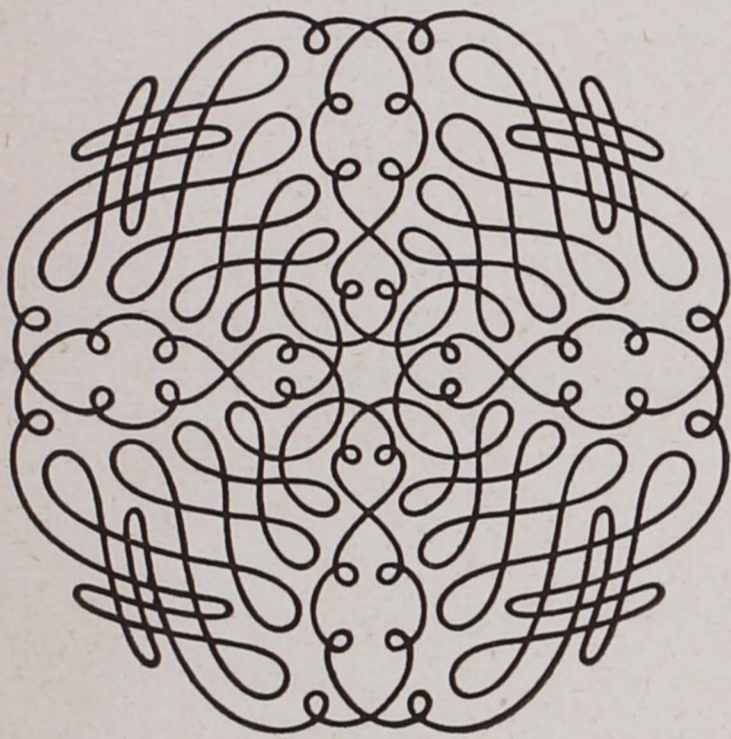
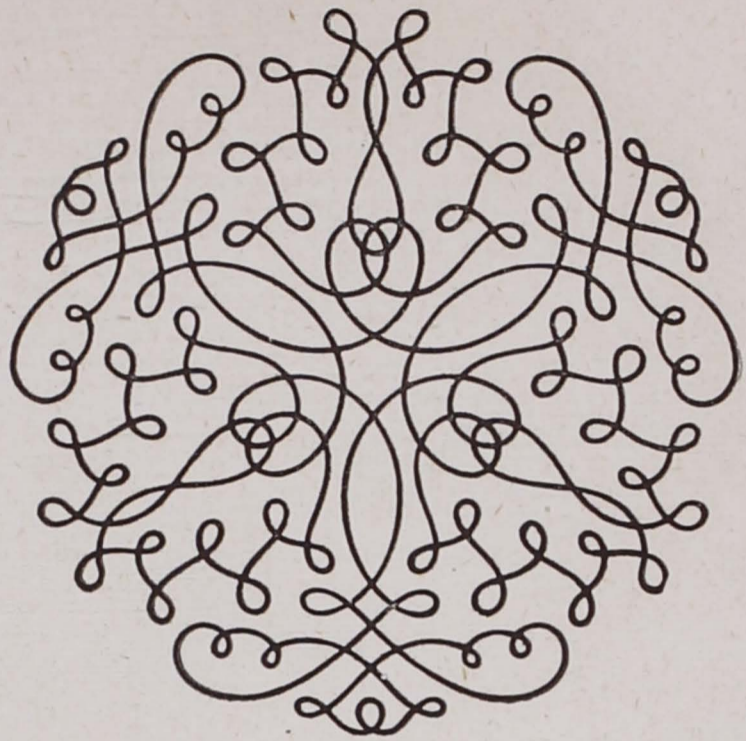
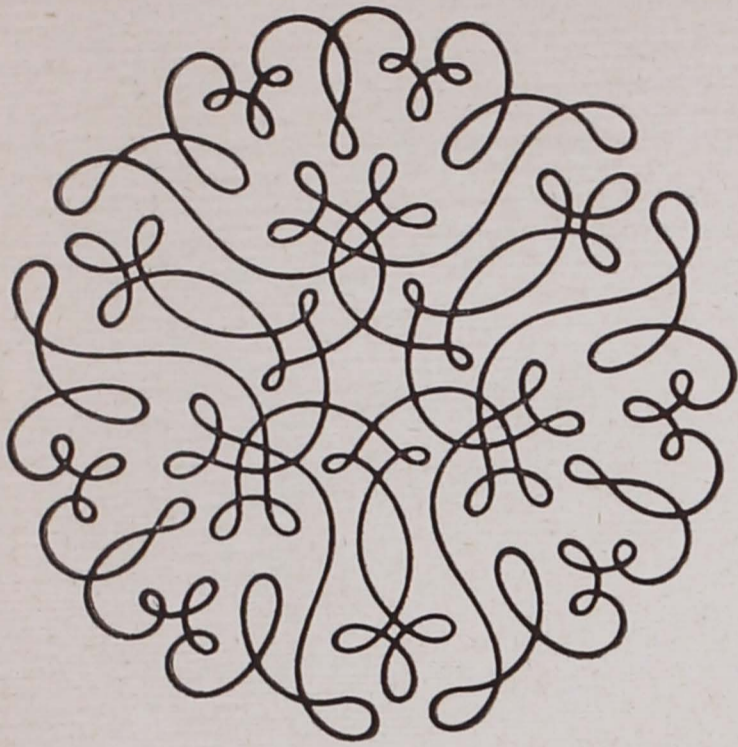
LXV, TABLA.

LXVI. TABLA.

LXVII. TABLA.

**B) EGYTENGELYŰ, BOKORSZERŰEN FEJLESZTETT KÖR-
DÍSZÍTÉSEK, KÜLÖNBÖZŐ KÖVETELMÉNYEKNEK MEG-
FELELŐ MEGOLDÁSVÁLTOZATOKBAN.**

LXVIII. TABLA.

LXX. TABLA.

LXXII. TABLA.

LXXIV. TABLA.

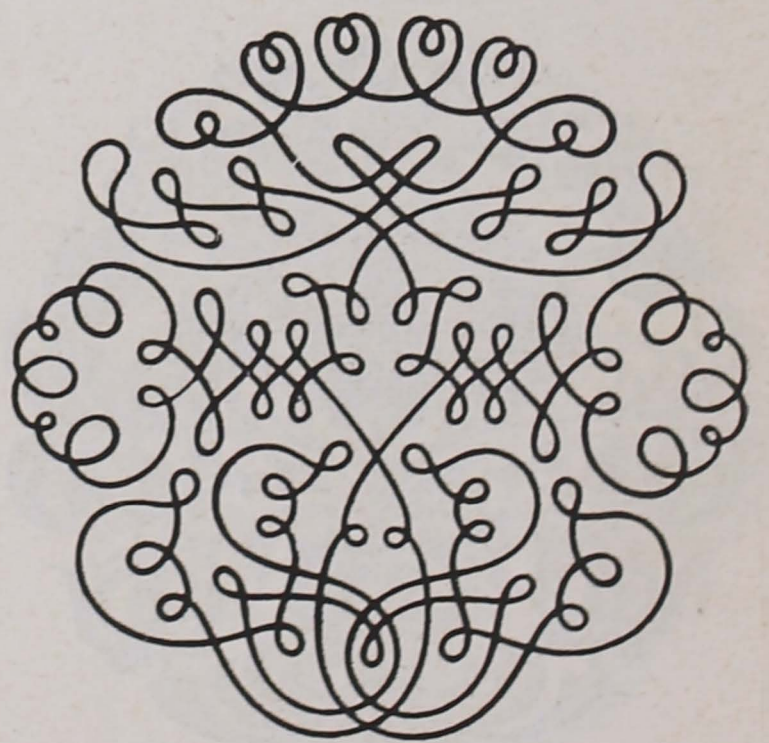
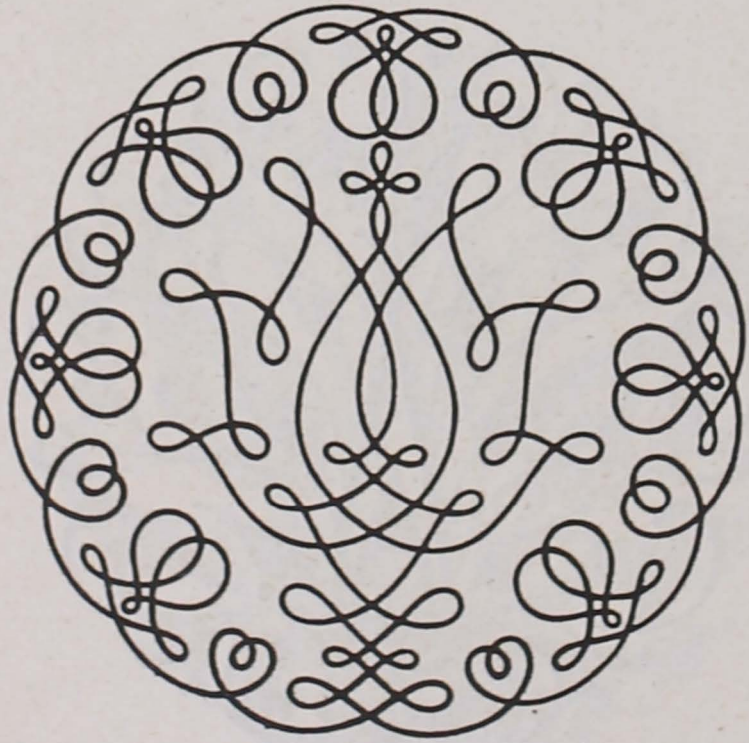
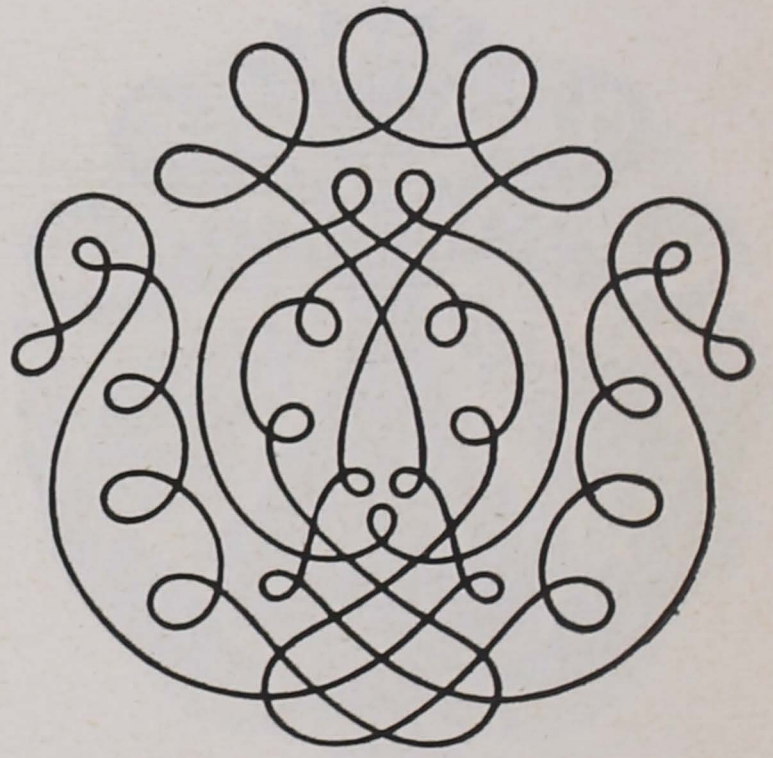
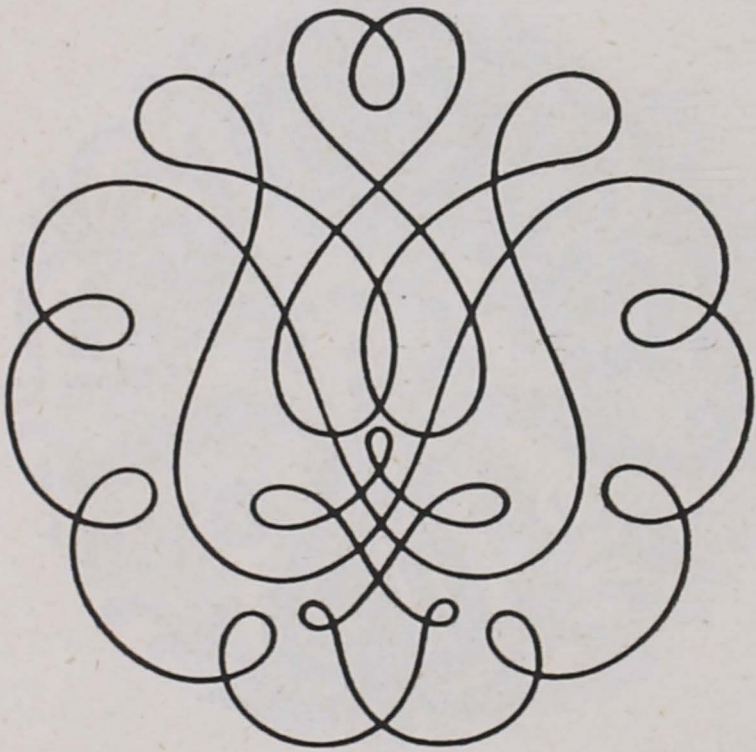
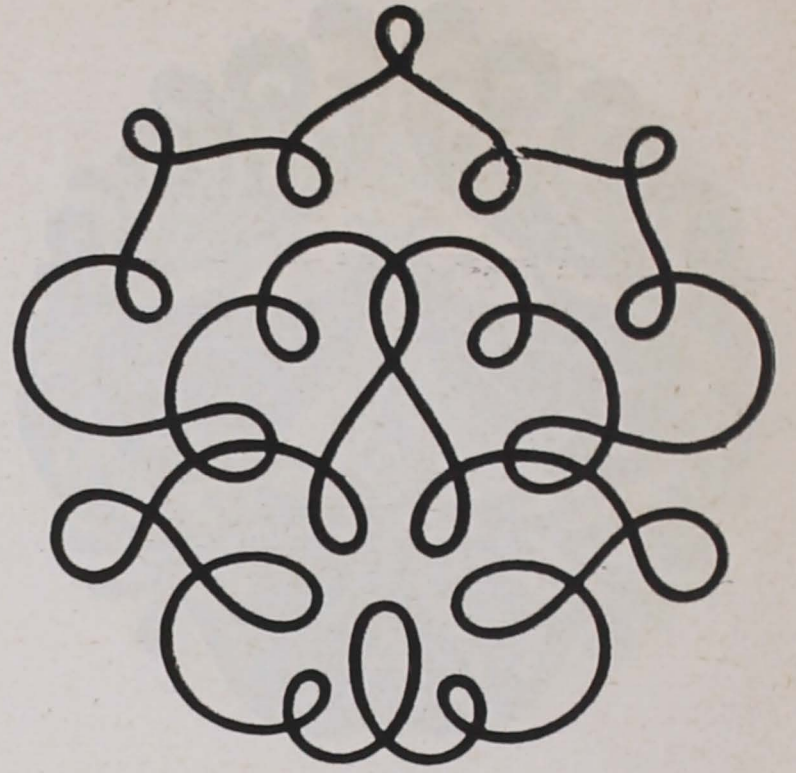
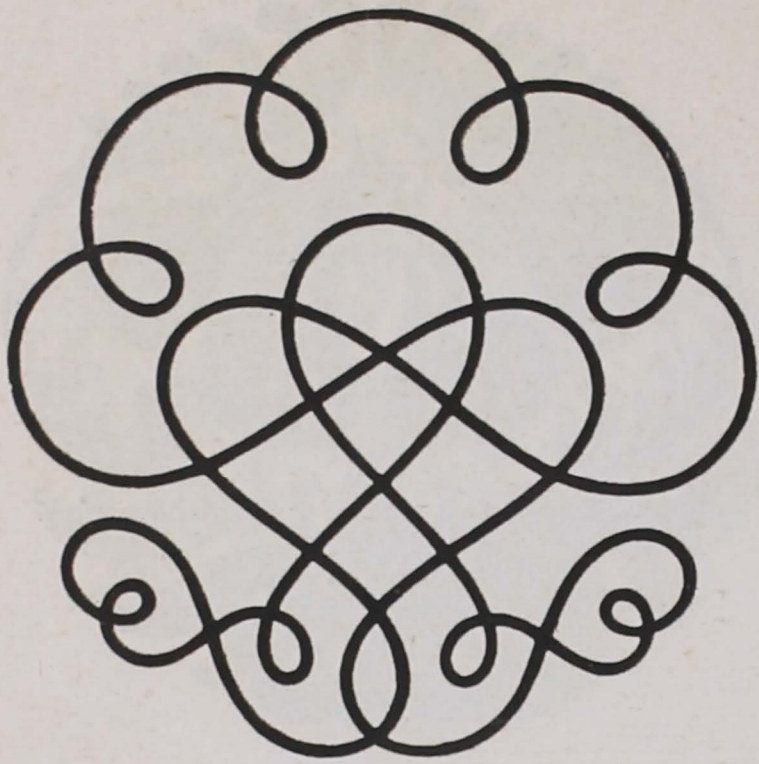

LXXVI. TABLA.

LXXVII. TABLA.

LXXVIII. TABLA.

LXXX. TABLA.

LXXXII. TABLA.

VI. SZERZÉS.

VEGYES ANYAG.

A) FORMÁTUMHOZ NEM KÖTÖTT DÍSEK.

LXXXIII. TABLA.

LXXXV. TABLA.

LXXXVI. TABLA.

LXXXVII. TABLA.

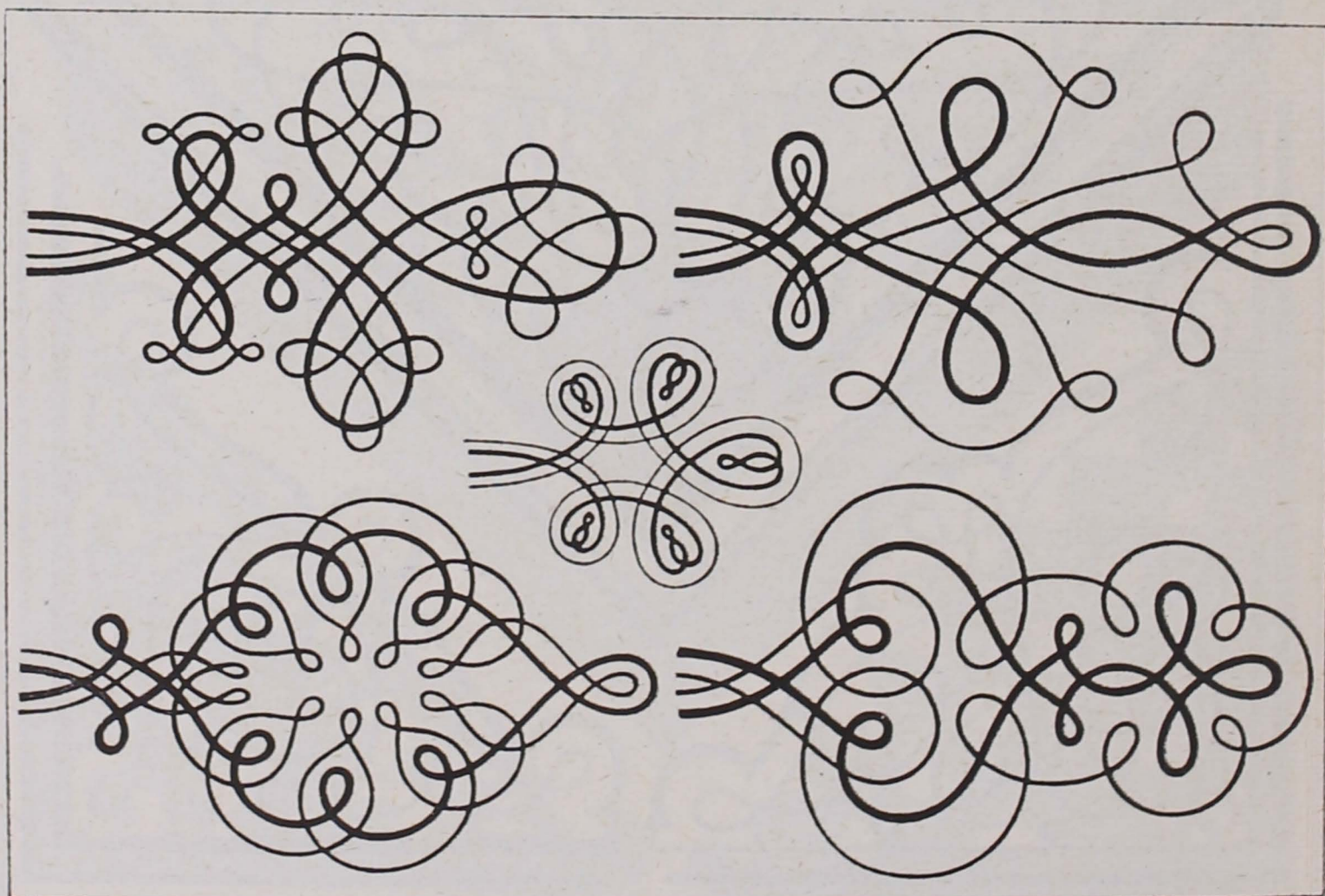
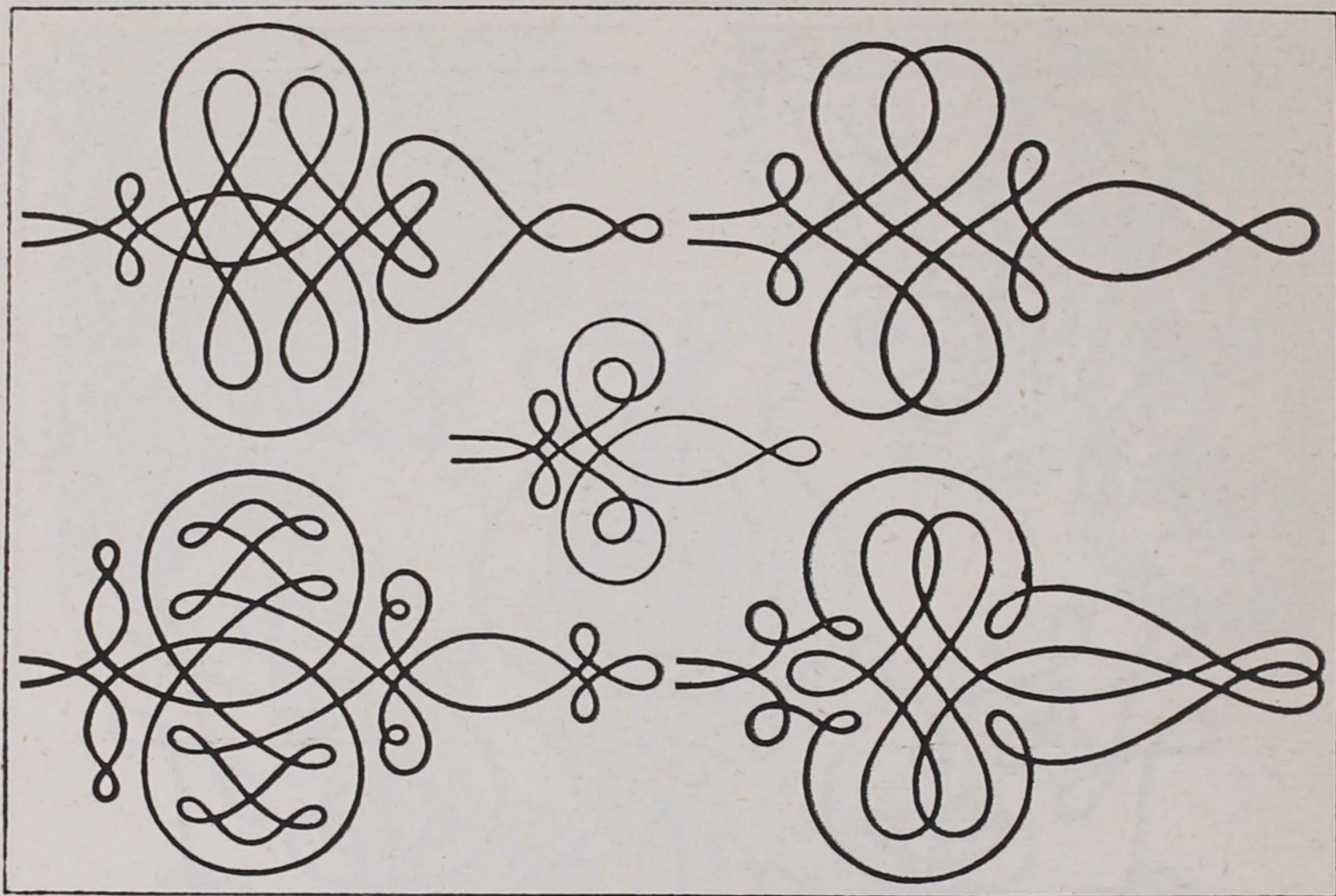

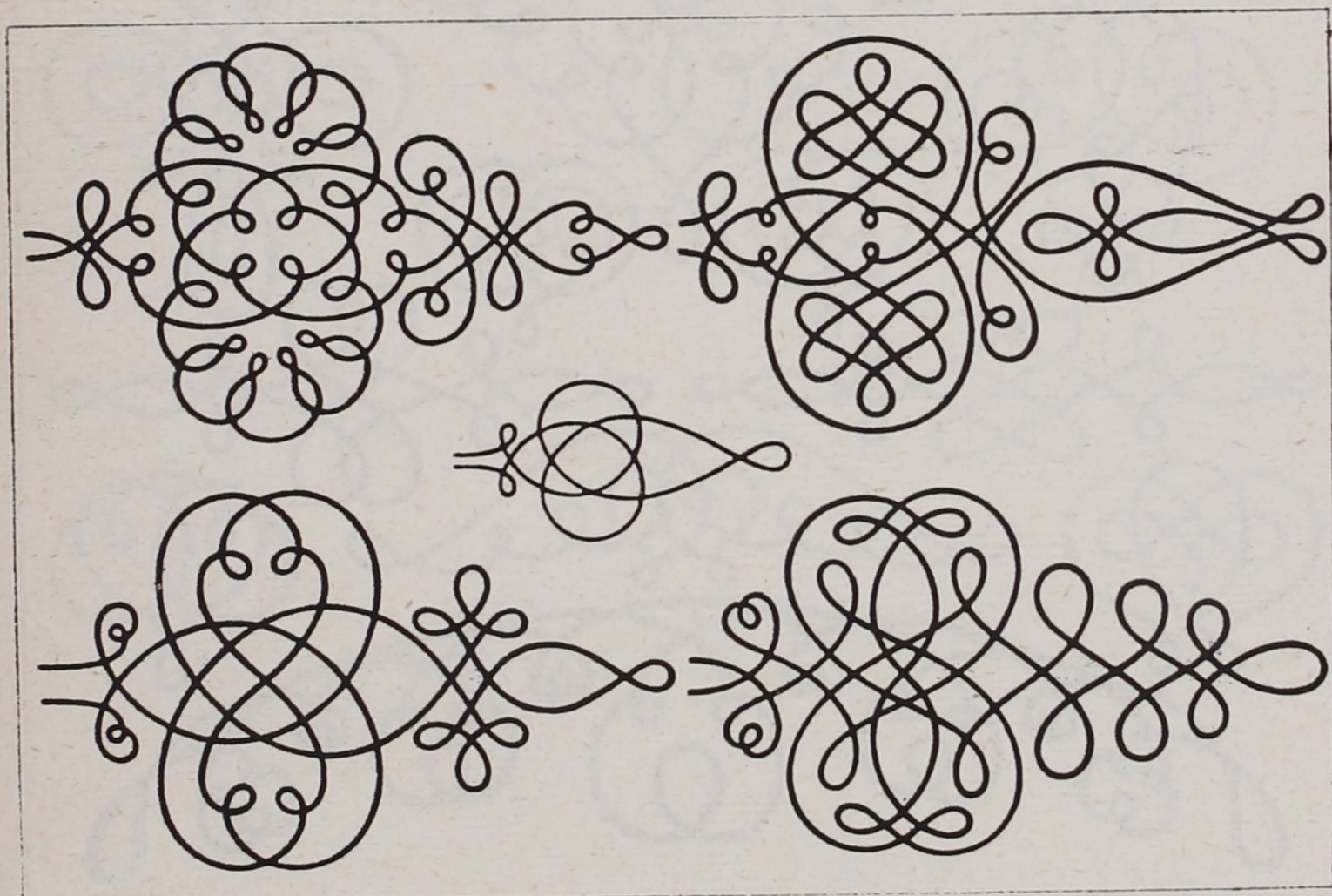
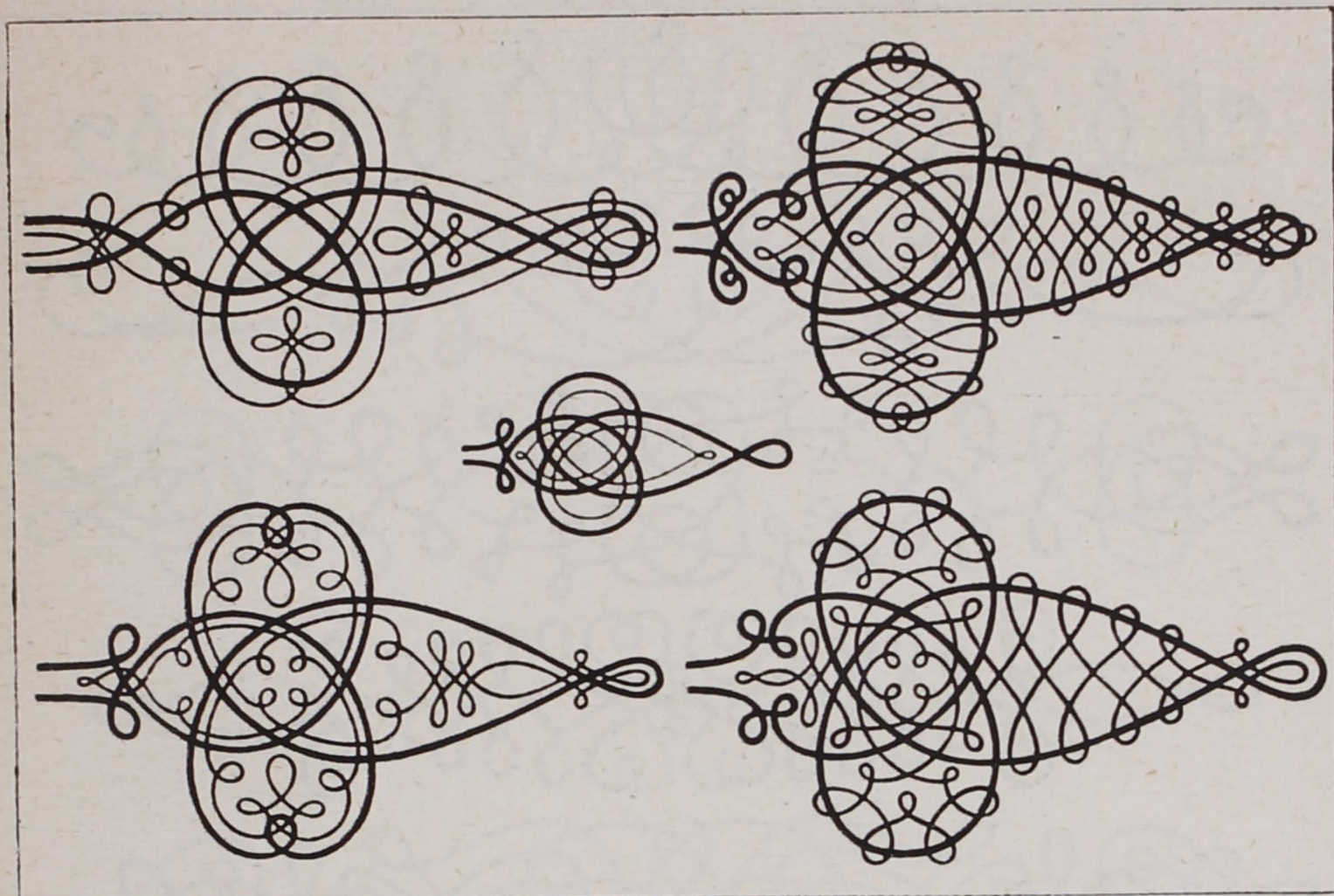
LXXXIX. TABLA.

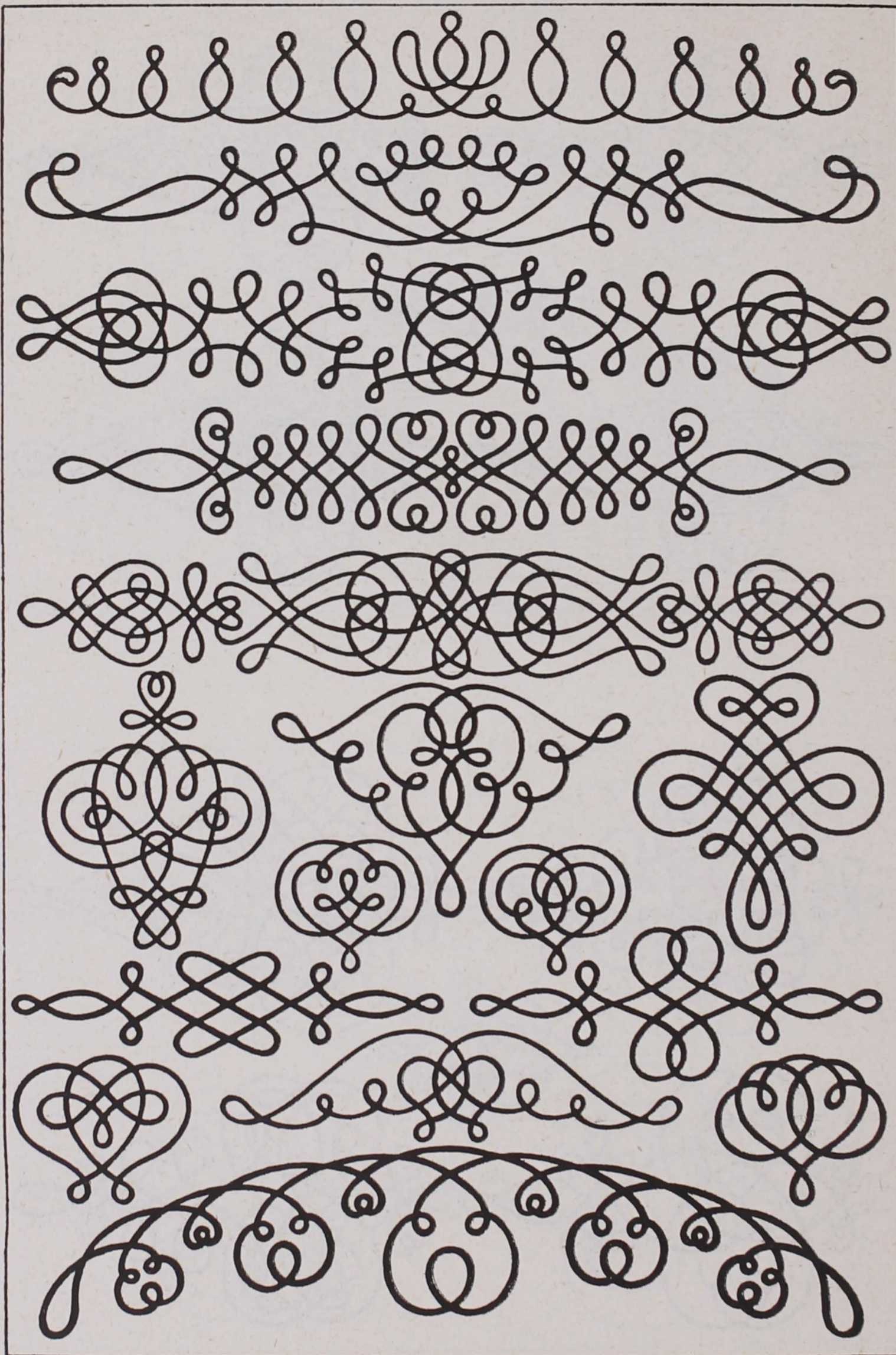
XC. TÁBLA.

XCI. TÁBLA

XCII. TÁBLA.

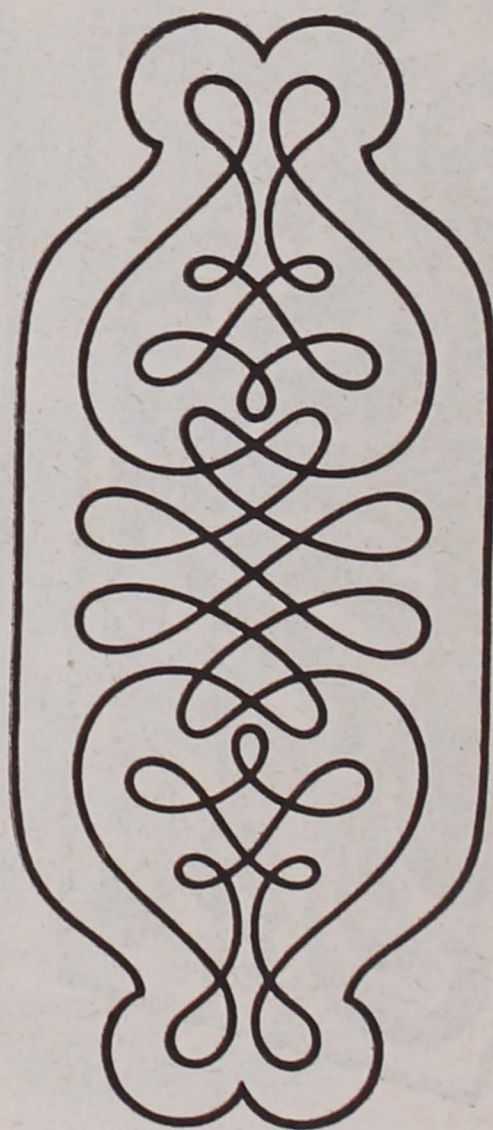
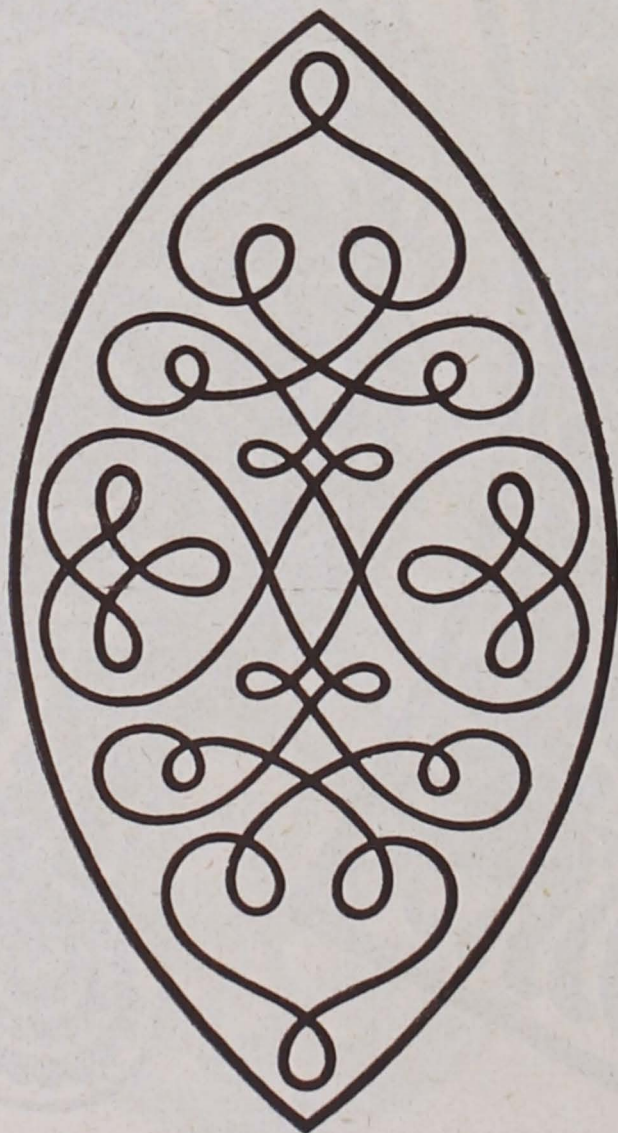
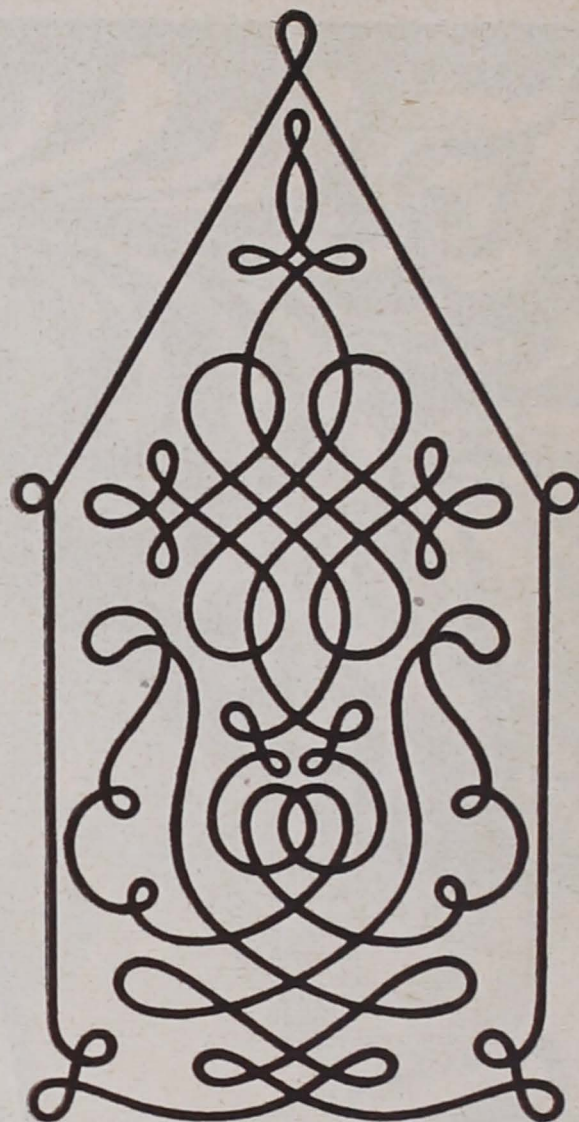
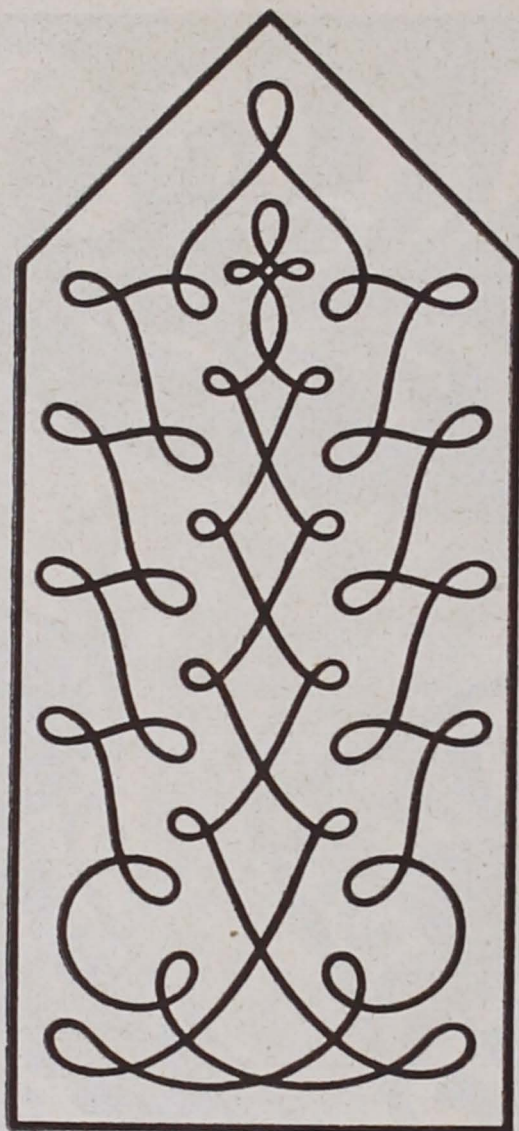
B) KÜLÖNBÖZŐ FORMÁTUMOK.

XCI. TABLA.

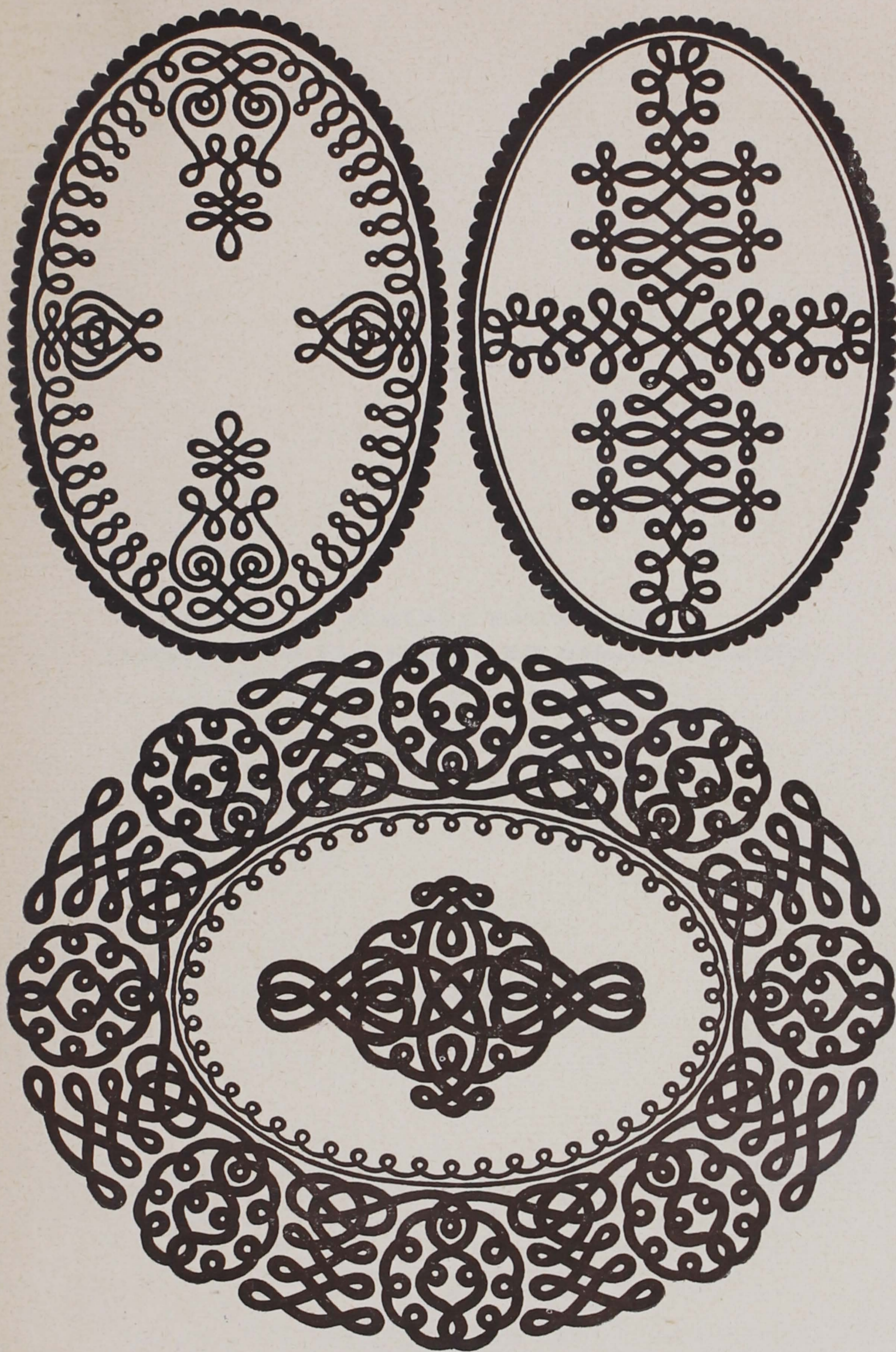

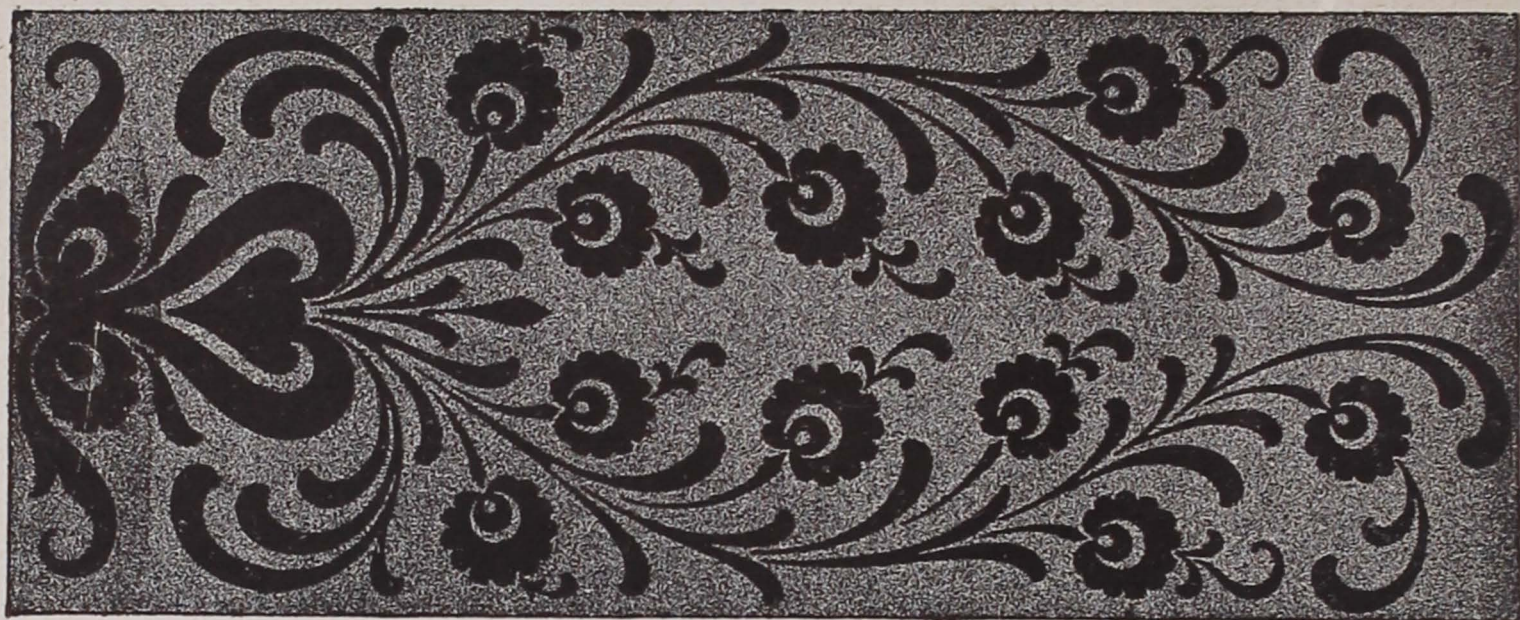

XCVII. TABLA.

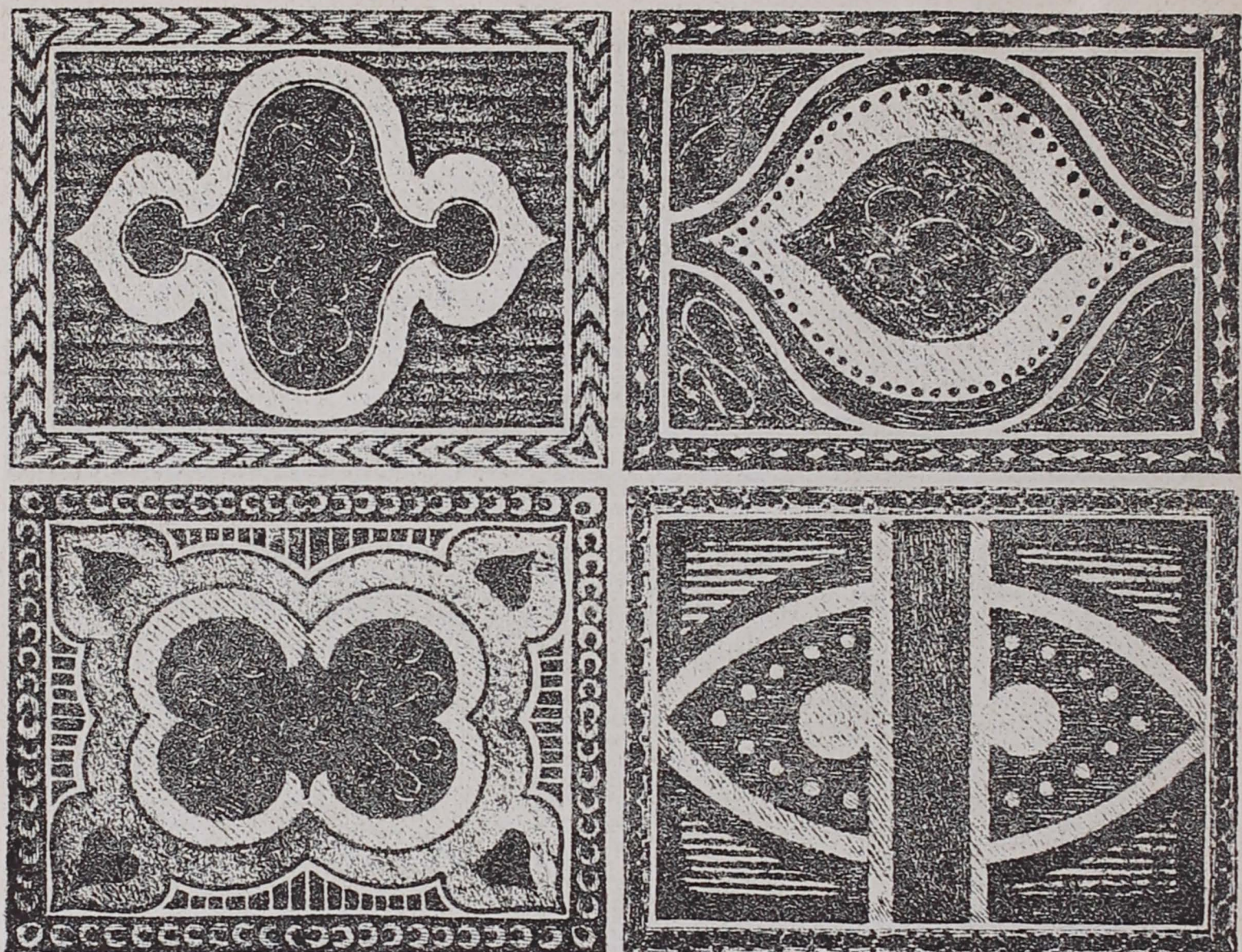
**C) A TÉGLÁNY DÍSZÍTÉSEI
EGYSZERŰBB ÉS GAZDAGABB KIKÉPZÉSEKBEN.**

XCIX. TABLA.

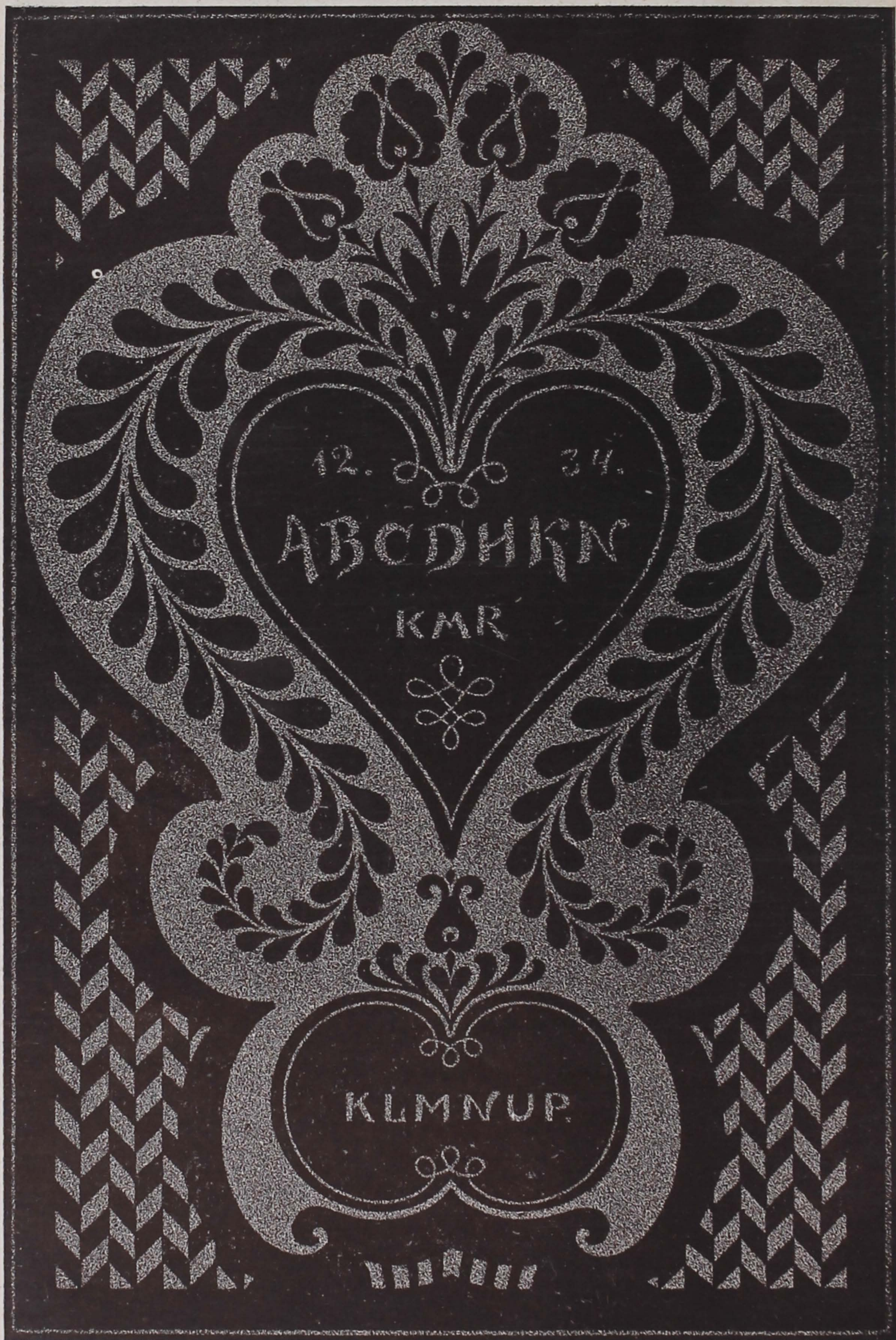
C. TÁBLA.

CI. TÁBLA.

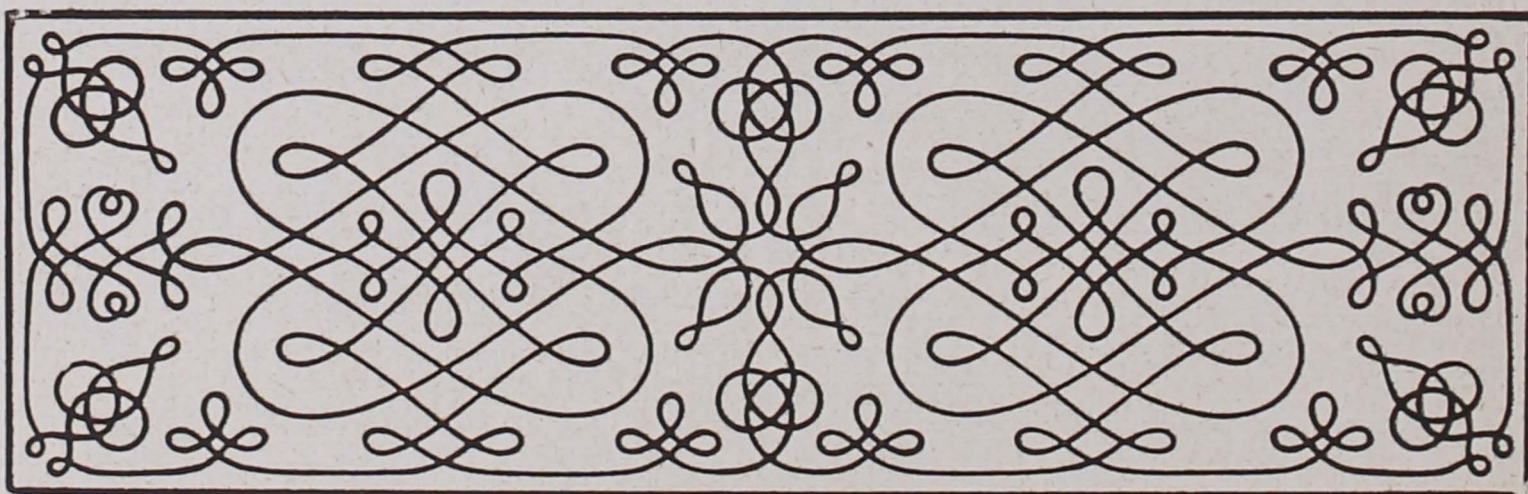
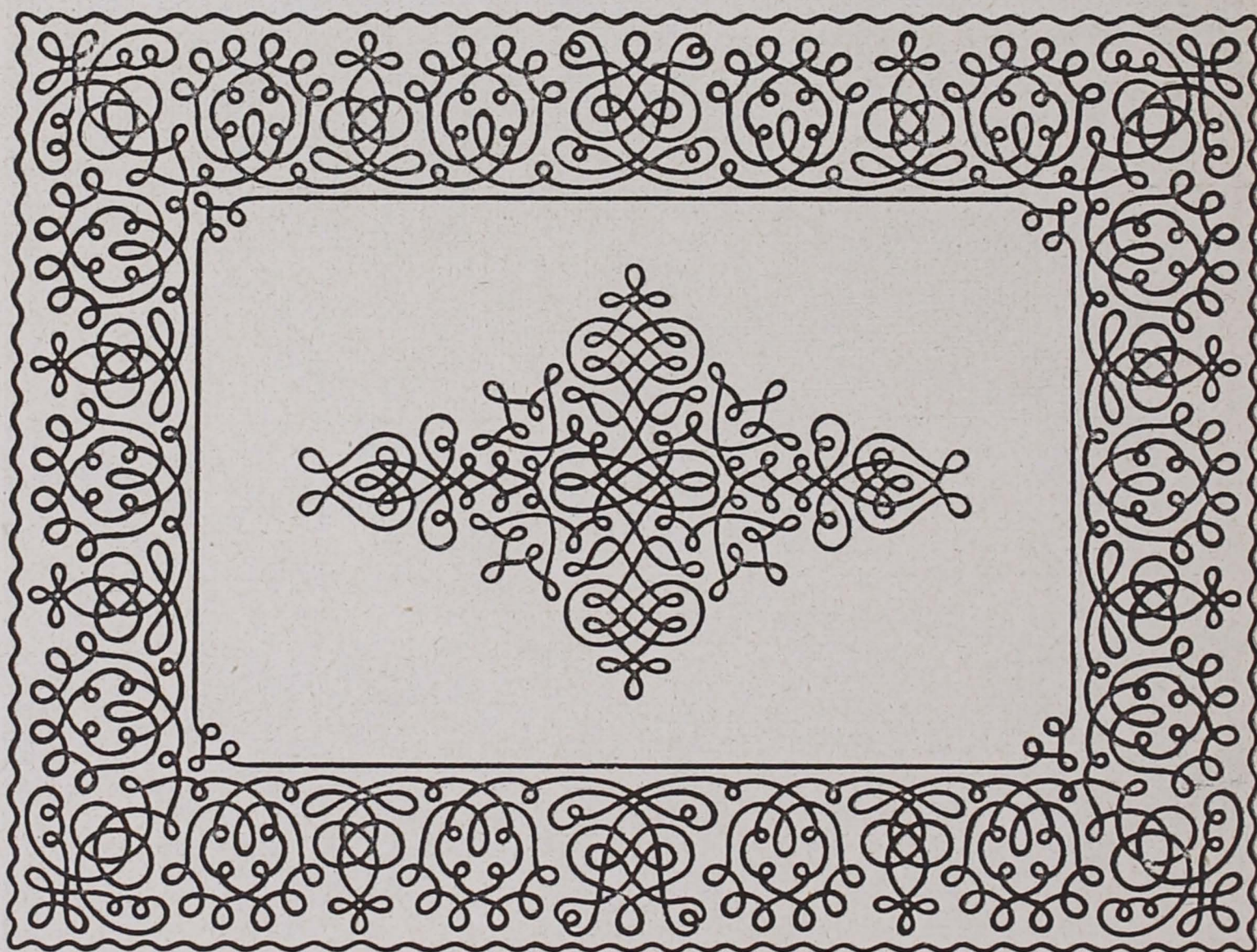
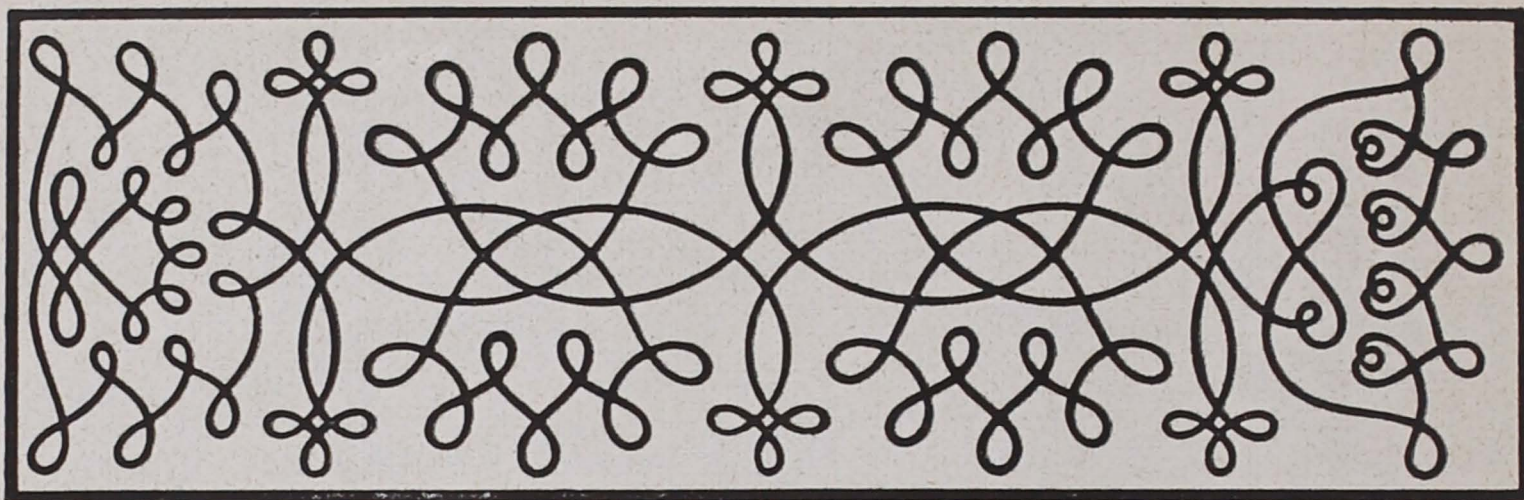
CII. TABLA.

CIII. TÁBLA.

CIV. TABLA.

CV. TABLA.

MAGY. TUD. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Budapest. — Főigazgató: Dr. Czakó Elemér

Digitalizálta

**a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ**

MTA
1826 K

